

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ – ΤΜΗΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΟ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Χριστίνας Λύτρα

«ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΕΤΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Σεβ. Μητροπολίτης Περιστέρου
ΓΡ. ΠΑΠΑΘΩΜΑΣ

ΑΘΗΝΑ 2024

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΣΤΟ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

της μεταπτυχιακής φοιτήτριας: Χριστίνας Λύτρα

**«ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
ΠΕΤΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Σεβ. Μητροπολίτης Περιστερίου
ΓΡ. ΠΑΠΑΘΩΜΑΣ

ΑΘΗΝΑ – ΙΟΥΝΙΟΣ 2024

**«ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΚΑΝΟΝΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ
ΠΕΤΡΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ»**

Αφιερώνεται

Στον αείμνηστο παππού μου **Χρήστο** και στους γονείς μου
Δημήτριο και **Μαρία**.

Η πονήσας

Π Ρ Ο Λ Ο Γ Ο Σ

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών της Θεολογικής Σχολής του Εθνικού και Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών του Τμήματος Θεολογίας.

Το θέμα που μου ανατέθηκε και θα αναπτύξω στη συνέχεια είναι: Βίος και Κανονικό έργο του Πέτρου Αλεξανδρείας.

Ο Επίσκοπος Πέτρος Α΄ Αλεξανδρείας υπήρξε εξέχουσα προσωπικότητα, αλλά ατύχησε κατά την επισκοπεία του, το 300-311 αφού κηρύχθηκαν δύο μεγάλοι διωγμοί κατά του Χριστιανισμού, του Διοκλητιανού (284-305), του διαδόχου του Γαλέριου (305-311) και του Μαξιμιανού (307-313). Αποτέλεσμα αυτών ήταν να δοκιμαστούν οι Χριστιανοί σωματικά, ηθικά και πνευματικά και ο ίδιος τελικά να φυλακιστεί και να μαρτυρήσει επί Μαξιμιανού με αποκεφαλισμό.

Οι διωγμοί αυτοί κατά του Χριστιανισμού δεν ανέκοψαν την πρόοδό και την εξάπλωσή του, αντιθέτως «το αίμα των μαρτύρων υπήρξε ο σπόρος του Ευαγγελίου» όπως ορθά είπε ο Τερτυλλιανός τον Δ΄ αιώνα.

Δυστυχώς όμως, όλοι οι διωκόμενοι Χριστιανοί, δεν έδειξαν την δέουσα αυταπάρνηση και δύναμη πίστης, όπως οι μάρτυρες, που θυσίασαν ακόμη και την ζωή τους γι' αυτή. Υπήρξαν και οι ασθενέστεροι, οι οποίοι δημιούργησαν σοβαρά προβλήματα στην Εκκλησία, λόγω της έκπτωσης από την πίστη τους, οι λεγόμενοι πεπτωκότες. Αυτοί κάτω από την πίεση των διωγμών, προκειμένου να αποδείξουν την άρνησή τους στον Χριστιανισμό, θυσίασαν ή προσποιήθηκαν ότι το έκαναν ή συμμετείχαν σε τελετές, είτε πρόσφεραν θυμίαμα στο άγαλμα του αυτοκράτορα ή στους

Εθνικούς θεούς, είτε πλήρωσαν και απέκτησαν λίβελλο, είτε παρέδωσαν ιερά βιβλία ή σκεύη. Αργότερα μετανόησαν ειλικρινώς για τις πράξεις τους και επιζήτησαν την επανένταξή τους στην Εκκλησία, αποτελώντας μεγάλο πρόβλημα γι' αυτήν, καθώς και αντικείμενο προστριβής μεταξύ των Ιεραρχών, ως προς τον τρόπο αντιμετώπισής τους αλλά και του τρόπου επανόδου τους.

Ο Επίσκοπος Πέτρος Α΄ Αλεξανδρείας αντιμετώπισε τους πεπτωκότες με επιείκεια και το Πάσχα του 306 απηύθυνε προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας, την Επιστολή «Περί Μετανοίας», διά της οποίας γινόταν διαβάθμιση στο χρόνο μετανοίας και επιστροφής των πεπτωκόντων, ανάλογα με τον τρόπο και την αιτία, για την οποία κάποιος Χριστιανός υπέπεσε στην κατηγορία.

Το περιεχόμενο της επιστολής, απέκτησε κανονικό κύρος και υποδιαιρέθηκε σε δεκαπέντε Κανόνες, οι οποίοι επικυρώθηκαν από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο (691).

Έτσι εκ της Επιστολής αυτής, προέκυψαν οι Κανόνες που θα γίνουν αντικείμενο μελέτης και θα αναλύσουμε στην παρούσα έρευνα.

Θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες, στον επιβλέποντα Καθηγητή μου Σεβασμιώτατο Γρηγόριο Παπαθωμά, ο οποίος με αυξημένο ενδιαφέρον, επιμέλεια και επιστημονική πληρότητα συνέβαλε τα μέγιστα στην ολοκλήρωση της διπλωματικής αυτής εργασίας. Ευχαριστίες οφείλονται στον κύριο Αθανάσιο Κάρμη, γραμματέα του Τομέα και στο προσωπικό των βιβλιοθηκών, της Ιεράς Συνόδου, του Διορθόδοξου Κέντρου Πεντέλης, της Μητρόπολης Κορίνθου και της Θεολογικής Σχολής του Ε.Κ.Π.Α., για την πολύτιμη βοήθειά τους στη συγκέντρωση του απαραίτητου για την εκπόνηση της εργασίας μου, υλικού.

Τέλος, θα ήταν ασφαλώς παράλειψη αν στους πλέον καθοριστικούς παράγοντες που συνέβαλαν στην επιτυχή έκβαση των σπουδών δεν μνημόνευα την οικογένειά μου η οποία με ιδιαίτερο ενθουσιασμό δέχτηκαν την απόφασή μου να προχωρήσω σε μεταπτυχιακές σπουδές και ως ελάχιστο δείγμα ευγνωμοσύνης

για την πραγματοποίηση αυτής της εργασίας είναι η αφιέρωση σε αυτούς της παρούσας διπλωματικής εργασίας.

Αθήνα 19 Ιουνίου 2024

Χριστίνα Λύτρα

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ	ΣΕΛΙΣ
Πρόλογος	4
Πίνακας Περιεχομένων	7
Συντομογραφίες	9
Εισαγωγή	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄	
1. Η Εκκλησία της Αλεξανδρείας.	16
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄	
1. Βίος του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας.	24
2. Μελιτιανό Σχίσμα.	27
3. Το μαρτύριο του Πέτρου Α΄.	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄	
1. Η συγγραφική δραστηριότητα του Πέτρου Αλεξανδρείας.	46
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ΄	
1. Οι κανόνες του Πέτρου Αλεξανδρείας.	51
Κανόνας 1^{ος}	53
Περί τῶν ἀρνησαμένων τον Χριστόν μετά πολλὰς τλαιπωρίας.	
Κανόνας 2^{ος}	58
Περί τῶν ἀρνησαμένων τον Χριστόν μετά τήν φυλάκισή τους.	
Κανόνας 3^{ος}	61
Περί τῶν ἀρνησαμένων ἀπό δειλία ἄνευ πίεσεως.	
Κανόνας 4^{ος}	65
Περί τῶν ἀρνησαμένων καί μή μετανοούντων.	
Κανόνας 5^{ος}	69
Περί τῶν ὑποκριθέντων ὅτι θυσίαςαν.	
Κανόνας 6^{ος}	73
Περί τῶν ἐξαναγκασθέντων ὑπό τῶν κυρίων τους δούλων θῦσαι ἀντί αὐτῶν.	
Κανόνας 7^{ος}	76
Περί τῶν δεσποτῶν ποῦ ἀνάγκασαν τοὺς δούλους τους θῦσαι ἀντί αὐτῶν.	
Κανόνας 8^{ος}	80
Περί τῶν προσελθόντων στον ἀγῶνα ἐκπεσόντων ἐκούσια καί εἰλικρινῶς μετανοησάντων.	
Κανόνας 9^{ος}	83
Περί τῶν αὐθαιρέτων, ἑαυτοὺς ὀδηγοῦντας στόν ἀγῶνα.	
Κανόνας 10^{ος}	91
Περί τῶν ἐκπεσόντων κληρικῶν.	

Κανόνας 11^{ος} Περί τῶν αὐθαιρέτως εἰσελθόντων στόν ἀγῶνα καί ἐκπεσόντων μετά πολλῶν βασάνων πού ὑπέστησαν.	98
Κανόνας 12^{ος} Περί τῶν διά δωροδοκίας, ἀποφυγόντων τά βασανιστήρια.	105
Κανόνας 13^{ος} Περί τῶν ἀποφυγόντων τῶν δοκιμασιῶν διά τῆς φυγῆς.	109
Κανόνας 14^{ος} Περί τῶν διά τῆς βίας ἐξαναγκασθέντων θῦσαι.	116
Κανόνας 15^{ος} Περί τῆς νηστείας Τετάρτης καί Παρασκευῆς καί μή γονυκλισίας τῆς Κυριακῆς.	121
Επίλογος	128
Βιβλιογραφία	133
1. Πηγές	133
1. Βοηθήματα	134

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

Α. ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Άγ.	Άγιος
Α.Ε.	Ανώνυμη Εταιρεία
αρθ.	άρθρο
ΒΕΠΕΣ	Βιβλιοθήκη Ἑλλήνων Πατέρων καί Ἐκκλησιαστικῶν Συγγραφέων
εκδ.	εκδόσεις
Εκδ. Οἶκος.	Εκδοτικός Οἶκος
Ε.Κ.Π.Α.	Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
ΕΠΕ	Ἑλληνες Πατέρες της Εκκλησίας, επιμ. Π. Χρήστου, Πατερικές εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη
επιμ.	επιμέλεια
Θ.Η.Ε.	Θρησκευτική Ηθική Εγκυκλοπαίδεια
Ἱ.Μ.	Ἱερά Μονή
ΚΕ.Π.Ε.	Κέντρον Πατερικῶν Εκδόσεων
Μ.	Μέγας
Μενεβίσογλου, Ἱστορική εἰσαγωγή: Π.Μενεβίσογλου, εἰσαγωγή εἰς τοὺς κανόνας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἔκδ. Ἱ. Μητρόπολις Σουηδίας καὶ πάσης Σκανδιναβίας, Στοκχόλμη, 1990.	
Μητρ.	Μητροπολίτης
Μ.Ο.Χ.Ε.	Μεγάλη Ορθόδοξη Χριστιανική Εγκυκλοπαίδεια
μ.Χ.	μετά Χριστόν
ό.π.	όπου παραπάνω
Πηδάλιον: Ἀγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, Πηδάλιον, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Βλάστου Χ. Βαρβαρρήγου, Ἀθήναις 1886.	
Π.Κ.	Ποινικός Κώδικας
π.Χ.	πρὸ Χριστοῦ
Ρ-Π, Σύνταγμα: Γ.Α. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, <i>Οἱ θεῖοι καὶ οἱ ἱεροὶ Κανόνες οἱ κανονικαὶ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀγίων Πατέρων</i> , τ. 3-4, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, Ἀθηνῆσιν 1853.	
σ.	σελίδα
Σεβ.	Σεβασμιώτατος

στ.	στήλη
τ.	τόμος
τεύχ.	τεύχος
B. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ	
AS: H. Delehaye-P. Peeters-M. Coens <i>Acta Sanctorum</i> , Boulevard Saint-Michel, Bruxellis, 1931.	
COD: J. Alberigo, P.P. Joannou, C. Leonardi, P. Prodi, <i>Conciliorum Oecumenicorum Decreta</i> , ed. Centro di Documentazione Istituto per le Scienze Religiose, Bologna.	
col.	column
ed.	editions
PG	PG Patrologia Graeca, εκδ. J. Migne, Παρίσι 1857, (πανομοιότυπος ανατύπωσις από το Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων (ΚΕ.Π.Ε.), Αθήνα 2003).
PL	Patrologiae cursus completus, εκδ. J. Minge, Parisiis 1885
SEC: H. Delehaye, <i>Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanum</i> , col. 256-258.	
SHE: J.A. Festugiere, <i>Sozomene Histoire Ecclesiastique</i> , ed. Du Cerf, Paris 1983.	

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Αλεξάνδρεια (Ισκεντερέια ή Σκεντερέια στα αραβικά και Ράκοτι στα κοπτικά) αποτελεί ιστορική πόλη της βορείου Αιγύπτου, και βρίσκεται στα παράλια της Μεσογείου κοντά στο Δέλτα του Νείλου. Κτίστηκε από τον Μέγα Αλέξανδρο το 331 π.Χ. από τον οποίο και έλαβε το όνομά του, λέγεται μάλιστα ότι ο ίδιος τη σχεδίασε στο έδαφος, δίνοντάς της σχήμα Μακεδονικής χλαμύδας (παραλληλόγραμμη). Την συνέχεια της σχεδίασής της ανέλαβε ο αρχιτέκτονας Δεινοκράτης¹.

Στα μεταλεξανδρινά χρόνια γίνεται πρωτεύουσα της Αιγύπτου, υπό την διοίκηση των Πτολεμαίων. Είκοσι πέντε χρόνια μετά την κτίση της, ο διάδοχος του Μ. Αλεξάνδρου Πτολεμαίος ο Σωτήρ, την προικίζει με την διάσημη βιβλιοθήκη, η οποία κατά τους χρόνους ακμής της, αριθμούσε επτακόσιες χιλιάδες τόμους που κάλυπταν όλους του τομείς του τότε επιστητού. Επίσης, το Μουσείο αποτελούσε ένα είδος πανεπιστημίου, στο οποίο δίδασκαν οι πιο διακεκριμένοι λόγιοι, φιλόσοφοι και επιστήμονες της εποχής, καθιστώντας το με αυτό τον τρόπο, πνευματικό, οικονομικό, πολιτισμικό κέντρο των γραμμάτων και των επιστημών².

Η Αλεξάνδρεια αναπτύσσεται στο πέραςμα του χρόνου και γρήγορα αποκτά φήμη και αίγλη. Γίνεται σπουδαίο εμπορικό και πολιτισμικό κέντρο καλλιέργειας της Ελληνικής Παιδείας, καθώς και αναδεικνύεται σε πρώτη πόλη της Ανατολής. Στα τέλη του 2^{ου} αιώνα ήταν η τρίτη σε πληθυσμό, ισχύ και ακτινοβολία πόλη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Μόνο οι πόλεις της Ρώμης και της Αντιόχειας

---

¹ Αντ. Μαλλiάρης, «Αλεξάνδρεια», *νέα εγκυκλοπαίδεια 2* (2006), εκδ. Μαλλiάρης Παιδεία και Πήγασος εκδοτική Α.Ε., σ. 199-200.

² Κων. Σκουτέρης, *Ιστορία Δογμάτων*, τ. 1, Αθήνα 1998, σ. 518.

μπορούσαν να συγκριθούν μαζί της από οικονομικής και πολιτικής άποψης. Από πλευράς όμως πνευματικών επιτευγμάτων και πολιτιστικής παράδοσης υπερτερούσε όλων κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου³.

Η παρουσία της είναι συνεχής από τότε μέχρι και σήμερα, αποτελώντας το μεγαλύτερο εμπορικό κέντρο της Αιγύπτου και ένα από τα μεγαλύτερα της Ανατολικής Μεσογείου, με πληθυσμό 4.812.186 σύμφωνα με τις καταγραφές του 2015.

Στην Αίγυπτο, εκείνος που πρώτος κήρυξε το Ευαγγέλιο, το οποίο και συνέγραψε σύμφωνα με την εκκλησιαστική παράδοση ήταν ο Απόστολος και Ευαγγελιστής Μάρκος ιδρύοντας το 43 μ.Χ. την Εκκλησία της Αλεξανδρείας⁴. Ήταν ο πρώτος Επίσκοπός της, την οποία ποίμανε από το 43 έως το 63 μ.Χ., έχοντας μαρτυρικό θάνατο από όχλο εθνικών, τον οποίον έσυρε στο δρόμο και τον σκότωσε. Το λείψανό του μέχρι το 828 μ.Χ. φυλασσόταν στην Εκκλησία του Βουκόλου Αλεξανδρείας, κατόπιν από δύο εμπόρους μεταφέρθηκε στη Βενετία. Έκτοτε φυλάσσεται εκεί, στη Βασιλική του Αγίου Μάρκου.

Η Αλεξανδρεία εξελίσσεται σε μεγάλο πνευματικό κέντρο στο οποίο συνυπάρχουν ελληνικά, αιγυπτιακά, ιουδαϊκά και ανατολικά στοιχεία, από την ανάμειξη των οποίων προήλθε και ο πολιτισμός των ελληνιστικών χρόνων. Δεν είναι τυχαία λοιπόν η ύπαρξη της περίφημης Κατηχητικής Σχολής που ανέδειξε άνδρες μεγάλου πνευματικού διαμετρήματος, όπως ο Πανταίνος, ο Κλήμης, ο Ωριγένης και αργότερα ο Πέτρος⁵.

Η Κατηχητική Σχολή δεν ήταν επιφορτισμένη μόνο με το έργο προετοιμασίας των νέων πιστών, αλλά αποτελούσε και ανωτέρου επιπέδου ιδιωτικό ίδρυμα, στο οποίο γινόταν μελέτη και ανάλυση θεολογικών και φιλοσοφικών ζητημάτων, με έργο την απόδοση απαντήσεων σε επίκαιρα θέματα της εποχής. Αποτελούσε προσωποκεντρική σχολή, η οποία ήταν πάντα συνδεδεμένη με μια

---

³ Κων. Σκουτέρης, *Ιστορία Δογμάτων*, τ. 1, Αθήνα 1998, σ. 517.

⁴ Ευσέβιου Καισαρείας, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, ΕΠΕ 1,203.

⁵ Η. Μουτσούλας, *Είσαγωγή εις την Πατρολογία*, έκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2009, σ. 158.

επιφανή, διακεκριμένη προσωπικότητα, η οποία και διέθετε κύρος, γνώσεις, αλλά και διδακτική ικανότητα. Δεν είχε άμεση εξάρτηση από την Εκκλησία, δεν ήταν εκκλησιαστικό καθίδρυμα, αλλά διατηρούσε στενούς πνευματικούς δεσμούς με αυτή, παρόλο που κατά περιόδους, είχαν την διεύθυνσή της, πιστά και ενεργά μέλη της Εκκλησίας⁶.

Οι κύριες τάσεις της Αλεξανδρινής Σχολής είναι η υπερτίμηση του πνευματικού και αιώνιου στοιχείου έναντι του σωματικού και ιστορικού, υπερτονίζοντας με αυτό τον τρόπο την θεία φύση του Χριστού. Χαρακτηριστικό της είναι η κατά την ερμηνεία της Αγίας Γραφής χρήση της αλληγορικής μεθόδου. Η εις τα άκρα ώθηση των στοιχείων αυτών αργότερα οδήγησαν στον μονοφυσитισμό⁷.

Στην Αλεξάνδρεια θα γεννηθούν οι αιρέσεις του αρειανισμού και μονοφυσιτισμού, με τους μονοφυσίτες (Κόπτες) να επικρατούν αργότερα όχι μόνο στην Αλεξάνδρεια, αλλά και σε ολόκληρη την Αίγυπτο⁸.

Ο Επίσκοπος Πέτρος Α΄ διαδέχθηκε τον Θεωνά (300-311) και μετά τον Ευαγγελιστή Μάρκο, υπήρξε ο πρώτος μάρτυς Επίσκοπος Αλεξανδρείας⁹. Την περίοδο αυτή βρίσκονταν σε εξέλιξη οι φοβεροί διωγμοί του Διοκλητιανού (284-305), ο οποίος είχε ιδιαίτερους δεσμούς με την Αίγυπτο, διότι ήταν υπό την άμεση διοίκησή του. Γνωρίζουμε ότι οι Χριστιανοί υποβάλλονταν σε φοβερά σωματικά και ηθικά βασανιστήρια, με σκοπό να αρνηθούν την πίστη τους και να αναγκαστούν να θυσιάσουν στα είδωλα. Όσοι αρνούνταν να εφαρμόσουν αυτά, φυλακίζονταν και πολλοί εξ αυτών καταδικάζονταν σε θάνατο¹⁰.

Το 305 μ.Χ. παραιτήθηκε ο Διοκλητιανός και τον διαδέχτηκε ο Γαλέριος ως πρώτος Αύγουστος, αλλά η διοίκηση της Αιγύπτου ανατέθηκε στον Μαξιμιανό ως δευτέρου. Αυτός, εξακολούθησε με

⁶ Κων. Σκουτέρης, *Ιστορία Δογμάτων*, τ. 1, Αθήνα 1998, σ. 518.

⁷ Η. Μουτσούλας, *Είσαγωγή εις την Πατρολογία*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2009, σ. 159.

⁸ Αντ. Μαλλιάρης, «Αλεξάνδρεια», *νέα εγκυκλοπαίδεια 2* (2006), εκδ. Μαλλιάρης Παιδεία και Πήγασος εκδοτική Α.Ε., σ. 201.

⁹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφείον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 140.

¹⁰ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ.142.

μεγαλύτερη αγριότητα τους διωγμούς κατά των Χριστιανών, ιδίως μετά το 308 μ.Χ. οπότε και εξέδωσε διάταγμα γενικού διωγμού των Χριστιανών¹¹.

Επειδή κατά την διάρκεια των διωγμών εκτός των άλλων Χριστιανών, τέσσερις Επίσκοποι ο Ησύχιος, ο Παχώμιος, ο Θεόδωρος και ο Φιλέας συνελήφθησαν και φυλακίστηκαν, ο Επίσκοπος Πέτρος αναγκάστηκε να απομακρυνθεί από την πόλη του, ώστε να αποφύγει την σύλληψη, κρίνοντας ότι με αυτόν τον τρόπο θα βοηθούσε περισσότερο το ποίμνιό του. Δεν εκτελούσε τα ποιμαντικά του καθήκοντα, όμως διατηρούσε την επικοινωνία με το ποίμνιό του. Εκείνη την περίοδο βρήκε αφορμή ο Μελίτιος Επίσκοπος Λυκοπόλεως, ο οποίος εποφθαλμιούσε την Επισκοπή του, να εισέλθει στα δικαιώματα και καθήκοντα αυτού, να προβεί σε χειροτονίες ή αντικαταστάσεις, οι οποίες ήταν αντικανονικές¹² διότι ο Πέτρος διατηρούσε την επικοινωνία με το ποίμνιό του.

Ο Πέτρος πληροφορήθηκε τις κινήσεις του Μελιτίου και επικοινωνήσε με το ποίμνιό του, συνιστώντας τους την αποχή και παύση επικοινωνίας με αυτόν. Συνεκάλεσε το 305 ή 306 μ.Χ. Σύνοδο η οποία και καθαίρεσε τον Μελίτιο για τις παράνομες και αντικανονικές πράξεις του. Ο Μελίτιος αντί να συνετιστεί, αποσχίσθη της Εκκλησίας δημιουργώντας ακολούθως το γνωστό Μελιτιανό Σχίσμα¹³.

Αργότερα, το Πάσχα του 306 μ.Χ., ο Επίσκοπος Πέτρος απέστειλε Επιστολή στους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας «Περί Μετανοίας», διά της οποίας κανόνιζε την θέση των νέων «πεπτωκότων», τους οποίους διαίρεσε σε κατηγορίες και τους όρισε τα επιτίμια, προκειμένου να επιστρέψουν στις τάξεις της Εκκλησίας¹⁴. Εκ της Επιστολής αυτής προήλθαν οι δεκατέσσερις

---

¹¹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Έκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφείον, Αλεξάνδρεια, σ. 146.

¹² Βασ. Στεφανίδης, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Έκδ. Οἶκος «Ἀστήρ» Αλ.Ε. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι 1978, σ. 80.

¹³ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Έκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφείον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 152.

¹⁴ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 152.

πρώτοι Κανόνες, ενώ ο δέκατος πέμπτος Κανόνας προήλθε από την εορταστική Επιστολή «Τρικεντίω τινί»¹⁵.

Στις 11 Απριλίου του 311 μ.Χ. ο Γαλέριος αναγκάστηκε να αναστείλει τους διωγμούς και ο Μαξιμιανός εφάρμοσε την εντολή του. Και ενώ προς στιγμήν όλοι νόμισαν ότι τελείωσαν οι διωγμοί και οι εξόριστοι επανέρχονταν θριαμβευτικά, ο έπαρχος Αλεξανδρείας με διαταγή του Μαξιμιανού συνέλαβε αιφνιδιαστικά τον Επίσκοπο Πέτρο και τον καταδίκασε σε θάνατο διά αποκεφαλισμό¹⁶.

---

¹⁵ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εισαγωγή*, σ. 521.

¹⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 148.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   Α´

1. Η Εκκλησία της Αλεξανδρείας

Η επιλογή της πόλης της Αλεξανδρείας για την ίδρυση της Εκκλησίας από τον Απόστολο και Ευαγγελιστή Μάρκο δεν πραγματοποιήθηκε με τυχαίο τρόπο. Αυτό οφείλεται στην διορατικότητά του, στην στρατηγική θέση της πόλης, στην πολιτιστική και πνευματική της παράδοση, καθώς και στην ύπαρξη μεγάλης κοινότητας Ιουδαίων, που ήταν εγκατεστημένοι στην περιοχή πριν από την υποταγή της στον Μέγα Αλέξανδρο. Αργότερα επί Πτολεμαίων οδηγήθηκαν στην Αλεξάνδρεια και Θηβαῖδα, χιλιάδες Ιουδαίοι στους οποίους είχε παραχωρηθεί θρησκευτική ελευθερία και άλλα προνόμια, τα οποία και διατήρησαν αργότερα και οι Ρωμαίοι κατακτητές¹⁷.

Μερικοί εξ αυτών μεταβαίνοντες στα Ιεροσόλυμα για τις μεγάλες εορτές του Ιουδαϊσμού, είχαν έρθει σε επαφή και είχαν ακούσει το χριστιανικό κήρυγμα, το οποίο ενστερνίστηκαν και με την επιστροφή τους το μετέφεραν στην Αλεξάνδρεια¹⁸.

Ο Απόστολος και Ευαγγελιστής Μάρκος δεν είχε κάποια σχέση με την περιοχή και καταγόταν από πλούσια οικογένεια των Ιεροσολύμων. Έχουν διασωθεί λίγα στοιχεία σχετικά με την ζωή και την δράση του. Πιστεύεται ότι γεννήθηκε γύρω στο 15 μ.Χ., από οικογένεια Κυπριακής καταγωγής. Την μητέρα του την έλεγαν Μαρία και ήταν αδελφή του Αποστόλου Βαρνάβα. Τον αναφέρει και ο Απόστολος Παύλος ως ανιψιό του Βαρνάβα¹⁹. Το όνομά του ήταν Ιωάννης, το Μάρκος ήταν το Ρωμαϊκό επώνυμο όπως συνηθιζόταν.

---

¹⁷ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *Μ.Ο.Χ.Ε.*, τ. 2, εκδ. Στρατηγικές, Αθήνα 2015, σ. 123.

¹⁸ Παν. Τζουμέρκας, *ό.π.*, σ. 124.

¹⁹ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 530 (Πρός Κολοσσαείς 4, 10).

Υπάρχουν κάποιες αναφορές σχετικά με την καταγωγή του, ότι καταγόταν από την Κυρηναϊκή, την Ανατολική παραλιακή περιοχή της σημερινής Λιβύης, που ήταν Ρωμαϊκή επαρχία μαζί με την Κύπρο από το 74 π.Χ.²⁰

Η χήρα μητέρα του Μαρία ήταν πλούσια, ευσεβής, αφοσιωμένη στην ομάδα του Χριστού και είχε παραχωρήσει την ευρύχωρη κατοικία της για να γίνονται οι πρώτες συναθροίσεις²¹. Υπάρχουν αναφορές που υποστηρίζουν ότι στο υπερώο του τελέσθηκε ο Μυστικός Δείπνος και πιθανόν σ' αυτό να είχε διδάξει και ο ίδιος ο Ιησούς²². Εκεί κατέφυγε και ο Απόστολος Πέτρος μετά την αποφυλάκισή του καθότι η Μαρία ήταν μαθήτριά του²³. Η κατοικία αυτή θεωρείται από πολλούς ως η πρώτη «κατ' οίκον Εκκλησία».

Ο Απόστολος Μάρκος είχε στενή πνευματική σχέση με τον Απόστολο Πέτρο, ο οποίος στην Α' επιστολή του τον αποκαλεί «υιόν του»²⁴.

Μαζί με τον θείο του Βαρνάβα ακολούθησε τον Απόστολο Παύλο περίπου το 47 μ.Χ. στην Σαλαμίνα της Κύπρου οργώνοντας κυριολεκτικά το νησί, κηρύττοντας με αυτόν τον τρόπο, το λόγο του Θεού. Τέλος ακολούθησε και προσκολλήθηκε στον Απόστολο Πέτρο διατελώντας γραμματέας του αλλά και βοηθός του στο χριστιανικό κήρυγμα²⁵.

Κατά την εκκλησιαστική παράδοση, είναι ο πρώτος που κήρυξε επίσημα το χριστιανικό κήρυγμα στην Αίγυπτο και θεωρείται ο ιδρυτής της Αλεξανδρινής Εκκλησίας, σφραγίζοντας δια του μαρτυρίου του και διά της συγγραφής του Ευαγγελίου του, την πορεία της δια παντός. Εγκαταστάθηκε στην Αλεξάνδρεια το

²⁰ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 85.

²¹ Παν. Χρήστου, *Εκκλησιαστική Γραμματολογία Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. Α', Εκδ. Οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 9.

²² Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 86.

²³ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 356 (Πράξεις Άποστόλων 12, 12-17).

²⁴ Nestle - Aland, ό.π., σ. 608 (Πέτρου Α' 5, 13).

²⁵ Παν. Χρήστου, *Εκκλησιαστική Γραμματολογία Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. Α', Εκδ. Οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 9.

43 μ.Χ., έτος που θεωρείται και έτος ίδρυσης της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας, της πρώτης Εκκλησίας στην Ανατολή²⁶.

Εξαπλώθηκε ταχύτατα λόγω του πρόσφορου εδάφους και εξακολουθεί μέχρι και σήμερα, να έχει ηγετική θέση στο σύστημα διοίκησης των ορθοδόξων Εκκλησιών, μετά την Κωνσταντινούπολη μάλιστα αποκαλείται «δευτερόθρονο Πατριαρχείο».

Ο Απόστολος και Ευαγγελιστής Μάρκος είναι ο πρώτος Επίσκοπος Αλεξανδρείας και το διάστημα από το 43 έως το 62 μ.Χ. έζησε και δίδαξε κατά περιόδους στην Αλεξάνδρεια. Εκεί περί το 55 μ.Χ. έγραψε το Ευαγγέλιό του, βάσει του κηρύγματος του Αποστόλου Πέτρου που ακολουθούσε, στα ελληνικά²⁷.

Το Ευαγγέλιό του είναι το πρώτο χρονικά και το πιο συνοπτικό από τα υπόλοιπα Ευαγγέλια, του Ματθαίου, Λουκά και Ιωάννη. Απευθύνεται στους Χριστιανούς, είναι γραμμένο στην ελληνική γλώσσα περιέχοντας αρκετούς αραμαϊσμούς και αποτελεί μεταφορά στο γραπτό λόγο της προφορικής παράδοσης του κηρύγματος του Αποστόλου Πέτρου. Ο σκοπός ήταν να παρουσιάσει τα γεγονότα της ζωής του Χριστού αλλά και να δείξει ότι στο πρόσωπό του πραγματοποιήθηκαν οι επαγγελίες του Πατρός Του για την σωτηρία μας. Αρχίζει με την εκπλήρωση των προφητειών, στη συνέχεια καταγράφει τη δράση του Χριστού στην Γαλιλαία και έξω από αυτήν, ακολουθεί την πορεία του προς τα Ιεροσόλυμα, τα γεγονότα που ακολουθούν την Σταύρωση και την Ανάστασή Του. Εκείνο στο οποίο δίνει περισσότερη σημασία, είναι η ιστορία του Πάθους, στην οποία αφήνει να καταδειχθεί ότι επί του Σταυρού ολοκληρώνεται η νίκη του Ιησού επί των δυνάμεων του πονηρού και του θανάτου²⁸.

Πρώτος μαθητής του υπήρξε ο Ανιανός (ή Αννιανός) υποδηματοποιός στο επάγγελμα, τον οποίον γνώρισε κατά την επίσκεψή του στο κατάστημά του και του ζήτησε να μάθει για τον

²⁶ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική ιστορία», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

²⁷ Παν. Χρήστου, *Εκκλησιαστική Γραμματολογία Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. Α', Εκδ. Οίκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2005, σ. 10.

²⁸ Σαβ. Αγουρίδης, «Σκοπός του Ευαγγελίου του Μάρκου», *Θ.Η.Ε.* 8 (1968), σσ. 753-754.

Χριστό, λέγοντάς του ότι γνώριζε μόνο την Ιλιάδα και την Οδύσσεια²⁹. Βαφτίστηκε και υπήρξε στην συνέχεια διάδοχός του. Εκτός από αυτόν, ο Απόστολος Μάρκος χειροτόνησε πρεσβύτερους, επτά διακόνους και άλλους κληρικούς³⁰.

Υπάρχει και η άποψη ότι ο Χριστιανισμός στην Αίγυπτο και στην Αλεξάνδρεια να εισήχθη ανοργάνωτα και σποραδικά από την Παλαιστίνη, μέσω της πολυπληθούς Ιουδαϊκής κοινότητας³¹. Οι Ιουδαίοι ήδη από τα προχριστιανικά χρόνια είχαν εγκατασταθεί στην Αίγυπτο και πολλά μέλη τους μετέβαιναν στα Ιεροσόλυμα για να συμμετάσχουν στις μεγάλες γιορτές του Ιουδαϊσμού. Κάποιοι εξ αυτών ήρθαν σε επαφή ασπάστηκαν και ακολούθησαν το χριστιανικό κήρυγμα, το οποίο και διέδωσαν σιγά-σιγά, καλυμμένοι στην αρχή από την πολυπληθή Ιουδαϊκή κοινότητα της Αλεξάνδρειας και της ενδοχώρας. Μόνο μετά την αποτυχημένη εξέγερση των Ιουδαίων το 115-117 μ.Χ. στην Ιουδαία ο Χριστιανισμός βγήκε στο ιστορικό προσκήνιο αυτονομήθηκε από τους Ιουδαίους ακολουθώντας δική του ανοδική πορεία³².

Μετά την ίδρυση της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας ο Απόστολος Μάρκος, βλέποντας την αντίδραση των εθνικών και της Ρώμης για την ραγδαία διάδοση της νέας θρησκείας υποχρεώθηκε να εξοριστεί λόγω των συνθηκών που επικρατούσαν, το φθινόπωρο του 60 μ.Χ., στην Κυρηναϊκή (Λιβύη)³³. Εκεί συνεχίζοντας το έργο του ενίσχυσε τους Χριστιανούς της περιοχής και χειροτόνησε και Επισκόπους. Από εκεί μετέβει στη Ρώμη για να βοηθήσει τον Απόστολο Παύλο. Στην Ρώμη είχε μεγάλη και σπουδαία δραστηριότητα, τόση ώστε χαρακτηρίστηκε «*ιδρυτής της Εκκλησίας Ακυληίας*»³⁴.

Επέστρεψε στην Αλεξάνδρεια στα τέλη του 62 μ.Χ. ή αρχές του 63 μ.Χ. αφού πέρασε πρώτα από την Κυρηναϊκή, συνεχίζοντας με ενθουσιασμό το έργο της διάδοσης του Χριστιανισμού. Ο

²⁹ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 89.

³⁰ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

³¹ Παν. Τζουμέρκας, *ό.π.*, σ. 124.

³² Δημ. Μόσχος, *Συνοπτική Ιστορία της Χριστιανικής Εκκλησίας*, τ. Α', εκδ. Ακρίτας, σ. 48.

³³ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

³⁴ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας (62-1934)*, Αθήνα 1985, σ. 58.

Χριστιανισμός είχε εξαπλωθεί και είχε ιδρυθεί ένας χριστιανικός ναός στην περιοχή της συνοικίας Βουκόλου. Η παρουσία του και το κήρυγμά του εξόργισε το εθνικό στοιχείο που αποφάσισε να τον εξοντώσει τελειωτικά.

Το Πάσχα του 63 μ.Χ. ενώ βρισκόταν στο Ναό του Βουκόλου, τελώντας τη θεία λειτουργία, εξαγριωμένο πλήθος Εθνικών εισέβαλε στο ναό. Εν συνεχεία αρπάζοντάς τον βία, τον έσυραν στους δρόμους, δένοντάς τον από το λαιμό, βασανίζοντάς τον με φρικτά βασανιστήρια και τέλος τον οδήγησαν στην φυλακή. Τα βασανιστήρια συνεχίστηκαν και την επόμενη μέρα, οπότε και μη αντέχοντας εξέπνευσε. Το λείψανό του το παρέλαβαν οι Χριστιανοί της πόλης και το ενταφίασαν³⁵. Πάνω στον τάφο του αργότερα κατασκευάστηκε ναός, που καταστράφηκε στη συνέχεια από τους Άραβες επιδρομείς³⁶. Απορίας άξιον είναι το γεγονός ότι δεν υπάρχει μέχρι σήμερα Ορθόδοξος Ναός στην Αλεξάνδρεια ή το Κάιρο, αφιερωμένος στον ιδρυτή της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας, παρά μόνο ναός των Κοπτών, που ανοικοδομήθηκε μετά την κατάκτηση της περιοχής από τους Άραβες.

Το λείψανό του παρέμεινε μέχρι τον 9^ο αιώνα στην Αλεξάνδρεια, όταν Βενετοί έμποροι, δωροδόκησαν το 828 τους φρουρούς και το μετέφεραν στην Βενετία με πλοίο (κρύβοντάς το ανάμεσα σε κομμάτια χοιρινού κρέατος για να ξεγελάσουν τους Άραβες λιμενικούς), όπου βρίσκεται μέχρι σήμερα και φυλάσσεται στην περίφημη Βασιλική του Αγίου Μάρκου, κόσμημα της Βενετίας και διεθνής πόλο έλξης επισκεπτών³⁷.

Ο Άγιος Μάρκος συμβολίζεται με τον φτερωτό λέοντα που έγινε σύμβολο της Βενετίας, που τον έχει προστάτη της. Αποτελεί επίσης σύμβολο του Πατριαρχείου Αλεξανδρείας, γιατί ο λέων συμβολίζει την δύναμη του Ιησού Χριστού³⁸.

---

³⁵ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 91.

³⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας (62-1934)*, Αθήνα 1985, σ. 65.

³⁷ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 94.

³⁸ Σπ. Καμαλάκης, *ό.π.*, σ. 94.

Μετά τον θάνατό του τον διαδέχτηκε ο πρώτος μαθητής του Ανιανός από το 62-82 μ.Χ.³⁹, που συνέχισε το έργο του Ευαγγελιστή και αποτέλεσε τον 2^ο Επίσκοπο Αλεξανδρείας.

Τον Ανιανό (62-84) στο θρόνο διαδέχτηκαν ο Αβίλιος (83-95), Κέρδων (96-106), Πρίμος (106-118), Ιούστος (118-129), Ευμένης (129-141), Μάρκος Β΄ (142-152), Κελαδίων (152-166), Αγριππίνος (166-178), Ιουλιανός (178-189), Δημήτριος (189-232), Ηρακλάς (232-248), Διονύσιος (248-264), Μάξιμος (265-282), Θεωνάς (282-300) και φθάνουμε στον Πέτρο Α΄ (300-311)⁴⁰.

Παρά τα συνεχή προβλήματα που είχε η Εκκλησία της Αλεξανδρείας από την γέννησή της, μπόρεσε να αναπτυχθεί με γοργούς ρυθμούς. Η χριστιανική πίστη μεταδόθηκε και εκτός Αλεξανδρείας στους Έλληνες, τους ελληνιστές Ιουδαίους και τους ιθαγενείς κατοίκους της Αιγύπτου, ιδιαίτερα στις περιοχές της Άνω Αιγύπτου και Νουβίας⁴¹.

Σχετικά με την οργάνωση της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας έχουμε ελάχιστες πληροφορίες. Μέχρι τον 4^ο αιώνα μ.Χ. ο Επίσκοπος Αλεξανδρείας είχε μεγάλη δύναμη και εξουσία σε όλη την Αίγυπτο. Επί Επισκόπου Δημητρίου (189-232), ο Επίσκοπος Αλεξανδρείας έλαβε τον τίτλο του Πατριάρχη⁴². Επί του διαδόχου του Ηρακλά (232-248) λόγω του σταδιακά αυξανόμενου κύρους του, προστέθηκαν οι τίτλοι του Αρχιεπισκόπου και του Πάπα⁴³.

Το μητροπολιτικό σύστημα δεν εφαρμόστηκε στην Εκκλησία της Αιγύπτου, εναρμονισμένο με την πολιτική διοίκηση της Αιγύπτου η οποία ήταν συγκεντρωτική. Ο Οκτάβιος Αύγουστος είχε κρατήσει την Αίγυπτο ως προσωπικό τιμάριο, χωρίς να την έχει εντάξει στις υπόλοιπες επαρχίες της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Έτσι η Αίγυπτος έχει δική της διοίκηση με πρωτεύουσα την Αλεξάνδρεια.

³⁹ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

⁴⁰ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 101.

⁴¹ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

⁴² Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 102.

⁴³ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

Αργότερα κατά την μεταρρύθμιση του Διοκλητιανού, η Αίγυπτος εντάχθηκε στην Ανατολική Επαρχία της Αυτοκρατορίας με πρωτεύουσα την Αντιόχεια. Αυτό δεν επηρέασε την Εκκλησία της Αλεξανδρείας, που παρέμεινε πανίσχυρη με τον Επίσκοπό της, να είναι ο μοναδικός ηγέτης της Εκκλησίας της Αιγύπτου και ο μόνος αρμόδιος χειροτονίας Επισκόπων αυτής⁴⁴. Σχετικά στον ΣΤ΄ κανόνα της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου η οποία ασχολήθηκε με τον τρόπο διοίκησης της Εκκλησίας προσαρμόζοντάς την στην αντίστοιχη πολιτική αναφέρει: «*Τὰ ἀρχαῖα ἔθνη κρατεῖτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν, ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ρώμῃ τοῦτο σύνηθές ἐστίν· ὁμοίως δὲ καὶ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν, καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις, τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις*»⁴⁵.

Ο Χριστιανισμός, όπως προαναφέρθηκε διαδιδόταν συνεχώς εκτός της Αλεξανδρείας, όχι μόνο στην Αίγυπτο αλλά και στις άλλες περιοχές της Αφρικής, στην Λιβύη, την Νουβία, την Αιθιοπία, την Ευδαίμονα και Πετραία Αραβία ακόμα και στην Ινδία. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα τις αυξημένες ανάγκες διαποίμανσης, οργάνωσης, συσπείρωσης των πιστών σε κοινότητες, καθώς και ίδρυσης νέων Επισκοπών. Έτσι κατά τον 4^ο αιώνα η Αλεξανδρινή Εκκλησία είχε δέκα επαρχίες με εκατό Επισκόπους⁴⁶, στις οποίες είχε απόλυτη δικαιοδοσία ο Επίσκοπος Αλεξανδρείας, και αυτές είναι οι ακόλουθες:

- Αίγυπτος Α΄: Αλεξανδρεία με δεκατρείς επισκοπές.
- Αίγυπτος Β΄: Κάβασα με οκτώ επισκοπές.
- Αυγουσταμνική Α΄: Πηλούσιο με δεκατρείς επισκοπές.
- Αυγουσταμνική Β΄: Λεοντόπολη με επτά επισκοπές.
- Αρκαδία: Οξύρρυγχος με δέκα επισκοπές.
- Θηβαΐδα Α΄: Αντινόη με οκτώ επισκοπές.
- Θηβαΐδα Β΄: Πτολεμαΐδα Ερμίου με δεκατέσσερις επισκοπές.
- Λιβύη Α΄ ή Πεντάπολις: Πτολεμαΐδα με δεκατέσσερις επισκοπές.
- Λιβύη Β΄ ή Βαρβαρική: Δάρνις με επτά επισκοπές.
- Αιθιοπία: Αξώμη με έξι επισκοπές⁴⁷.

⁴⁴ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Τό Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας καὶ πᾶσης Ἀφρικῆς στό χρόνο ἀπό τόν Ἀπόστολο Μάρκο στήν τρίτη χιλιετία*, Ἀθήνα - Ἀλεξανδρεία 2000, σ. 71.

⁴⁵ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 72.

⁴⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 72.

⁴⁷ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 72.

Τέλος, λόγω μη επαρκών στοιχείων υπάρχει δυσκολία στον προσδιορισμό του τρόπου εκλογής του Αρχιεπισκόπου Αλεξανδρείας. Σύμφωνα με τους εκκλησιαστικούς συγγραφείς και τις διαθέσιμες πληροφορίες εκλεγόταν από τους πρεσβύτερους. Κάτι τέτοιο όμως θεωρείται σχεδόν αδύνατον, να μην υπάρχουν δηλαδή άλλοι Επίσκοποι σε όλη την Αίγυπτο. Όπως υποστηρίζει ο μακαριστός Μητροπολίτης Καρθαγένης Χρυσόστομος, «Τουλάχιστον αυτό προκύπτει από τις μαρτυρίες, αφού σύμφωνα με αυτές, κατά τους τρεις πρώτους χριστιανικούς αιώνες υπήρχαν Επίσκοποι στην Αίγυπτο. Άλλωστε είναι γνωστό ότι κατά τους δύο πρώτους αιώνες, κατά τους οποίους διαμορφωνόταν το πολίτευμα της Εκκλησίας, με τον όρο πρεσβύτεροι, μπορούσαν να υπονοούνται και οι Επίσκοποι. Εάν πάλι δεχτούμε ότι τον Αρχιεπίσκοπο Αλεξανδρείας χειροτονούσαν πρεσβύτεροι, τότε οι άλλες Εκκλησίες, δεν έπρεπε να αναγνωρίζουν τον επισκοπικό βαθμό του.

Είναι λοιπόν βέβαιο ότι η χειροτονία του γινόταν από Επισκόπους, ενώ συμμετείχαν σ' αυτήν και οι πρεσβύτεροι και ο λαός»⁴⁸.

Η Εκκλησία της Αλεξανδρείας είναι η πρώτη Εκκλησία της Ανατολής, που συνεχίζει μέχρι σήμερα, μετά τη Νέα Ρώμη, την Κωνσταντινούπολη, να κατέχει ηγετική θέση στο σύστημα διοίκησης.

---

⁴⁸ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Τό Πατριαρχεῖο Αλεξανδρείας καί πάσης Ἀφρικῆς στό χρόνο ἀπό τόν Ἀπόστολο Μάρκο στήν τρίτη χιλιετία*, Ἀθήνα - Ἀλεξάνδρεια 2000 σ. 73-74.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β΄

1. Βίος του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας

Ιστορικά στοιχεία που να αφορούν τη ζωή του Επισκόπου Αλεξανδρείας Πέτρου Α΄, πριν την ανάδειξή του στο θρόνο δεν έχουν διασωθεί.

Ο Πέτρος διαδέχτηκε τον θανόντα την 28^η Δεκεμβρίου 300 μ.Χ. Θεωνά, ο οποίος πριν από το θάνατό του είχε υποδείξει αυτόν για αντικαταστάτη του. Η εκλογή του έγινε ομόφωνα δεκτή από τον κλήρο και το λαό, στον οποίο ήταν αγαπητός και σεβαστός⁴⁹.

Ο Πέτρος Α΄ Αλεξανδρείας ήταν σπουδαία προσωπικότητα, εργάστηκε με πολύ μεγάλη επιτυχία πριν την εκλογή του, ως δάσκαλος ή προϊστάμενος της Σχολής, αναδεικνυόμενος ως ένας από τους πρώτους αντιωριγενιστές με τα έργα του. Συνέταξε θεολογικά έργα στα οποία εκφραζόταν θετικά, όχι μόνο για την θεότητα του Χριστού, αλλά και για τις δύο φύσεις του⁵⁰. Σχετικά, ο καθηγητής Στυλιανός Παπαδόπουλος αναφέρει «Οι απόψεις του αυτές είναι σημαντικές για την πρωϊμότητά τους. Επιπλέον η διατύπωσή του ότι ο Χριστός *«συναμφότερον τοίνυν δείκνυται, ὅτι Θεός ὅτι ἦν φύσει καί γέγονεν ἄνθρωπος φύσει»* είναι κυριολεκτικά πολυσήμαντη και μάλλον γνωστή στον Αθανάσιο, που ανέπτυξε την θεολογία του *«φύσει και αληθινός Υἱός του Θεού ο Κύριος»*⁵¹.

Σχετικά με την άποψη ότι διετέλεσε διευθυντής της Κατηχητικής Σχολής υπάρχουν διαφορετικές απόψεις, ο Φίλιππος Σιδήτης μας πληροφορεί, ότι προήχθη στον επισκοπικό θρόνο από την

---

⁴⁹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 141.

⁵⁰ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οἶκος Ἀγγελάκη, σ. 128.

⁵¹ Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τ. Β΄, Ἀθήνα 1990, σ. 64.

καθηγητική έδρα της θεολογικής σχολής, με τον Ευσέβιο να διαφωνεί αναφέροντας ότι επί Επισκόπου Θεωνά 281-300 η Σχολή είχε προϊστάμενο τον Αχιλλά⁵².

Αυτό δεν αποκλείει ο Πέτρος να είχε προηγηθεί του Αχιλλά ή και να δίδασκαν συγχρόνως. Ο ίδιος ο Ευσέβιος άλλωστε τον χαρακτηρίζει ως «Θεῖον τι χρῆμα διδασκάλων τῆς ἐν Χριστῷ θεοσεβείας»⁵³.

Ο Παν. Τζουμέρκας γράφει ότι περί το 295 μ.Χ. ανέλαβε προϊστάμενος της Κατηχητικής Σχολής, ο κατόπιν Επίσκοπος Πέτρος μέχρι την ενθρόνισή του⁵⁴.

Ο Πέτρος Α΄ υπήρξε φωτισμένη και χαρισματική προσωπικότητα με άριστη θεολογική γνώση, γι' αυτό ο Φίλιππος Σιδήτης τον χαρακτηρίζει ως «*Μέγαν Επίσκοπον*» και ο Ευσέβιος Καισαρείας τον περιγράφει ως «*Θεῖον χρῆμα διδασκάλων τῆς ἐν Χριστῷ θεοσεβείας*»⁵⁵.

Ως Επίσκοπος Αλεξανδρείας (300-311) ήταν υπόδειγμα λαμπρού Επισκόπου «*Βίου τε ἀρετῆς ἔνεκα καὶ τῆς τῶν ἱερῶν λόγων συνασκήσεως*»⁵⁶.

Στον θρόνο διαδέχθηκε τον Θεωνά και παρέμεινε σ' αυτόν, επί δώδεκα χρόνια περίπου, αλλά στην πραγματικότητα εποίμανε την επαρχία του ειρηνικά, μόνο τα τρία πρώτα χρόνια, γιατί στη συνέχεια άρχισε ο διωγμός του Διοκλητιανού (303-305) σε όλη την αυτοκρατορία, αλλά ιδιαίτερα στην Αίγυπτο.

Ο αυτοκράτορας Διοκλητιανός (284-305) είχε ιδιαίτερη σχέση με την Αίγυπτο, την οποία είχε υπό την δικαιοδοσία του και υπό την άμεσο διοίκησή του. Το 292 μ.Χ. είχε επισκεφθεί ο ίδιος την Αίγυπτο για να καταστείλει επανάσταση, η οποία διήρκησε οκτώ μήνες. Στην αρχή φέρθηκε σκληρά και βάνανουσα, ενάντια στους κατοίκους αλλά

---

⁵² Παν. Χρήστου, *Ελληνική Πατρολογία*, τ. Β΄, Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 921.

⁵³ Ευσέβιου Καισαρείας, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, ΕΠΕ. 3, 156.

⁵⁴ Δημ. Μόσχος, «Αλεξανδρινή Σχολή», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 139.

⁵⁵ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α΄», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

⁵⁶ Ευσέβιου Καισαρείας, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, ΕΠΕ 3, 194.

στη συνέχεια φέρθηκε φιλόανθρωπα και με ευσπλαχνία. Το 296 μ.Χ. πιθανόν από την Αλεξάνδρεια εξέδωσε αυστηρό διάταγμα, κατά των Μανιχαίων που ήταν πολυάριθμοι στην Αίγυπτο, χωρίς να στοχοποιεί τους Χριστιανούς⁵⁷. Αλλά δυστυχώς μετά την επιρροή του Καίσαρος Γαλερίου τα έτη 303 και 304 μ.Χ. εξέδωσε αλληπάλληλα διατάγματα, κατά των Χριστιανών, που προκάλεσαν βίαιους και άγριους διωγμούς, θέτοντας σε δοκιμασία την Εκκλησία της Αλεξάνδρειας. Οι Χριστιανοί υποβάλλονταν σε σωματικά και ηθικά βασανιστήρια, βασανίζονταν, φυλακίζονταν, και θανατώνονταν για να αρνηθούν την πίστη τους⁵⁸.

Τόσο μεγάλη ήταν η δοκιμασία των Χριστιανών, που ο Άγιος Αντώνιος «καταλιπών τήν ἔρημον» μετέβει στη δοκιμαζόμενη Αλεξάνδρεια, για να ενισχύσει το φρόνιμα και την πίστη, των βάνουσα διωκόμενων Χριστιανών⁵⁹.

Παρά τα προβλήματα που δημιουργήθηκαν η Εκκλησία προσπάθησε να ανασυγκροτηθεί και να αναδημιουργηθεί, ξεπερνώντας όσα προέκυπταν συνεχώς από τους διωγμούς. Ωστόσο δημιουργήθηκε εσωτερικό πρόβλημα που απείλησε την ενότητά της, σχετικά με τον τρόπο συμπεριφοράς και επανένταξης στην Εκκλησία, των Χριστιανών που είχαν λιποψυχήσει, κατά την διάρκεια των διωγμών (πεπτωκότες), κάτι που σε συνδυασμό με τις προσωπικές φιλοδοξίες, του Επισκόπου Μελιτίου δημιουργήθηκε Σχίσμα στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας, το λεγόμενο Μελιτιανό⁶⁰.

---

⁵⁷ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφείον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 141.

⁵⁸ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 142.

⁵⁹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 145.

⁶⁰ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», Μ.Ο.Χ.Ε. 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 124.

2. Μελιτιανό Σχίσμα

Μία από τις πιο δυσάρεστες και οδυνηρές συνέπειες των διωγμών των Ρωμαίων εναντίων των Χριστιανών, που συνετάραξε, δίκασε και ταλαιπώρησε την Εκκλησία της Αλεξανδρείας, ήταν το Μελιτιανό Σχίσμα, που πήρε την ονομασία του από το όνομα του πρωτεργάτη του αρχηγέτου Μελίτιου.⁶¹ Ο Μελίτιος ήταν Επίσκοπος Λυκοπόλεως της Άνω Αιγύπτου,⁶² δεύτερος κατά τη τάξη μετά τον Επίσκοπο Αλεξανδρείας Πέτρο, κατά την εθιμική τάξη της Τοπικής Εκκλησίας, δραστήριος και φιλόδοξος Επίσκοπος με αρχηγικές τάσεις, για τον οποίο υπήρχαν υπόνοιες ότι είχε θυσιάσει στα είδωλα⁶³.

Τα αίτια του Σχίσματος δεν είναι επακριβώς ξεκαθαρισμένα, υπάρχει διάσταση απόψεων λόγω κυρίως των ελλιπών στοιχείων και αντιθέσεων των πηγών, που μας έχουν παραδοθεί.

Επικρατέστερες απόψεις για τα αίτια του Σχίσματος είναι:

1. Ο Μελίτιος παρασυρόμενος από το φίλαρχο χαρακτήρα του και από τις αρχηγικές του τάσεις και φιλοδοξίες, σε συνδυασμό με την επιθυμία του να σφετεριστεί τον θρόνο της Αρχιεπισκοπής της Αλεξανδρείας, εκμεταλλεύτηκε τα γεγονότα, που τον οδήγησαν σε αυθαιρεσίες, αντικανονικές πράξεις και πλήθος παραβάσεων. Με αυτή την άποψη συμφωνεί ο Θεοδώρητος Κύρου, που αποδίδει το Σχίσμα στην φιλαρχία του Μελιτίου που παρουσιάζεται ως «οὐ καινῆς αἵρέσεως προστατεύειν, ἀλλὰ ταῦτα μὲν τῇ Ἐκκλησίᾳ φρονῶν, το δε τῆς φιλαρχίας εἰσδεξάμενος πάθος»⁶⁴, του οποίου οι φιλοδοξίες περιελάμβαναν και τον επισκοπικό θρόνο της Αλεξανδρείας, που ανήκε στον Πέτρο.

---

⁶¹ Τό ὄνομα Μελίτιος εἶναι Αἰγυπτιακό, προερχόμενο τῆς λέξης Μελίτ, πού ἀντιστοιχεῖ στό Ἑλληνικό ὄνομα Ἀγαπητός καί οὐχί Μελέτιος ἐκ τῆς λέξης μελέτης. Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 151.

⁶² Χρυσ. Παπαδόπουλος, ὁ.π., σ. 151.

⁶³ Σπ. Καμαλάκης, *Ἀπό τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οἶκος Ἀγγελάκη, σ. 132.

⁶⁴ Θεοδώρητου Κύρου, *Περί τῶν ἐν Αἰγύπτῳ Μελετιανῶν*, PG 83,425.

2. Ο διαφορετικός τρόπος προσέγγισης και επίλυσης του προβλήματος των πεπτωκότων και του τρόπου αποδοχής και επανένταξης τους, στους κόλπους της Εκκλησίας. Διάσταση απόψεων που είχαν ο Πέτρος και ο Μελίτιος, από την περίοδο που και οι δύο ήταν φυλακισμένοι στο ίδιο δεσμοκτήριο, στην διάρκεια των διωγμών μαζί με άλλους κληρικούς και αποτέλεσαν πόλο έλξης, ο μὲν των αυστηρών Ομολογητών και ο δε των επιεικών⁶⁵. Ο Πέτρος ήταν υπέρ της επιείκας, που καθιέρωσε προοδευτικά η Εκκλησία, ο δε Μελίτιος, ήταν υπέρ της εφαρμογής της αρχαίας αυστηρότητας, στην τήρηση της μετανοίας των πεπτωκότων. Οι περισσότεροι των κρατουμένων στο κοινό δεσμοκτήριο Κληρικών συντάσσονταν με την γνώμη του Μελιτίου και έκτοτε άρχισε το Σχίσμα. Με την άποψη αυτή συντάσσεται ο Επιφάνιος, που είχε επαφή με πολλούς εξόριστους στη Παλαιστίνη, οπαδούς του Μελιτίου⁶⁶. Σε άλλο σημείο όμως ο Επιφάνιος, κάνει υπαινιγμό, για την φιλαρχία που διακατέχει τον Μελίτιο «Ἐδόκει δέ καί Μελίτιος τῶν κατά την Αἴγυπτον προήκων και δευτερεύων τῷ Πέτρῳ κατά την ἀρχιεπισκοπὴν, ὡς δι' ἀντιλήψεως αὐτοῦ χάριν, ὑπ' αὐτον δέ ὦν καί ὑπ' αὐτον τά ἐκκλησιαστικά ἀναφέρων»⁶⁷.

Στην κορύφωση του διωγμού μετά την έκδοση του δεύτερου διατάγματος του Διοκλητιανού το Μάρτιο του 303 μ.Χ., το οποίο προέβλεπε τη φυλάκιση όλων των Χριστιανών Κληρικών, αναγκάστηκε ο Πέτρος να διαφύγει κρυπτόμενος εντός της πόλης και των περιχώρων αυτής, προς αποφυγή της σύλληψής του. Με την φυγή του αδυνατούσε μὲν να εκτελεί τα ποιμαντικά του καθήκοντα, χωρίς όμως να παύσει να ενδιαφέρεται περί «*τῆς κοινῆς τῶν ἐκκλησιῶν ὠφελείας*»⁶⁸.

---

⁶⁵ Παν. Χρήστου, *Ἑλληνικὴ Πατρολογία*, τ. Β', ἐκδ. Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 923.

⁶⁶ Βλ. Φειδάς, *Εκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, τ. Α', Αθήναι 2002, σ. 302

⁶⁷ Ἐπιφάνιος Κύπρου, Τοῦ Μελιτίου Σχίσματος τοῦ Αἰγυπτίου, PG 42, 185.

⁶⁸ Εὐσέβιου Καισαρείας, *Εκκλησιαστικὴ Ἱστορία*, ΕΠΕ 3,110.

Εκ του γεγονότος αυτού, έλαβε αφορμή ο φιλόδοξος Μελίτιος να διεκδικήσει την ηγεσία της Αιγυπτιακής Εκκλησίας, με το αιτιολογικό, ότι κακώς ο Πέτρος εγκατέλειψε την θέση του και το ποίμνιό του από φόβο. Άρχισε να περιοδεύει εν συνεχεία στις επαρχίες της Εκκλησίας της Αλεξάνδρειας, να συγκαλεί συναθροίσεις και να χειροτονεί κληρικούς⁶⁹ κατηγορώντας τον Επίσκοπο.

Επίσης όταν τέσσερις Επίσκοποι της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας συνελήφθησαν και οδηγήθηκαν στην φυλακή, ο Ησύχιος, ο Παχώμιος, ο Θεόδωρος και ο Φιλέας, ως Ομολογητές της χριστιανικής πίστεως, ο Μελίτιος, ισχυριζόμενος ότι επήλθε έτσι παραμέληση των ποιμαντικών τους καθηκόντων, διενοήθη να επεισέλθει εις τα δικαιώματα και καθήκοντα αυτών, επεμβαίνοντας αντικανονικά. Χειροτόνησε νέους Επισκόπους σε ξένη Επισκοπή⁷⁰. «Αί χειρονονίαι αὗται, ὡς παρ' ἐνορίαν γενόμεναι, ἦσαν ἀντικανονικάι»⁷¹ συνέχισε δε να περιοδεύει και να κατηγορεί τον Πέτρο ως εκπεσόντα του χριστιανισμού δια φυγής⁷².

Οι ενέργειές του και η συμπεριφορά του προκάλεσαν την οργή των Χριστιανών της Αλεξάνδρειας, οι δε τέσσερις φυλακισμένοι Επίσκοποι του απέστειλαν επιστολή⁷³, διαμαρτυρόμενοι για τις αντικανονικές επεμβάσεις και ενέργειές του, που προέβη, αντικαθιστώντας τους, ενώ αυτοί είχαν φυλακιστεί για την πίστη τους και ήταν σε επικοινωνία με το ποίμνιό τους.

Ο Μελίτιος συνέχισε τις αντικανονικές του πράξεις, μεταβαίνοντας στην Αλεξάνδρεια και προβαίνοντας σε αντικατάσταση, των εκπροσώπων του Επισκόπου Πέτρου. Ο

---

⁶⁹ Παν. Χρήστου, *Έλληνική Πατρολογία*, τ. Β., Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 921.

⁷⁰ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 132.

⁷¹ Βασ. Στεφανίδης, *Έκκλησιαστική Ιστορία*, Εκδ. ΟΊκος «Άστήρ» Αλ .Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 90.

⁷² Βασ. Στεφανίδης, ό.π., σ. 90.

⁷³ Σώθηκε επιστολή, προς Μελίτιο στα λατινικά, που έγραψαν από την φυλακή, οι Αιγύπτιοι Επίσκοποι, πιθανόν συντάχθηκε από τον Φιλέα, που είχε ταχθεί με το μέρος του Πέτρου και συνυπογράφει, από τους Ησύχιο, Παχώμιο κι Θεόδωρο. Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τ. Β΄, Αθήνα 1990, σ. 59

Μελίτιος έπαψε να αναγνωρίζει τον Πέτρο και αυτοαποκαλούνταν «Αρχιεπίσκοπος Αιγύπτου»⁷⁴. Ο Πέτρος αντέδρασε άμεσα σε αυτές τις ενέργειες του Μελιτίου, στέλνοντας επιστολή στους πιστούς της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας. Στην επιστολή αυτή μνημονεύεται και η επιστολή των τεσσάρων Επισκόπων, συνιστώντας στους πιστούς αποχή από πάσης φύσης επικοινωνία προς τον Μελίτιο ⁷⁵. Προανήγγειλε δε, την συγκρότηση Εκκλησιαστικής Συνόδου που θα εξέταζε το σοβαρότατο προκύψαν ζήτημα⁷⁶.

Αυτή ήταν η πρώτη βασική αιτία για το Μελιτιανό Σχίσμα, βάσει των ιστορικών και των άλλων πηγών. Η δεύτερη αιτία ήταν η διαφορετική προσέγγιση και η αντίθεσή τους, στο ζήτημα των πεπτωκότων και του τρόπου εισδοχής στην Εκκλησία των Χριστιανών που λιγοψύχησαν, κατά την διάρκεια των διωγμών και θυσίασαν στα είδωλα⁷⁷.

Ο Επίσκοπος Πέτρος αντιμετώπιζε με επιείκεια τους πεπτωκότες, όπως καθιέρωσε προοδευτικά η Εκκλησία αργότερα, δεν έκανε λόγο περί ισόβιας μετανοίας με την ευρεία ή στενότερα έννοια, διότι και τις δύο τις θεωρούσε πολύ αυστηρές⁷⁸. Δεχόταν τους εκπεσόντες διαρκούντος των διωγμών, με πρόσκαιρη ειλικρινή μετάνοια⁷⁹.

Αντίθετος στην άποψη αυτή ήταν ο Μελίτιος υποστηρίζοντας την εφαρμογή των αρχαίων αυστηρών αρχών, πιστεύοντας, ότι μόνο μετά το πέρας των διωγμών και της αποκατάστασης της ησυχίας στην Εκκλησία, θα μπορούσαν να γίνουν δεκτοί, οι επιστρέφοντες εις μετάνοια και αυτό, κατόπιν πραγματικής μεταμέλειας και αναλόγων έργων. Έλεγε δηλαδή «μετά το παύσασθαι τόν διωγμόν μετά χρόνον ικανόν δίδοσθαι τοῖς προειρημένοις μετάνοιαν ἐν καιρῷ γενομένης εἰρήνης, ἐάν ἐπ' ἀληθείας μετανοήσωσι και καρπὸν τῆς

⁷⁴ Παν. Τζουμέρκας, «Εκκλησιαστική Ιστορία», Μ.Ο.Χ.Ε. 2 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 125.

⁷⁵ Μενεβίσογλου, *Ιστορική Εισαγωγή*, σ. 518.

⁷⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 152.

⁷⁷ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α΄», Μ.Ο.Χ.Ε. 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

⁷⁸ Με την ευρύτερη έννοια εννοείται άφεση μετά την Δευτέρα Παρουσία του Χριστού κατά την τελική κρίση, ενώ με την στενότερη έννοια εννοείται άφεση επί της θανάτου κλίνης. Βασ. Στεφανίδης, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Εκδ. Οίκος «Αστήρ» Αλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 89.

⁷⁹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική Εισαγωγή*, σ. 518.

μετανοίας αὐτῶν ἐπιδείκνυνται»⁸⁰. Προς τούτο ήταν της άποψης, ότι όχι μόνο δεν έπρεπε να αποφεύγουν το μαρτύριο οι πιστοί δια της φυγής ή της εξαγοράς με χρήματα, αλλά να το επιζητούν. Αυτό πρόσδιδε μοντανιστική χροιά στις απόψεις του και έδειχνε την προέλευση της μερίδας που τον στήριζαν⁸¹.

Ο Πέτρος για να λύσει το οξύ πρόβλημα, που είχε δημιουργηθεί εξαιτίας του Μελιτίου συνεκάλεσε Μυστική Σύνοδο, το 305 μ.Χ. ή 306 μ.Χ. στην Αλεξάνδρεια που αποφάσισε την καθαίρεση του Μελιτίου, κυρίως για τις αντικανονικές και παρ' ενορία πράξεις του και την σωρεία των παρανομιών που είχε προβεί. Καθώς υπήρχαν υπόνοιες ότι είχε θυσιάσει ακόμη και στα είδωλα, για την επίτευξη των στόχων του, κατά την μαρτυρία του Μέγα Αθανασίου «Πέτρος... Μελίτιον από τῆς Αἰγύπτου λεγόμενον ἐπίσκοπον, ἐπί πολλαῖς ἐλεγχθέντα παρανομίαις και θυσία, ἐν κοινῇ συνόδῳ τῶν ἐποσκόπων κάθειλεν»⁸². Αυτή η άποψη ενισχύεται εκ του γεγονότος, ότι ενώ ο Πέτρος Αλεξανδρείας και οι άλλοι Κληρικοί και Επίσκοποι εκρύπτοντο και άλλαζαν θέσεις για να μη συλληφθούν, ο Μελίτιος περιφερόταν ελεύθερος και ανενόχλητος, προβαίνοντας σε αντικανονικές και παρ' ενορία πράξεις. Η Σύνοδος επικύρωσε επίσης την μέχρι τότε επιεική στάση του Πέτρου, στα θέματα των πεπτωκότων. Εν τω μεταξύ, στο μεσοδιάστημα που μεσολάβησε, υπέστησαν μαρτυρικό θάνατο, οι τέσσερις Επίσκοποι που είχαν συλληφθεί και φυλακισθεί.

Ο Πέτρος αρνήθηκε το βάπτισμα των Μελιτιανών και συνέγραψε, μετά το Πάσχα του 306 Επιστολή «Περί Μετανοίας» την οποία απηύθυνε προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας. Με την Επιστολή του καθόριζε λεπτομερώς τον τρόπο εισδοχής των πεπτωκότων στην Εκκλησία, χωρίζοντάς τους σε κατηγορίες και ορίζοντας τα επιτίμια αυτών. Γινόταν διαβάθμιση του χρόνου μετανοίας, ανάλογα με τον τρόπο και την αιτία που υπέπεσε στην έκπτωση. Ο Μελίτιος κατέκρινε την επιείκεια του

---

⁸⁰ Έπιφάνιος Κύπρου, Τοῦ Μελιτίου Σχίσματος τοῦ Αἰγυπτίου, PG 42, 185.

⁸¹ Βασ. Στεφανίδης, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Έκδ. Οἶκος «Αστήρ» Αλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 90.

⁸² Αθανασίου Αλεξανδρείας, Κυρίῳ ἀδελφῷ Ἀθανάσιῳ Ἐπίσκοπῳ, PG 25, 356.

Πέτρου και την χρησιμοποίησε ως πρόσχημα για το Σχίσμα και την περαιτέρω συμπεριφορά του⁸³.

Ο Μελίτιος, αντί να συνετιστεί και να μετανοήσει, οργάνωσε Σχισματική Εκκλησία και τέθηκε επικεφαλής αυτής. Έπαψε να αναγνωρίζει τον Πέτρο, αποδοκιμάζοντας τις αποφάσεις του. Με τον τρόπο αυτό δημιουργήθηκε το καλούμενο «Μελιτιανό Σχίσμα»⁸⁴.

Ο Μελίτιος συνελήφθη αργότερα από τους Ρωμαίους και εστάλη στα ορυχεία της Παλαιστίνης, όπως και πολλοί άλλοι Χριστιανοί, καταγόμενοι από την Αίγυπτο. Εκεί βρήκαν γόνιμο έδαφος, μεταξύ των καταδίκων, οι απόψεις του Μελίτιου. Μετά την ελευθέρωση αυτών και την επιστροφή τους στην Αίγυπτο, το Σχίσμα ενισχύθηκε και διαδόθηκε σε όλη τη χώρα. Ο Μελίτιος προέβη σε χειροτονίες πολλών ιδίων Επισκόπων, ονομάζοντας εαυτούς «Εκκλησία Μαρτύρων», της οποίας αρχηγός ήταν ο Μελίτιος που διέμενε στην Αλεξάνδρεια⁸⁵. Ενώ οι οπαδοί του Πέτρου ονόμαζαν την εαυτών Εκκλησία «Καθολική»⁸⁶.

Το Μελιτιανό Σχίσμα, συνέχισε να υπάρχει και να διαταράσσει τη ζωή και την ενότητα της Εκκλησίας και επί των διαδόχων του Πέτρου, Αχιλλά (311-312) και Αλεξάνδρου (313-328)⁸⁷.

Απέκτησε ιδιαίτερη ευρύτητα σιγά-σιγά και εδραιώθηκε το Σχίσμα, με την ορολογία «Καθαροί», όπως ακριβώς συνέβη με τους Νοβατιανούς βρίσκοντας μεγάλη απήχηση, σε πολλούς Κληρικούς και πιστούς της Αιγύπτου που συντάσσονταν με τις απόψεις του, ως προς την αντιμετώπιση των πεπτωκότων. Σ' αυτούς είχε προσχωρήσει για μικρό διάστημα και ο Άρειος, πριν καταδικαστεί, για τις αιρετικές του δοξασίες, καθώς και ο Πρεσβύτερος Μαρκελλίδας Κόλλουθος. Οι Μελιτιανοί της Αιγύπτου είχαν δική τους Ιεραρχία όπως προκύπτει, από τον υποβληθέντα κατάλογο («Βρέβιον»), τον οποίο υποχρεώθηκαν να υποβάλουν προς τον

⁸³ Σπ. Καμαλάκης, *Από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Ευαγγελιστή Μάρκο*, Εκδ. Οίκος Αγγελάκη, σ. 132.

⁸⁴ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α'», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

⁸⁵ Βασ. Στεφανίδης, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Εκδ. Οίκος «Αστήρ» Αλ. Ε. Παπαδημητρίου, Αθήναι 1978, σ. 90.

⁸⁶ Έπιφάνιος Κύπρου, *Τοῦ Μελιτίου Σχίσματος τοῦ Αἰγυπτίου*, PG 42, 188.

⁸⁷ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εἰσαγωγή*, σ. 519.

Αλέξανδρο Αλεξανδρείας και στον οποίο αριθμούνται τριάντα περίπου Επίσκοποι σ' ολόκληρη την Αίγυπτο⁸⁸.

Την οριστική λύση στο Μελιτιανό Σχίσμα θα δώσει, η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος, που συνήλθε το 325 στην Νίκαια της Βιθυνίας, συγκληθείσα από τον Μ. Κωνσταντίνο⁸⁹, ο οποίος κατέβαλε ιδιαίτερες προσπάθειες να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα και να επέλθει ηρεμία στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας. Οι κανόνες ΙΑ΄ και ΙΒ΄ της Συνόδου ρύθμιζαν ζητήματα των πεπτωκότων, καθορίζοντας αυστηρότερα κριτήρια για την μετάνοιά τους. Ο Η΄ κανόνας όριζε τον τρόπο επιστροφής, στην Εκκλησία της Αιγύπτου, των ονομαζόμενων «Καθαρών» (Μελιτιανών και Νοβατιανών). Πήρε τις αποφάσεις για να επιλύσει το φλέγον πρόβλημα, που μάστιζε την Εκκλησία της Αλεξανδρείας, οριστικά και να επιφέρει την ηρεμία στην Αίγυπτο. Η σχετική απόφαση αναγράφεται σε επιστολή την οποία «οἱ ἐν Νικαίᾳ συνταχθέντες καὶ τὴν μεγάλην καὶ ἁγίαν σύνοδον συγκροτήσαντες ἐπίσκοποι», απέστειλαν στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας και στους επισκόπους Αιγύπτου, της Λιβύης και της Πενταπόλεως⁹⁰.

Αποφασίστηκε:

α) Ο Μελίτιος να περιοριστεί και να επιστρέψει στην Επισκοπή του στη Λυκόπολη, φέρων τον ψιλόν τίτλο του Επισκόπου, άνευ όμως δικαιοδοσίας τινός⁹¹, «ἔδοξεν οὖν Μελίτιον μὲν, φιλανθρωπότερον κινηθείσης τῆς συνόδου (κατὰ γὰρ τὸν ἀκριβῆ λόγον, οὐδεμιᾶς συγγνώμης ἄξιος ἦν), μένειν ἐν τῇ πόλει ἑαυτοῦ, καὶ μηδεμίαν ἐξουσίαν ἔχειν αὐτόν μήτε χειροθετεῖν, μήτε προχειρίζεσθαι, μήτε ἐν χώρᾳ μήτε ἐν πόλει ἑτέρα φαίνεσθαι, ταύτης τῆς προφάσεως ἕνεκα· ψιλόν δέ τό ὄνομα τῆς τιμῆς κεκτῆσθαι»⁹².

β) Οι Επίσκοποι που χειροτονήθηκαν από τον Μελίτιο γίνονται

⁸⁸ Βλ. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α΄*, Αθήναι 2002, σ. 304.

⁸⁹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική Εισαγωγή*, σ. 126.

⁹⁰ Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 137.

⁹¹ Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 133.

⁹² Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 132.

δεκτοί στην Εκκλησία, παραμένοντες δεύτεροι όμως (βοηθοί) πλησίον των κανονικών Επισκόπων σε κάθε Επισκοπή και

γ) οι Επίσκοποι αυτοί οι χειροτονηθέντες υπό του Μελιτίου θα μπορούν να εκλέγονται σε κενές θέσεις, που θα προκύψουν μόνο εάν είναι άξιοι, για την θέση και μόνον κατόπιν εγκρίσεως και συγκατάθεσης του Επισκόπου Αλεξανδρείας⁹³.

Η Σύνοδος πρωτίστως ενδιαφέρθηκε να δοθεί τέλος στο Σχίσμα και να επιστρέψουν οι Μελιτιανοί, πάλι στους κόλπους της Εκκλησίας. Κατοχύρωσε την δικαιοδοσία του θρόνου της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας και στον 6^ο Κανόνα της Συνόδου, αναγνώριζε στο θρόνο της Αλεξανδρείας, εξουσία επί των Εκκλησιών της Αιγύπτου, της Λιβύης και της Πενταπόλεως⁹⁴.

Για το θέμα του τρόπου επιστροφής των πεπτωκότων, στους κόλπους της Εκκλησίας, η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος υιοθέτησε αυστηρότερη στάση σε σχέση με εκείνη που εφήρμοζε ο Επίσκοπος Αλεξανδρείας Πέτρος⁹⁵. Αποφάσισε η Σύνοδος για εκείνους που, «χωρίς ανάγκης ἢ χωρίς ἀφαιρέσεως ὑπαρχόντων ἢ χωρίς κινδύνου ἢ τινος τοιούτου» να βρίσκονται σε τριετή μετάνοια ως Ακροώμενοι, σε επταετή ως Υποπίπτοντες και σε διετή ως Συνιστάμενοι, αλλά δεν τους επέτρεπε να κοινωνούν⁹⁶. Για εκείνους που αρχικά έσπευσαν προς το μαρτύριο και στη συνέχεια αρνήθηκαν την πίστη τους αποφάσισε να βρίσκονται σε τριετή μετάνοια ως Ακροώμενοι, σε δεκαετή ως Υποπίπτοντες και ως Συνιστάμενοι, για όσο χρονικό διάστημα, έκρινε αναγκαίο ο Επίσκοπος. Οι Κατηχούμενοι που αρνήθηκαν την πίστη τους κατά την διάρκεια των διωγμών, μπορούσαν να επανέλθουν ως Ακροώμενοι μετά από τριετή μετάνοια. Τέλος, αυτοί που είναι

---

⁹³ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εισαγωγή*, σ. 133.

⁹⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη α.ε., σ. 52.

⁹⁵ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Τό Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας καί πᾶσης Ἀφρικής στό χρόνο ἀπό τόν Ἀπόστολο Μάρκο στήν τρίτη χιλιετία*, Ἀθήνα - Ἀλεξάνδρεια 2000, σ. 69.

⁹⁶ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 69.

ετοιμοθάνατοι και δεν έχουν επομένως χρόνο για να μετανοήσουν, γίνονται αμέσως δεκτοί σε εκκλησιαστική κοινωνία⁹⁷.

Μετά την απόφαση αυτής της Συνόδου ο Μελίτιος επέστρεψε στη Λυκόπολη, όπου μετά από λίγο πέθανε.

Οι Μελιτιανοί μετά από αυτό, στο πέρας του χρόνου εξασθένησαν και απορροφήθηκαν από τους Αρειανούς, με τους οποίους είχαν έρθει σε επαφή και με τους οποίους είχαν σχέσεις⁹⁸.

---

⁹⁷ Βλ. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία Α'*, Αθήναι 2002, σ. 305.

⁹⁸ Βασ. Στεφανίδης, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, Έκδ. Οίκος «Ἀστήρ» Ἀλ. Ε. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι 1978, σ. 90.

3. Το μαρτύριο του Πέτρου Α΄

Την 11^η Απριλίου του 311 μ.Χ. αναγκάστηκε ο Αυτοκράτορας Γαλέριος, να αναστείλει τους διωγμούς ενάντια στους Χριστιανούς της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας, εκδίδοντας το σχετικό διάταγμα. Την απόφασή του αυτή αναγκάστηκε να εφαρμόσει ο Μαξιμιανός, μέγας διώκτης των Χριστιανών, στην αρμοδιότητα και εξουσία του οποίου ήταν η περιοχή της Αιγύπτου και να αναστείλει τους διωγμούς⁹⁹.

Το ίδιο διάστημα στο θρόνο της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας ήταν ο Πέτρος Α΄, που ήταν περίφημος για τις αρετές του και είχε οδηγήσει πολλούς με την διδαχή του και τις θαυμάσιες πράξεις του προς την ευσέβεια¹⁰⁰.

Εξαιτίας της απόφασης της αναστολής των διωγμών άρχισαν σιγά-σιγά οι εξόριστοι Χριστιανοί, θριαμβολογώντας να γυρίζουν πίσω, από τα μέρη που είχαν πάει για να προφυλαχτούν από τους διώκτες τους. Έτσι άρχισε σταδιακά να επικρατεί ηρεμία και κανονικότητα στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας. Ενώ όλοι πίστευαν ότι οι διωγμοί έληξαν, αιφνιδιαστικά ο Μαξιμιανός έδωσε διαταγή, στον Έπαρχο Αλεξανδρείας να συλλάβει τον Επίσκοπο Πέτρο¹⁰¹.

Έστειλε λοιπόν αυτός, πέντε τριβούνους (αξιωματικοί του Ρωμαϊκού στρατού, κάτω από τον λεγάτο και πάνω από τον εκατόνταρχο) με τους στρατιώτες τους, για να συλλάβουν και να φέρουν δέσμιο τον Πέτρο στην Νικομήδεια¹⁰².

Όταν ήρθαν αυτοί για να συλλάβουν τον Επίσκοπο, τον εντόπισαν στην Εκκλησία που επιτελούσε το έργο του, διδάσκοντας τον λαό του, τα σωτήρια λόγια, καθοδηγώντας το ποίμνιό του. Εισήλθαν στο ναό, δείχνοντάς του το βασιλικό ορισμό της σύλληψής του, τον οποίον ο Πέτρος αντιμετώπισε με ηρεμία και σύνεση χωρίς

---

⁹⁹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφείον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 148.

¹⁰⁰ Βικτ. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ορθοδόξου Εκκλησίας*, 1950, σ. 566.

¹⁰¹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφείον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 148.

¹⁰² Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, Αθήναι 1952, σ. 515.

να αντισταθεί, παρότι η συμπεριφορά τους ήταν αδικαιολόγητη και επιθετική, χωρίς να αντιδράσει ως αρνί άκακο κάθισε και τον έδεσαν¹⁰³.

Το πλήθος του λαού, που παρακολουθούσε το κήρυγμα, έγινε μάρτυρας, της αποτροπιαίας πράξης της σύλληψης του Πέτρου. Εξαγριώθηκε σκανδαλισμένο από τον ατιμωτικό τρόπο της σύλληψής του, ως ασήμαντος, κοινός εγκληματίας και αγανακτισμένο εναντιώθηκε, στρεφόμενο στους τριβούνους με ορμή, λέγοντας *«Διατί έδεσατε τόν δίκαιον, άδικοι; τί σᾶς έπταισε καί τοῦ έκάματε τόσην καταφρόνησιν άφρονέστατοι; δέν τον άφίνομεν νά τόν λάβετε, αλλά θά άποθάνωμεν σήμερον»*¹⁰⁴.

Βλέποντας οι τριβούνιοι, την αγανάκτηση και την οργή του εξαγριωμένου πλήθους, δείλιασαν και φοβούμενοι για την ζωή τους, έκλεισαν τον Πέτρο σε φυλακή, κοντά στο ναό, φυλάσσοντάς τον. Ταυτόχρονα έστειλαν αναφορά, της εξέλιξης του συμβάντος στον τύραννο, για να τον ενημερώσουν¹⁰⁵.

Όταν ενημερώθηκε ο τύραννος για το συμβάν εξαγριώθηκε και θύμωσε περισσότερο γράφοντας νέα διαταγή, διατάζοντας να κόψουν αμέσως, την κεφαλή του Επισκόπου και όσοι Χριστιανοί τολμήσουν να εμποδίσουν την απόφασή του, να θανατώνονται αμέσως¹⁰⁶.

Οι τριβούνιοι προσπαθώντας να εφαρμόσουν την διαταγή και να βγάλουν από την φυλακή τον Πέτρο, για να τον αποκεφαλίσουν, ήρθαν αντιμέτωποι με το πλήθος, του χριστιανικού λαού που είχε συγκεντρωθεί, σαν μέλισσες, άπαντες, νέοι, γέροντες, ανήλικα παιδιά, που έκλαιγαν για την φυλάκιση του ποιμένα και διδασκάλου τους¹⁰⁷, εμποδίζοντάς τους να το πράξουν.

Το γεγονός αυτό και η μεγάλη αντίδραση του λαού, προβλημάτισαν τους τριβούνους, που ήταν μετέωροι στο να

¹⁰³ Βικτ. Ματθαίου, *Ό Μέγας Συναξαριστής τής Όρθοδόξου Έκκλησίας*, 1950, σ. 566.

¹⁰⁴ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Άθηναι 1952, σ. 515-516.

¹⁰⁵ Βικτ. Ματθαίου, *Ό Μέγας Συναξαριστής τής Όρθοδόξου Έκκλησίας*, 1950, σ. 568.

¹⁰⁶ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Άθηναι 1952, σ. 516.

¹⁰⁷ Βικτ. Ματθαίου, *Ό Μέγας Συναξαριστής τής Όρθοδόξου Έκκλησίας*, 1950, σ. 568.

εφαρμόσουν την διαταγή, αποκεφαλίζοντας τον Πέτρο ή να φύγουν άπρακτοι.

Το συμβάν έπεσε στην αντίληψη του δαιμόνιου Αρείου, (τον οποίον είχε αφορίσει ο Πέτρος προηγουμένως, ως πολέμιο και εχθρό του Χριστού), που παρακολουθούσε από κοντά τα τεκταινόμενα. Έστειλε για το λόγο αυτό, πολλούς Ιερείς και Διακόνους, να μεσολαβήσουν παρακαλώντας, τον Πέτρο να τον συγχωρήσει, εκμεταλλευόμενος την ευσπλαχνία του¹⁰⁸. Αυτοί μη γνωρίζοντας την πονηριά του Αρείου, πήγαν στη φυλακή και αφού προσκύνησαν τον Επίσκοπο, του είπαν «*Παρακαλοῦμέν σε, Δέσποτα, ὅλοι κοινῶς μετά δακρύων, νά κάμης τήν χάριν ταύτην, ἐπειδὴ ὁ Θεός σέ προσκαλεῖ πρὸς αὐτόν μέ τό μαρτύριον καί μέλλεις νά ἀποθάνης σήμερον ἢ αὔριον, νά δοξάσης τόν Κύριον μέ τήν πρόσχυσιν τοῦ σοῦ αἵματος, συγχώρησον τόν Ἄρειον νά ἱεουργῇ ὡς τό πρότερον*»¹⁰⁹.

Τότε ο Πέτρος δεν τους άφησε να τελειώσουν το αίτημά τους και όταν άκουσε το όνομα του Αρείου, τους είπε: «*Ὁ Ἄρειος, ὅς εἶναι ἀφωρισμένος καί κεχωρισμένος τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ εἰς τοῦτον τόν αἰῶνα καί εἰς τόν μέλλοντα, καθώς καί αὐτός ὁ τρισκατάρετος ἐχώρισεν τόν Υἱόν τοῦ Θεοῦ ἀπό τήν Πατρικήν δόξαν καί ὁμοουσιότητα*»¹¹⁰.

Ακούγοντας αυτά οι απεσταλμένοι Κληρικοί, δεν συνέχισαν δευτερολογώντας να πείσουν τον Επίσκοπο, καταλαβαίνοντας τον λόγο αφορισμού του Αρείου¹¹¹. Βλέποντάς τους λυπημένους και σκυθρωπούς ο Πέτρος προσκάλεσε δύο εξ αυτών, τον Αχιλλά και τον Αλέξανδρο, οι οποίοι ήταν ενάρετοι και ξεχώριζαν απ' όλους τους άλλους. Έβαλε τον Αχιλλά δεξιά του και τον Αλέξανδρο αριστερά του λέγοντάς τους: Γνωρίζω ότι έφθασε το τέλος μου, ήρθε η ώρα να αποδημήσω στον Κύριο με μαρτυρικό θάνατο όπως μου ανήγγειλε. Μέσω δε του Αγίου Πνεύματος μου αποκάλυψε ότι διάδοχός μου στον πατριαρχικό θρόνο θα είσαι εσύ Αχιλλά και διάδοχός σου ο

¹⁰⁸ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Αθήναι 1952, σ. 516.

¹⁰⁹ Βικτ. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 568.

¹¹⁰ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Αθήναι 1952, σ. 516.

¹¹¹ Κων. Δουκάκης, *ό.π.*, σ. 516.

Αλέξανδρος. Όσον αφορά την συμπεριφορά μου προς τον Αρείο, που σας έστειλε να με μεταπείσετε μη σχηματίζεται την γνώμη ότι είμαι σκληρός και μισάνθρωπος που δεν τον συγχωρώ και δεν έκανα προσπάθειες να τον προσεγγίσω και να τον μεταπείσω οδηγώντας τον στο σωστό δρόμο.

Δυστυχώς αυτός ο άνθρωπος με τη συμπεριφορά του δείχνει πόσο πανούργος είναι και έχει δόλο στην ψυχή του. Για να γίνω κατανοητός θα σας αναφέρω μια οπτασία που είδα χθες τη νύχτα κατά την διάρκεια της προσευχής μου, μετά το τέλος του όρθρου που με συντάραξε.

Παρουσιάστηκε μπροστά μου ξαφνιάζοντάς με σε νεαρή ηλικία των δώδεκα ετών, ο Χριστός μας πανέμορφος και λαμπερός που με άφησε αμήχανο. Ακτινοβολούσε το θείο πρόσωπό Του και φώτιζε με τη λάμψη Του όλο το δωμάτιο. *«ἐφόρειν δέ τό λινόν ὑποκάμισον, τό ὁποῖον ἦτο ἐσχισμένον ἀπό το ἐπάνω μέρος ἕως κάτω· τό δέ παιδίον ἐκράτει με τάς δύο χεῖρας τά σχίσματα,καί τά ἔσυρε, διά νά σκεπάζη τήν τοῦ σώματος γύμνωσιν. Ἐγώ δέ ταῦτα βλέπων, ἠρώτησα τό παιδίον λέγων· «Κύριε, τίς ἔσχισε τόν χιτῶνά σου;» Ὁ δέ εὐθύς ἀπεκρίνατο· «ὁ Ἄρειος μέ ἐγύμνωσε καί φυλάττου νά μήν τόν δεχθῆς εἰς κοινωνίαν τελείαν τελείως. Ἀλλά μάλιστα εἶπέ τοῦ Ἀχιλλᾶ καί τοῦ Ἀλεξάνδρου τῶν πρεσβυτέρων (οἵτινες μέλλουν νά γίνουν μετά τήν τελευτήν σου ποιμένες τῆς Ἐκκλησίας μου) νά μή τολμήσουν οὐδόλως νά τόν συγχωρήσωσι. Διά ταύτην τήν αἰτίαν λοιπόν δέν σᾶς ἤκουσα καί οὕτω κάμετε και σεῖς»¹¹².*

Ορίζοντας έτσι τους διαδόχους του, καθώς και το όραμά του, για τον Άρειο και τους λόγους αφορισμού του.

Το όραμα αυτό του Πέτρου αργότερα απεικονίζεται στους ναούς, στο Διακονικό, στο οποίο φυλάσσονται τα ιερατικά άμφια, και στην Πρόθεση-χώρος παρασκευής των Θείων Δώρων. Ο Χριστός, απεικονίζεται έφηβος, να στέκεται όρθιος, (ενίστε πάνω σε μία Αγία Τράπεζα) μπροστά στον Άγιο Πέτρο Αλεξανδρείας. Ο χιτώνας Του είναι σχισμένος, σύμβολο του Σχίσματος της Εκκλησίας, που

---

¹¹² Βικτ. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ΄, 1950, σ. 568-569.

προκλήθηκε από την αίρεση του Αρείου. Ο χιτώνας είναι σύμβολο της θεϊκότητας που είχε αμφισβητήσει ο Αρείος¹¹³.

Συνεχίζοντας ο Πέτρος την νουθεσία του, είπε σε αυτούς, που θα ήταν οι συνεχιστές του έργου του «*ἐπιμελήθητε τό ποίμνιον νά φυλαχθῇ ἄμωμον καί ἀμέτοχον πάσης αἵρέσεως*»¹¹⁴. Να παραδειγματιστούν για αυτό, από τον βίο του, εξιστορώντας τις δυσκολίες, τα βάσανα και τις κακοποιήσεις που πέρασε, περιερχόμενος στην Μεσοποταμία, Συρία, Παλαιστίνη και άλλες πόλεις και νησιά, κυνηγημένος από τους εθνικούς. Μη παύοντας ποτέ να γράφει μέρα και νύχτα, προς τους ευσεβείς, στηρίζοντας την πίστη τους, τις δύσκολες ώρες των διωγμών, μη σκεπτόμενος την δικιά του ευχαρίστηση, αλλά την μέριμνα που όφειλε στο ποίμνιό του. Τους υπενθύμισε για το πόσο κόπιασε να είναι δίπλα στους μαρτυρήσαντες Επισκόπους, Φιλόθεο, Ησύχιο, Παχώμιο και Θεόδωρο, κατά την δοκιμασία τους στη φυλακή, εξαιτίας της πίστης τους στο Χριστό, προσπαθώντας να τους στηρίζει, για να μην υποκύψουν από τα μαρτύρια και τα βασανιστήρια που υπέστησαν, καθώς και τον φόβο του επερχόμενου θανάτου τους. Με την παρουσία του φρόντιζε για την ενδυνάμωση της πίστης, σε όποιον τον είχε ανάγκη, στεκόμενος δίπλα του, είτε ήταν λαϊκός ή κληρικός, κατά τις διώξεις, διατηρώντας την ευσέβειά του¹¹⁵.

Για το λόγο αυτό, ως συνεχιστές του έργου του, όφειλαν να είναι προσεκτικοί και να ποιμαίνουν την θείαν Εκκλησία, επιμελέστατα. Να γίνουν άγρυπνοι φύλακες αυτής, να μην δειλιάσουν στους κινδύνους και τα βάσανα και να φροντίζουν να προφυλάσσουν αυτή, από τους νέους Μελίτιους, που θα δοκιμάσουν να διχάσουν αυτήν «*Οὕτως ἐλπίζω, ὅτι ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ θά σκεπάσῃ καί σᾶς μέ τάς πτέρυγας τῆς προνοίας του, νά νικήσητε ὅλα τά σκάνδαλα.*»¹¹⁶.

Τελειώνοντας τα λόγια του ο Πέτρος γονάτισε, έκανε την προσευχή του προς τον Κύριον, να τους δίνει δύναμη και βοήθεια. Αυτοί με δάκρυα στα μάτια φιλούσαν τα χέρια του, ενώ ο Πέτρος συνέχισε να νουθετεί και τους υπόλοιπους Κληρικούς που παρευρίσκονταν, παροτρύνοντάς τους

¹¹³ Ταν. Βέλμανς, *Βυζάντιο Τέχνη και Διακόσμηση*, εκδ. Καρακωτσόγλου, σ. 201.

¹¹⁴ Βικτ. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. Α', 1950, σ. 569.

¹¹⁵ Βικτ. Ματθαίου, *ό.π.*, σ.569

¹¹⁶ Βικτ. Ματθαίου, *ό.π.*, σ. 569-570.

να συνεχίσουν το έργο τους, να φροντίζουν για την σωτηρία τους, τους ευλόγησε και τους είπε να αποχωρήσουν¹¹⁷. Εν συνεχεία, επειδή γνώριζε ότι οι τριβούνιοι σκέπτονταν και μεθόδευαν τον θάνατό του, σύμφωνα με το διάταγμα που είχαν, φοβήθηκε μήπως οι συγκεντρωμένοι Χριστιανοί στασιάσουν και στραφούν εναντίον τους, προκαλώντας έτσι σφαγή και αιματοχυσία. Προσπάθησε να βρει τρόπο αποφυγής της, έτσι ώστε να προστατεύσει το ποίμνιό του και αυτός να οδηγηθεί κρυφά στο ποθούμενο θάνατο. Για το λόγο αυτό, με κάποιον έμπιστό του μήνυσε σε ένα τριβούνιο, να μεταβεί τα μεσάνυκτα στο πίσω μέρος της φυλακής, να γκρεμίσει μέρος του τείχους της, στο σημείο που θα υποδείκνυε από μέσα ο Πέτρος. Να τον παραλάβουν ήσυχα από κει χωρίς να το αντιληφθούν οι συγκεντρωμένοι Χριστιανοί που φύλαγαν τις πύλες της φυλακής. Αυτό έλυσε τα χέρια του τριβούνου, που παίρνοντας μαζί του δύο πετροκόπτες, μετέβη στο πίσω μέρος της φυλακής, την ώρα και στο σημείο που του είχε υποδείξει ο Πέτρος και γκρεμίζοντας τμήμα του τείχους, τον παρέλαβαν και τον μετέφεραν χωρίς να γίνουν αντιληπτοί. Τότε, συνέβη το εξής παράξενο από θεία νεύση και βούληση, φύσηξε δυνατός αέρας, συνοδευόμενος από μεγάλη βροχόπτωση και έτσι δεν αντιλήφθηκε κανείς τα κτυπήματα στις πέτρες, κατά το γκρέμισμα του τοίχους της φυλακής. Έτσι ο Πέτρος, μιμούμενος τον δάσκαλό του παρέδωσε τον εαυτό του στους δήμιούς του και οδηγήθηκε χαρούμενος προς τον θάνατον¹¹⁸.

Οι τριβούνιοι έμειναν έκπληκτοι από το ήθος του και την συμπεριφορά του και τον οδήγησαν στην περιοχή του Βουκόλου, (περιοχή που είχε μαρτυρήσει και ο Ευαγγελιστής Μάρκος). Ο Πέτρος τους ζήτησε να τον αφήσουν, να κατέβει στον τάφο του Απόστολου, να προσευχηθεί και να λάβει συγχώρεση, πριν τον αποκεφαλισμό του, αυτοί του το επέτρεψαν, λέγοντάς του «*Υπαγε, ἀλλ' στρέψον γρήγορα, πρίν νά γνωρίσουν οί Χριστιανοί τήν υπόθεσιν*»¹¹⁹.

Κατευθύνθηκε στο τάφο και φιλώντας τον σαν να ήταν ζωντανός και παρών ο Απόστολος, με δάκρυα στα μάτια, είπε: «*πάτερ σεβάσμιε Εὐαγγελιστά τοῦ δεσπότη Χριστοῦ καί Μάρτυς τῶν αὐτοῦ παθημάτων,*

¹¹⁷ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1952, σ. 518.

¹¹⁸ Βικτ. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 570.

¹¹⁹ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1952, σ. 519.

σέ ἐξαπέστειλεν ὁ Χριστός πρῶτον ἀρχιερέα καί ποιμένα ταύτης τῆς πόλεως, εἰς τὴν ὁποίαν ἐκήρυξες τὸν λόγον τῆς πίστεως καί ἐπλήρωσες ἀποστολικῶς τὴν διακονίαν σου καί ἔλαβες εἰς μισθὸν τῶν πόνων σου τοῦ μαρτυρίου τὸν στέφανον, εἰς δὲ τὸν θρόνον σου ἐγένε διὰδοχος ὁ μακάριος Ἀνανιανός, ἔπειτα Μίλιος, Δημήτριός τε καί Διονύσιος καί μετ' αὐτούς ὁ Μάξιμος, ὁ Ἡρακλᾶς καί ὁ μακάριος Θεωνᾶς, ὃς με ἀνέθρεψε· καί τότε ἐνεπιστεύθη καί εἰς ἐμέ ὁ δεσπότης τὴν ἐκκλησίαν αὐτήν, καί ἔγινα διὰδοχός σου, ἂν καί ἀνάξιος· καί ἀπ' ἐκείνην τὴν ὥρα διψῶ νά γίνω κοινωνός τοῦ πάθους αὐτοῦ, νά τελειώσω τὸν δρόμον τῆς παροικίας μου μέ μαρτύριον. Εὕξαι λοιπόν, πάτερ ἀγαθέ, δι' ἐμέ νά τελειώσω καί ἐγώ τοῦτο τό στάδιον μέ φρόνημα ἄτρεπτον καί καρδίαν ἀδίστακτον, διότι τώρα ὑπάγω νά πίνω τό ποτήριον τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ καί παραδίδω εἰς τὴν σκέψιν σου τὴν ποιμνὴν ταύτην, ἣν μοί παρέδωκες πρότερον, καί δέομαί σου νά τὴν διαφυλάττης ἀβλαβῇ μέ τάς προσευχάς σου πρὸ Κύριον»¹²⁰.

Λέγοντας αὐτά ὁ Πέτρος ἀπλωσε τὰ χέρια πρὸς τὸν Οὐρανὸ καὶ εἶπε «δέσποτα Ἰησοῦ Χριστέ, γιέ μονογενές τοῦ ἀθανάτου καί ἀνάρχου Πατρός, ἐπάκουσόν μου τοῦ ἁμαρτωλοῦ καί ἀχρείου δούλου σου. Κατάπαυσον τὸν χειμῶνα, ὅστις ταρασσεὶ τὴν Ἐκκλησίαν σου καί μετάρπρεψε τὴν τρικυμίαν καί καταιγίδα ταύτης εἰς ἀέρα λεπτὸν καί γλυκύτατον καί ἅς γίνῃ τό αἷμά μου σφραγὶς καί τέλος τοῦ διωγμοῦ τῆς ἡγαπημένης σου, ὅτι εὐλογητός εἶ εἰς τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν»¹²¹.

Τὴν ἴδια ὥρα, κατὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς τῆς, νεαρή κοπέλα που κατοικοῦσε ἐκεῖ κοντὰ στὴν περιοχὴ, τὰ μεσάνυκτα ἀκούσε ουράνια φωνή, που ἔλεγε: «Πέτρος τέλος Μαρτύρων»¹²². Τὰ λόγια αὐτά ἦταν προφητικά, γιατί μετὰ ἀπὸ λίγο καὶ τὴν ἀνοδο τοῦ Μέγα Κωνσταντίνου στὸ θρόνο, σταμάτησαν καὶ οἱ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν.

Μετὰ τὸ τέλος τῆς προσευχῆς του, ὁ Πέτρος φίλησε τὸν τάφο τοῦ Ἀπόστολου καὶ τῶν Ἀρχιερέων, που εἶχαν ἐνταφιαστεῖ ἐκεῖ πλησίον, ἐπέστρεψε στους τριβούνους, ἥρεμος, γαλήνιος με λαμπερὸ πρόσωπο,

¹²⁰ Βικτ. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 571.

¹²¹ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1952, σ. 520.

¹²² Βικτ. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 571.

έτοιμος για το μαρτύριό του, αφήνοντας έκθαμβους τους παρευρισκόμενους δεσμώτες του¹²³.

Εκείνη την ώρα έρχονταν προς την χώρα, δύο γυναίκες, μια νεαρά παρθένος και μια γερόντισσα, που κρατούσαν δύο σεντόνια και τέσσερα δέρματα. Βλέποντάς τες ο Πέτρος κατάλαβε ότι ήταν θεόσταλτες, τους είπε να στρώσουν τα δέρματα στη γη και από πάνω να βάλουν τα σεντόνια, εν συνεχεία γονάτισε πάνω σε αυτά, προσευχήθηκε ευχαριστώντας τον Κύριο, έκανε τον σταυρό του, έβγαλε το πανωφόρι του, γύμνωσε τον λαιμό του και έγειρε την κεφαλή του, έτοιμος για το μαρτύριο που θα ακολουθούσε¹²⁴.

Οι στρατιώτες για άλλη μια φορά, έμειναν έκθαμβοι από το ήθος και την αρετή του ανδρός, με αποτέλεσμα κανείς να μη δείχνει προθυμία για την εκτέλεσή του. Ο ένας διέτασσε τον άλλον, αλλά κανείς δεν προχωρούσε στον αποκεφαλισμό του Πέτρου. Επειδή όμως περνούσε η ώρα και ξημέρωνε, φοβούμενοι μην γίνουν αντιληπτοί από τους Χριστιανούς, επινόησαν να βάλουν από πέντε φλουριά έκαστος και να τα πάρει αυτός που θα αποκεφαλίζει τον Ιερομάρτυρα. Ένας εξ αυτών, φιλάργυρος υπέκυψε στην φιλαργυρία του και λαμβάνοντας τα αργύρια, αποκεφάλισε τον Πέτρο εν έτη 311 μ.Χ., επί Μαξιμιανού. Το δε άγιο σώμα του μάρτυρος στεκόταν όρθιο, εκ θαύματος, έως ότου ακούστηκε και διαδόθηκε παντού η είδηση του αποκεφαλισμού του¹²⁵.

Ο λαός που φύλαγε τις εισόδους της φυλακής, όταν έμαθε τι είχε συμβεί, πήγε αμέσως στον τόπο του μαρτυρίου και βλέποντας το άγιο λείψανο, θρηνούσαν για την απώλεια του ποιμένα τους, οδυρόμενοι. Στην περιοχή βρέθηκε πλήθος κόσμου, από όλη την πόλη και τα περίχωρα της Αιγύπτου που θρηνούσαν. Πολλοί εξ αυτών άρχισαν να μαλώνουν μεταξύ τους για το ποιος θα πάρει κομμάτι από τα ρούχα του Ιερομάρτυρα δι' ευλάβεια¹²⁶.

Οι σπουδαιότεροι εξ αυτών πήραν την πρωτοβουλία και τύλιξαν το Άγιο λείψανο με τα δέρματα και τα σεντόνια, που είχαν δεχτεί το αίμα

¹²³ Βικτ. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 571.

¹²⁴ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1952, σ. 520.

¹²⁵ Βικτ. Ματθαίου, *Ο Μέγας Συναξαριστής της Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 572.

¹²⁶ Βικτ. Ματθαίου, *ό.π.*, σ. 572.

του, δένοντας αυτό σφιχτά, φυλάσσοντάς το φοβούμενοι την ορμή του πλήθους μην το πάρουν και το μοιραστούν¹²⁷.

Στη συνέχεια άρχισε η διαμάχη για το χώρο που θα ενταφιαστεί ο Ιερομάρτυρας. Οι μεν πίστευαν, ότι έπρεπε να ενταφιαστεί εκεί πλησίον του Αποστόλου, οι δε πλησίον του Θεωνά, ο οποίος είχε αρχιερεύσει νωρίτερα και πλησίον του είχε ανατραφεί.

Οι πιο επιφανείς πήραν την απόφαση, επειδή η περιοχή ήταν κοντά στη θάλασσα, να μεταφερθεί η σωρός του Ιερομάρτυρα με βάρκα, στην περιοχή της Λευκάδας στο δυτικό μέρος της πόλης, όπου τον ενταφίασαν την 25^η Νοεμβρίου, στο κοιμητήριο που ο ίδιος είχε οικοδομήσει¹²⁸.

Βέβαια σύμφωνα με άλλη μαρτυρία του Χρυσοστόμου Παπαδόπουλου, ο Πέτρος Αλεξανδρείας ενταφιάστηκε στο ναό του Αγίου Μάρκου στο Βουκόλο όπου θαβόντουσαν οι Επίσκοποι Αλεξανδρείας¹²⁹.

Σύμφωνα με την άποψη, του Δουκάκη που προαναφέρθηκε, πριν ο Άγιος ενταφιαστεί, το σώμα του μεταφέρθηκε στην Μητρόπολη, μέσα στο Άγιο Βήμα και τοποθετήθηκε στον αρχιερατικό σύνθρονο. Βλέποντας τον ο λαός εκεί παρηγορήθηκε και σταμάτησε να θρηνεί. Διότι όσο ήταν εν ζωή ο Πέτρος δεν ήθελε να καθίσει στο θρόνο αλλά καθόταν στο υποπόδιο¹³⁰.

Οι Κληρικοί παλιότερα καθώς δεν ήξεραν την αιτία, που καθόταν εκεί ο Άγιος, άρχισαν να σκανδαλίζονται. Πήγαν κάποιοι ιερείς μυστικά και ρώτησαν τον Άγιο, γιατί καταφρονούσε έτσι το αξίωμα αυτό και κάθεται στο υποπόδιο και ο Άγιος τους απάντησε: *«Μή με άναγκάζετε, νά καθίσω εἰς τό ἱερόν σύνθρονον, διότι φόβος καί τρόμος καταλαμβάνει τήν ψυχήν μου, ὅταν πλησιάσω εἰς τόν θρόνον· διότι βλέπω θείαν τινά καί φωτοειδῆ δύναμιν, ἥτις εἰς αὐτό καθέζεται. Ὅθεν ἀπό τήν χαράν καί τόν φόβον ἀπορῶ, μή ξεύρων τί νά κάμω καί δι' αὐτό καθέζομαι εἰς τό ὑποπόδιον*

¹²⁷ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1952, σ. 521.

¹²⁸ Κων. Δουκάκης, *ό.π.*, σ. 521.

¹²⁹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 148.

¹³⁰ Βικτ. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 572.

καί τότε μέ φόβον πολύν, διά νά μή σκανδαλίζεται ὁ λαός νά μέ κατακρίνουν. Ἴδού εἶπόν σας, τήν ἀφορμήν, καί παρακαλῶ σας, ὅταν μέ ἴδητε πλέον οὕτω ποιοῦντα, νά μή με πειράζετε, ἀλλά μᾶλλον νουθετήσατε τόν λαόν, νά μή σκανδαλίζονται»¹³¹.

Για το λόγο αυτό, ανέβασαν το Ἅγιο λείψανο στο σύνθρονο για να τον δουν και να χαρούν, επειδή δεν κάθισε ζωντανός από ταπεινοφροσύνη.

Οι Επίσκοποι ἔφεραν πλησίον του θρόνου τον Αχιλλά και του ἔβαλαν το ωμοφόριο του Αγίου, χειροτονώντας τον Πατριάρχη, ὅπως προσέταξε ο Πέτρος Αλεξανδρείας¹³².

Τέλος, τον Πέτρο Αλεξανδρείας τον ενταφίασαν μεγαλοπρεπώς, με σεντόνια και πολύτιμα μοίρα, ὅπως του ἄρμοζε και τον ἔβαλαν στο μνημεῖο που ο ἴδιος ἐκτίσε και στο οποίο, ἐγίναν αργότερα πολλά θαύματα και εξακολουθοῦν μέχρι και σήμερα¹³³.

Ἡ Εκκλησία τον κατέταξε στη χορεία των Αγίων¹³⁴.

Ἡ μνήμη του εορτάζεται στις 24 Νοεμβρίου, ἀλλά για ἄλλους φέρεται 25^η ἢ 26^η Νοεμβρίου¹³⁵.

---

¹³¹ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1952, σ. 521.

¹³² Βικτ. Ματθαίου, *Ὁ Μέγας Συναξαριστής τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ', 1950, σ. 573.

¹³³ Κων. Δουκάκης, *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ', Ἀθῆναι 1952, σ. 573.

¹³⁴ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α'», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

¹³⁵ Γ. Μεταλληνός, «Πέτρος», *Θ.Η.Ε.* 10 (1968), στ. 363.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

1. Η συγγραφική δραστηριότητα του Πέτρου Αλεξανδρείας

Ο Πέτρος ο αποκαλούμενος και «Μάρτυς», υπήρξε φωτισμένη προσωπικότητα, με άριστη θεολογική γνώση και πλούσια κατάρτιση, υπόδειγμα Επισκόπου με πλούσια συγγραφική δράση. Για το λόγο αυτό ο Φίλιππος Σιδίτης, τον χαρακτηρίζει «*Μέγαν Επίσκοπο*» και ο Ευσέβιος Καισαρείας, τον περιγράφει, ως «*Θεῖον χρῆμα διδασκάλων τῆς ἐν Χριστῷ Θεοσεβείας*»¹³⁶.

Η συγγραφική του παραγωγή ήταν πλούσια, αλλά δεν έχει σωθεί κανένα έργο του, παρά μόνο μερικοί τίτλοι και κάποια αποσπάσματα σε αρχαίες πηγές. Τα γραφόμενά του και οι απόψεις του, τον κατατάσσουν, στους αντιωριγενιστές και τα σχετικά συγγράμματά του ήταν από τα κυριότερα του έργου του¹³⁷.

Τα μαρτυρούμενα κείμενα είναι είτε πραγματείες προερχόμενες από το διδασκαλικό του στάδιο, είτε επιστολές προερχόμενες από το επισκοπικό του στάδιο¹³⁸.

Από το στάδιο της διδασκαλίας του έχουν σωθεί διάσπαρτοι τίτλοι τεσσάρων δογματικών πραγματειών, οι οποίες θα μπορούσαν να θεωρηθούν, ότι ανήκουν σε ένα σύγγραμμα αποτελούμενο από τέσσερα ή περισσότερα βιβλία. Βέβαια ο Δαμασκηνός κατείχε το έργο του Πέτρου, αποκαλούμενο διδασκαλία και δεν πρέπει να διστάσουμε να δεχθούμε, ότι οι τέσσερις πραγματείες ανήκουν σε αυτό, ως κεφάλαια ενός δογματικού συστήματος. Παρότι οι

---

¹³⁶ Παν. Τζουμέρκας, «Πέτρος Α΄», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

¹³⁷ Παν. Χρήστου, *Ἑλληνική Πατρολογία*, τ. Β΄, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσ/κη 1978, σ. 923..

¹³⁸ Παν. Χρήστου, *ό.π.*, σ. 923.

πληροφορίες από τα υπολείμματα, που διασώζονται είναι ασήμαντες¹³⁹.

Από την πραγματεία του **Περί Θεότητος** τρία μικρά αποσπάσματα παρατίθενται, στα πρακτικά της Γ' Οικουμενικής Συνόδου. Αυτά αναφέρονται στη θεότητα του Ιησού Χριστού, υπό την έννοια ότι «*σχήματι εύρεθείς ως άνθρωπος, ού κατελειφθή τῆς θεότητος*»¹⁴⁰ αλλά δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία, ότι αυτό, ήταν το αντικείμενο ολόκληρου του βιβλίου¹⁴¹.

Ο Λεόντιος Βυζάντιος παραθέτει τρία χωρία, από την πραγματεία του Πέτρου, **Περί τῆς τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐπιδημίας**, στα οποία τονίζεται η διττή φύση του Χριστού, «*Θεός ἦν φύσει καί γέγονεν ἄνθρωπος φύσει*»¹⁴². Εδώ υπάρχει μια ομοιότητα του τίτλου και του βιβλίου, χωρίς να σημαίνει, ότι η ταυτότης δύο στίχων δεν σημαίνει την ταυτότητα των δύο συγγραμμάτων, από τα οποία προέρχονται αυτοί.

Ο ίδιος Λεόντιος διατηρεί δύο χωρία, από το έργο του **Περί ψυχῆς**, στα οποία απορρίπτει την άποψη, προϋπάρξεως της ψυχῆς του ανθρώπου στον ουρανό και καταρρίψεώς της, στο σώμα μετά την διαπραχθείσα αμαρτία. Την θεωρία αυτή ο Πέτρος την θεωρεί ότι προέρχεται και είναι επηρεασμένη, από την ελληνική φιλοσοφία και είναι αντίθετη στη χριστιανική πίστη¹⁴³.

Από την πραγματεία του **Περί Αναστάσεως** σώζονται επτά τεμάχια στη συριστί. Κατά αυτή, η ανάσταση είναι πραγματική και αναφέρεται στο παρόν σώμα, διότι ανίσταται εκείνο που έχει πεθάνει. Η πραγματεία του αυτή διαπνέεται από αντιωριγενιστικές τάσεις, όπως και η προηγούμενη. Το έργο αυτό ολόκληρο, όπως φαίνεται, σκοπεύει στην συγκρότηση, ενός ορθοδόξου συστήματος διδασκαλίας, που θα είναι ο αντικαταστάτης του Ωριγενείου¹⁴⁴. Ο Πέτρος απέκρουε έτσι, τις δοξασίες του Ωριγένη περί προϋπάρξε-

¹³⁹ Παν. Χρήστου, , *Ἑλληνική Πατρολογία*, τ. Β', Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσ/κη 1978, σ. 923-924.

¹⁴⁰ Παν. Χρήστου, *ό.π.*, σ. 924..

¹⁴¹ Παν. Χρήστου, *ό.π.*, σ. 924.

¹⁴² Παν. Χρήστου, *ό.π.*, σ. 924.

¹⁴³ Παν. Χρήστου, *ό.π.*, σ. 924.

¹⁴⁴ Παν. Χρήστου, *ό.π.*, σ. 924.

ως της ψυχής και της λόγω της αμαρτίας, εγκλείσεως αυτής, στο σώμα, ως την φυλακή της¹⁴⁵.

Υπάρχουν και διασώζονται διάφορα αρμενικά αποσπάσματα, με το όνομα του Πέτρου, τα οποία είναι αμφιβόλου προελεύσεως και ίσως είναι ψευδεπίγραφα. Εκτός από τις τέσσερις πραγματείες, συνέταξε τα ακόλουθα.

Επιστολή προς Αλεξανδρείς. Είναι μικρό κείμενο, που γράφτηκε μετά την έκρηξη του διωγμού πιθανόν του 304 μ.Χ. Διά της επιστολής θέλει να επιστήσει την προσοχή των πιστών, απέναντι στον Μελίτιο για τις πράξεις του. Σ' αυτή μνημονεύει την επιστολή, των τεσσάρων επισκόπων προς τον Μελίτιο, τους συνιστά να αποφεύγουν κοινωνία, μετ' αυτού¹⁴⁶.

Επιστολή περί Μετανοίας. Σώζεται κανονική Επιστολή στην ελληνική γλώσσα, που διαιρείται σε 14 κανόνες, γραφείσα περί το 306 μ.Χ., ως Πασχάλια Επιστολή, εκδιδόμενη μαζί με τα σχόλια του Θεοδώρου Βαλσαμώνα και Ιωάννου Ζωναρά, με τίτλο «Κανόνες έμφορομένοι έν τῷ Περί μετανοίας έργω αύτοῦ»¹⁴⁷. Δια της Επιστολής του αυτής, ο Πέτρος Αλεξανδρείας δίδει οδηγίας περί διευθετήσεως του θέματος των πεπτωκότων. Οι κανόνες μεταφράστηκαν στην συριακή, την γεωργιανή και την σλαβική γλώσσα¹⁴⁸. Με τους κανόνες θα ασχοληθούμε στα επόμενα κεφάλαια αναλυτικά.

Η πρώτη έκδοση των κανόνων γίνεται το έτος 1620 στο Παρίσι. Νεότερες εκδόσεις: Ράλλη Ποτλή τ. 4 (1854), σ. 14 (με την ερμηνεία του Ζωναρά και του Βαλσαμώνα), Migne τ. 138 (1865) σ. 475-516 (ανατύπωση από το Συνοδικό του Βευεργίου), Γαλλική μετάφραση: Ιωάννου Discipline generale antique, τ. 2, Ρώμη 1963 σ. 33-58, Αγγλική μετάφραση The Rudder (Αγγλική μετάφραση του Πηδαλίου) Σικάγο 1957 σ. 740-755.

¹⁴⁵ Πέτρος Άλεξανδρείας, Είσαγωγικά, ΒΕΠΕΣ 18 (1959), σ. 227.

¹⁴⁶ Παν. Χρήστου, Έλληνική Πατρολογία, τ. Β', Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσ/κη 1978, σ. 925.

¹⁴⁷ Παν. Χρήστου, ό.π., σ. 925.

¹⁴⁸ Στ. Παπαδόπουλος, Πατρολογία, τ. Β', έκδ. Γρηγόρης, Άθήνα 2012, σ. 65.

Εν κατακλείδι, όλα τα έργα του Πέτρου είναι:

- **Περί θεότητας** (του Χριστού): σώζονται τέσσερα¹⁴⁹ μόνο αποσπάσματα. Άλλα αποσπάσματα στην συριακή, την αρμενική και την αραβική.
- **Περί της Σωτήρος ημών επιδημίας**: μόνο ένα απόσπασμα, δηλαδή το πολυσήμαντο χωρίο (*«Το συναφότερον τοίνυν δείκνυται, ότι Θεός ήν φύσει και γέγονε άνθρωπος φύσει»*)¹⁵⁰. Ίσως το προηγούμενο έργο, να αποτελεί μέρος του παρόντος.
- **Περί ψυχής** (*«Περί του μηδέ προϋπάρχειν την ψυχήν»*)¹⁵¹. Μόνο τέσσερα αποσπάσματα, το ένα στη συριακή.
- **Περί Αναστάσεως**: επτά αποσπάσματα στη συριακή. Το ένα σώζεται και στην ελληνική.
- **Επιστολή περί Μετανοίας**: γραμμένη από την φυλακή (306) ως Πασχάλιο γράμμα. Σώθηκε το μέρος της που αφορά το τρόπο αποδοχής των πεπτωκότων. Διακρίνεται σε δεκατέσσερις παραγράφους, που ίσχυσαν ως 14 κανόνες της Εκκλησίας. Μεταφράστηκαν στη συριακή, την γεωργιανή και την σλαβική.
- **Τρικεντίω τινί** (περί Πάσχα «λόγος» ή εορταστική Επιστολή)¹⁵². Σώζονται πέντε αποσπάσματα στο *«Πασχάλιον χρονικόν»*¹⁵³.
- **Επιστολή προς Αλεξανδρείς**: βραχύ κείμενο σωζόμενο στη λατινική. Γραμμένη μετά την έκρηξη των διωγμών, περί το 304 από το καταφύγιό του. Με αυτή εφιστά στο ποιμνίό του να είναι προσεκτικό έναντι του Μελιτίου Λυκοπόλεως, γιατί αυτός έχει προβεί σε αντικανονικές πράξεις και προσπαθεί παντιοτρόπως να αποξενώσει τους κληρικούς και το ποιμνίό του από τον Πέτρο. Συνιστά αποφυγή κοινωνίας μετ' αυτού

---

¹⁴⁹ Κατά τον Παν. Χρήστου σώζονται μόνο τρία αποσπάσματα όπως προαναφέραμε στην σελίδα 47 της εργασίας μου.

¹⁵⁰ Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τ. Β', έκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2012, σ. 65.

¹⁵¹ Στ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 65.

¹⁵² Στ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 65.

¹⁵³ Στ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 65.

και μνημονεύει την επιστολή των τεσσάρων Επισκόπων προς τον Μελίτιο γραμμένη από τον Φιλέαν.¹⁵⁴

- **Επιστολαί:**

α. **Προς τους εαυτούς κληρικούς:** ένα απόσπασμα.

β. **Επιστολή εόρτιος:** δύο αποσπάσματα.

γ. Από **Επιστολή Πασχάλια** μάλλον προέρχεται το απόσπασμα, που εκδίδεται ως 15^{ος} κανόνας και συνιστά την νηστεία της Τετάρτης και Παρασκευής και απαγορεύει την γονυκλισία κατά την Κυριακή (χαρμόσυνη ημέρα) και στο διάστημα της Πεντηκοστής.

Αποσπάσματα αδήλων έργων.

Αμφιβαλλόμενα:

α. **Επιστολή προς Απολλώνιον Λυκοπόλεως.**

β. **Επιστολή (προς Ορθοδόξους).**

γ. Δύο κοπτικά αποσπάσματα από δύο επιστολές, η μία των οποίων **Προς Διοκλητιανόν.**

Νόθα:

- **Διδασκαλία:** ένα απόσπασμα.

*Λόγος περί καταφρονήσεως των εγκοσμίων.....*¹⁵⁵
στην κοπτική και στην αραβική.

- **Ομιλία εις την βάπτισιν του Χριστού:** στην κοπτική.

- **Ομιλία εις την Γέννησιν (του Κυρίου):** στην αραβική.

- **Παραίνεσις:** απόσπασμα ομιλίας στην κοπτική¹⁵⁶.

---

¹⁵⁴ Παν. Χρήστου, *Ἑλληνική Πατρολογία*, τ. Β', Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσ/κη 1978, σ. 925.

¹⁵⁵ Στ. Παπαδόπουλος, *Πατρολογία*, τ. Β', έκδ. Γρηγόρης, Ἀθήνα 2012, σ. 66.

¹⁵⁶ Στ. Παπαδόπουλος, *ό.π.*, σ. 66.

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο   Δ '

1. Οι κανόνες του Πέτρου Αλεξανδρείας

Η Κανονική Επιστολή «Περί Μετανοίας» είναι το σπουδαιότερο έργο του Πέτρου Αλεξανδρείας και γράφτηκε το 306 μ.Χ., όπως προκύπτει από τις πρώτες λέξεις του πρώτου Κανόνα, «τέταρτον ἤδη Πάσχα ἐπικατείληφε τὸν διωγμὸν»¹⁵⁷, ο οποίος είχε αρχίσει το Πάσχα του 303 μ.Χ. και είναι εορταστική Επιστολή (Πασχάλιον γράμμα) του έτους αυτού.

Το ότι το σωζόμενο ελληνικό κείμενο, εξού και οι δεκατέσσερις κανόνες, είναι επιστολή και όχι πραγματεία, βεβαιώνεται από το συριακό κείμενο, ενώ συμφωνεί με το ελληνικό, που περιλαμβάνει πρόλογο και επίλογο¹⁵⁸.

Διά της κανονικής αυτής Επιστολής του, που διαιρείται σε δεκατέσσερις κανόνες, ο Αρχιεπίσκοπος Πέτρος απευθυνόμενος στους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας, δίδει οδηγίες προς διευθέτηση του θέματος και του τρόπου αποδοχής των πεπτωκότων από τους διωγμούς του Διοκλητιανού. Διαιρεί αυτούς σε κατηγορίες και γίνεται διαβάθμιση του χρόνου μετανοίας, αναλόγως του τρόπου και της αιτίας που κάθε κατηγορία πεπτωκότων εξέπεσε. Αντιμετωπίζει όλες τις κατηγορίες με πνεύμα κατανόησης, φιλανθρωπίας και επιείκειας, ακολουθώντας την πρακτική που εφάρμοσαν πριν από αυτόν, ο Διονύσιος Κορίνθου (Β' αιών) ο Κυπριανός Καρθαγένης (Γ' αιών), ο Διονύσιος Αλεξανδρείας και καθιέρωσε προοδευτικά αργότερα η Εκκλησία, βάσει του βαθμού βασανισμού αυτών, φερόμενος αυστηρά μόνον στους εκπεσόντας προερχόμενους εκ του κλήρου.

---

¹⁵⁷ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εισαγωγή*, σ. 520.

¹⁵⁸ Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 521.

Σε καμία περίπτωση δεν προβλέπει ισόβια μετάνοια και άφεση επί της επιθανατίου κλίνης και πόσο περισσότερο άφεση κατά την τελική κρίση¹⁵⁹. Στην Επιστολή κατακρίνεται η οικειοθελής επιζήτηση του μαρτυρίου, Κανόνας ένατος, ενδέκατος και δωδέκατος, στρέφεται εναντίον του Μελιτίου ο οποίος είναι υπέρ, ότι οι Χριστιανοί να επιζητούν το μαρτύριο και να μην το αποφεύγουν με διαφυγή ή χρήματα. Ο Πέτρος στην σύνταξη της Επιστολής έχει υπόψιν του το Μελιτιανό Σχίσμα, αλλά στην Επιστολή, δεν γίνεται αναφορά στο Μελίτιο ούτε στο Σχίσμα¹⁶⁰.

Ο δέκατος πέμπτος Κανόνας προσετέθη αργότερα και διαφέρει ως προς το περιεχόμενο των άλλων Κανόνων, γιατί αναφέρεται σε θέματα θείας λατρείας και λειτουργικής¹⁶¹. Προέρχεται από την Επιστολή Τρικεντίω τινί, πιθανώς εορταστική Πασχάλια Επιστολή που στάλθηκε σε διάφορους Εκκλησιαστικούς ηγέτες και στον Τρικέντιο. Ο Κανόνας αυτός, αναφέρεται στην νηστεία της Τετάρτης, Παρασκευής και στην Κυριακή, η οποία είναι χαρμόσυνη ημέρα *«διά τον άναστάντα έν αύτῃ»*, *«έν ἧ οὐδέ γόνυ κλίνειν παρειλήφαμεν»*¹⁶².

Οι Κανόνες του Πέτρου Αλεξανδρείας περιελήφθηκαν στο πρώτο σύνταγμα σε 14 τίτλους (2^ο ήμισυ του ΣΤ΄ αιώνα). Αναγνωρίστηκαν επίσημα από την Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο (691) η οποία σφράγισε (κανόνας 2) και τους Κανόνες του Πέτρου Α΄ και τους ανήγαγε σε Κανόνες Δικαίου¹⁶³.

---

¹⁵⁹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εισαγωγή*, σ. 521.

¹⁶⁰ Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 521.

¹⁶¹ Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 522.

¹⁶² Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 521.

¹⁶³ Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 522.

ΚΑΝΟΝΑΣ 1^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΝΗΣΑΜΕΝΩΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΑΣ ΤΑΛΑΙΠΩΡΙΑΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 1^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Ἐπεὶ τέταρτον ἤδη Πάσχα ἐπικατείληφε τὸν διωγμὸν, αὐτάρκως ἔχει τοῖς μὲν προσενεχθεῖσι καὶ φυλακισθεῖσι, βασάνους τε ἀνηκέστους ὑπομεμενηκόσι, καὶ ἀφορήτους μάστιγας, καὶ πολλὰς ἐτέρας δεινὰς ἀνάγκας, ὕστερον δὲ προδεδομένοις ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, εἴ καὶ μὴ ἐξ ἀρχῆς παρεδέχθησαν διὰ τὴν παρακολουθήσασαν μεγίστην πτώσιν, ὅμως διὰ τό πολλά αὐτοὺς ἠθληκέναι, καὶ ἐπὶ πολὺ ἀντιμαχέσασθαι, (οὐ γάρ κατὰ προαίρεσιν εἰς τοῦτο ἐληλύθασιν, ἀλλὰ καταπροδοθέντες ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, ἐπειδὴ καὶ στίγματα τοῦ Ἰησοῦ ἐνδείκνυνται ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν, καὶ ἤδη τρίτον τινὲς ἔτος ἔχουσι καταπενθοῦντες) προσεπιτιμηθῆναι αὐτοῖς ἀπὸ τῆς προσελεύσεως καθ' ὑπόμνησιν, ἅλλας τεσσαράκοντα ἡμέρας, ἅς καὶ περ νηστεύσας ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὸ βαπτισθῆναι, ἐπειράσθη ὑπὸ τοῦ διαβόλου· εἰς ἃς καὶ αὐτοὶ κατὰ περισσὸν διαγυμνασθέντες, εὐτονώτερόν τε νήψαντες, γρηγορήσουσιν εἰς προσευχὰς τοῦ λοιποῦ, καταμελετῶντες τὸ λελεγμένον ὑπὸ τοῦ Κυρίου πρὸς τὸν πειράζοντα αὐτόν, ἵνα προσκυνήσῃ αὐτῷ· Ὑπαγε ὀπίσω μου Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις¹⁶⁴.*

---

¹⁶⁴ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 14.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Επειδή ο διωγμός κρατάει για τέταρτο κιόλας Πάσχα, θεωρείται σωστό αυτοί που προδόθηκαν και φυλακίστηκαν και έχουν υπομείνει αγιάτρευτα βάσανα και ανυπόφορα μαστιγώματα και πολλά άλλα τρομερά κακά και ύστερα προδόθηκαν από την αδυναμία της σάρκας, αν και δεν έγιναν δεκτοί από την αρχή εξαιτίας της πολύ μεγάλης πτώσης που ακολούθησε, ωστόσο, επειδή αυτοί έχουν υποστεί πολλή άσκηση και αντιστάθηκαν για πολύ καιρό (γιατί έφτασαν σ' αυτό το σημείο, όχι επειδή το ήθελαν, αλλά επειδή προδόθηκαν από την αδυναμία της σάρκας, αφού και σημάδια του μαρτυρίου τους για το Χριστό φαίνονται στα σώματά τους και κάποιοι βρίσκονται στη συμφορά για τρίτο κιόλας χρόνο), αυτοί να επιτιμηθούν επιπλέον από τον καιρό της προσέλευσής τους άλλες σαράντα μέρες για υπενθύμιση, τόσες ακριβώς που νήστεψε και ο Κύριος και Σωτήρας μας Ιησούς Χριστός ύστερα από τη Βάπτισή Του και δοκιμάστηκε από το διάβολο· τόσες μέρες επιπλέον αφού ασκηθούν κι αυτοί και αποκτήσουν καλύτερη πνευματική διαύγεια, να σπεύσουν σε προσευχές στο εξής προσέχοντας πολύ αυτό που είπε ο Κύριος σ' αυτόν που τον έβαζε σε πειρασμό για να τον προσκυνήσει: «φύγε από μπροστά μου Σατανά· η Γραφή το λέει καθαρά: μόνο τον Κύριο το Θεό σου θα προσκυνάς και μόνο αυτόν θα λατρεύεις»¹⁶⁵.

---

¹⁶⁵ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 473.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο πρώτος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας είναι τμήμα της Επιστολής «Περί Μετανοίας», που αποτελούταν από δεκατέσσερις κανόνες και απεστάλη το Πάσχα του 306 μ.Χ. στους Επισκόπους της Εκκλησίας Αλεξανδρείας με την οποία εκανόνιζε, την θέση των πεπτωκότων στην Εκκλησία, κατά τον διωγμό του Διοκλητιανού¹⁶⁶.

Οι πρώτες λέξεις του κανόνος, μας φανερώνουν και τον χρόνο σύνταξής του «*Επί τοίνυν τέταρτον ἤδη Πάσχα ἐπικατείληφε τον διωγμόν*», δηλαδή οι διωγμοί συνεχίστηκαν για τέταρτο Πάσχα. Γνωρίζοντας, ότι οι διωγμοί των Χριστιανών, επί αυτοκράτορος Διοκλητιανού, άρχισαν πριν από το Πάσχα του 303 μ.Χ.¹⁶⁷, ο χρόνος σύνταξής του, έγινε το Πάσχα του 306 μ.Χ. άποψη που συμμερίζεται και ο Παν. Χρήστου¹⁶⁸.

Όπως αναφέρει και ο Ζωναράς¹⁶⁹, στον πρώτο Κανόνα ο Πέτρος Αλεξανδρείας διαχωρίζει όσους Χριστιανούς αρνήθηκαν την πίστη τους κατά την διάρκεια του διωγμού. Σε εκείνους που εξέπεσαν, μετά από φρικτά βασανιστήρια, που υπέστησαν εξευτελισμούς, καταδίκες σε καταναγκαστικά έργα, στα λατομεία της Αιγύπτου και Παλαιστίνης, κίνδυνο απώλειας της ζωής τους, φυλακίσεις, μαστιγώματα με αφόρητους πόνους και ανεξίτηλα σημάδια από αυτά στο κορμί τους.

Οι πεπτωκότες αυτής της κατηγορίας καθίσταται σαφές, ότι δεν είχαν πρόθεση να εκπέσουν, αλλά για πολύ χρόνο αντιστάθηκαν, αγωνιζόμενοι για την πίστη τους. Αυτό ήταν σαφές, αφενός απ' τα σημάδια που προκάλεσαν στα σώματά τους, τα μαρτύρια που

---

¹⁶⁶ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εισαγωγή*, σ. 520.

¹⁶⁷ Μενεβίσογλου, ό.π., σ. 520.

¹⁶⁸ Παν. Χρήστου, *Έλληνική Πατρολογία*, τ. Β', έκδ. Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικών Μελετών, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 925.

¹⁶⁹ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ.Δ', σ. 15.

υπέστησαν (μερικοί εξ αυτών για τρίτο χρόνο) προς χάρη του Ιησού «*στίγματος τοῦ Ἰησοῦ*» και αφετέρου, μη αντέχοντας ως το τέλος απ' τη σαρκική τους αδυναμία, μετά την πτώση τους ήταν «*καταπενθούντες*».

Από τα προαναφερόμενα, ήταν ξεκάθαρο ότι διέπραξαν μεν αντικειμενικά, «*μέγιστη πτώση*», αλλά δεν αντιμετώπιζονταν, ως τελέσαντες και τελειωτικά αυτήν, γιατί τους έλειπε η αρχική προαίρεση, που αν ίσχυε θα ήταν αδικαιολόγητη¹⁷⁰. Σύμφωνα με τον Παν. Χριστινάκη λόγω της μη προαίρεσης των πεπτωκότων της κατηγορίας αυτής «*Ἡ ἐξωτερικῶς καί ἀντικειμενικῶς «μεγάλη πτώση» ἀλλάσσει, καί μεταβάλλεται σέ «μικρή πτώση», διά λόγους ἀναφερόμενους στήν προαίρεση τοῦ πεπτωκότος*»¹⁷¹.

Στον Κανόνα αυτό, ο Πέτρος Αλεξανδρείας έδινε οδηγίες, για την διευθέτηση του θέματος, αυτής της κατηγορίας πεπτωκότων, με πνεύμα κατανόησης, επιείκειας και φιλανθρωπίας, βάσει του βαθμού βασανισμού που υπέστησαν¹⁷².

Επειδή αυτοί έπεσαν σε μεγάλη πτώση, ερχόμενοι μεταμελημένοι και πενθούντες δεν γινόντουσαν αμέσως δεκτοί, παρά την δοκιμασία τους, μερικοί δε για τρίτο έτος πενθούντες, αλλά επιπροσθέτως θα επιτιμηθούν για άλλες σαράντα ημέρες ασκήσεως, μετάνοιας, νηστείας, προσευχής και καλύτερης πνευματικής διαύγειας¹⁷³.

Είχαν οδηγό τον Κύριο Ιησού Χριστό, που μετά την Βάπτισή Του στον Ιορδάνη, καθοδηγούμενος από το Άγιο Πνεύμα, οδηγήθηκε στην έρημο για να δοκιμαστεί ως άνθρωπος από τον διάβολο¹⁷⁴. Νήστευσε σαράντα ημέρες και νύχτες και βγήκε νικητής στους τρεις πειρασμούς, που του έβαλε ο Σατανάς για να τον προσκυνήσει, λέγοντάς του: «Ὑπαγε Σατανᾶ, γέγραπται γάρ, κύριον τόν θεόν σου

¹⁷⁰ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 134.

¹⁷¹ Παν. Χριστινάκης, ό.π., σ. 135.

¹⁷² Παν. Χρήστου, *Έλληνική Πατρολογία*, τ. Β', εκδ. Πατριαρχικόν Ίδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978, σ. 925.

¹⁷³ Μεθοδίου, Πέτρος Έπίσκοπος Αλεξανδρείας και Μάρτυρος, κανονική έπιστολή, PG 18, 468-469.

¹⁷⁴ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 6 (Κατά Μαθθαῖον 4, 1).

προσκυνήσεις, καί αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις»¹⁷⁵. Πήγαινε πίσω μου, Σατανά διότι είναι γραμμένο, τον Κύριο τον Θεό σου να προσκυνήσεις και αυτόν μόνο να λατρέψεις¹⁷⁶.

---

¹⁷⁵ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ.7 (Κατά Μαθθαῖον 4, 10).

¹⁷⁶ Ν. Ολυμπίου, Θ.Ιωαννίδης, *Αγία Γραφή*, εκδ. Έννοια, Αθήνα 2009, σ. 327.

ΚΑΝΟΝΑΣ 2^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΝΗΣΑΜΕΝΩΝ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΦΥΛΑΚΙΣΗ ΤΟΥΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 2^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ μετὰ τό φυλακισθῆναι μόνον, καί ὑπομεμενηκέναι τάς ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ, ὥς ἂν ἐν πολιορκίᾳ, θλίψεις τε καί δυσωδίας, ὕστερον δέ χωρίς πολέμου βασάνων γενομένοις αἰχμαλώτοις, κατὰ πολλήν πτωχείαν δυνάμεως, καί κατὰ τινά τυφλότητα τεθραυσμένοις, ἐπαρκέσει ἐνιαυτός πρὸς τῷ ἐτέρῳ χρόνῳ· ἐπεὶ ὅλως καί αὐτοὶ ἐπιδεδώκασιν ἑαυτοὺς ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ θλιβῆναι, εἰ καί ἀπήλαυσαν ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ τῆς παρά τῶν ἀδελφῶν πολλῆς ἀναπαύσεως, ἅπερ πολλαπλασίονα ἀποδώσουσι, ποθοῦντες λυτρωθῆναι ἀπὸ τῆς πικροτάτης αἰχμαλωσίας τοῦ διαβόλου, μεμνημένοι μάλιστα τοῦ λέγοντος· Πνεῦμα Κυρίου ἐπ’ ἐμέ, οὗ ἔνεκεν ἔχρισέ με, εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, κηρύξαι αἰχμαλώτοις ἄφεσιν, καί τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐνιαυτόν Κυρίου δεκτόν, καὶ ἡμέραν ἀνταποδόσεως¹⁷⁷.*

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γι’ αυτούς που ὕστερα ἀπὸ φυλάκιση μόνο καὶ ἀνοχή των συμφορῶν καὶ δυσωδιῶν τῆς φυλακῆς, που μοιάζουν αὐτές τῆς πολιορκίας, ἐπεὶ ἐγίναν αἰχμάλωτοι χωρίς βάσανα πολέμου ἐξαιτίας πολὺ φτωχῆς δυνάμεως καὶ ἐπειδὴ λύγισαν ἀπὸ κάποια

---

¹⁷⁷ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 16.

τύφλωση του νου τους, θα είναι αρκετός ένας χρόνος κοντά στο άλλο χρονικό διάστημα, επειδή και αυτοί έδωσαν όλο τους τον εαυτό να πάθει συμφορές για το όνομα του Χριστού, αν και απόλαυσαν στη φυλακή πολλή άνεση που προερχόταν από τους αδελφούς τους, πράγματα τα οποία θα τα ξεπληρώσουν πολλαπλάσια, επειδή ποθούν να λυτρωθούν από την πολύ πικρή αιχμαλωσία του Διαβόλου, καθώς θυμούνται προπάντων αυτόν που λέει: «το Πνεύμα του Κυρίου με κατέχει, γιατί ο Κύριος με έχρισε και μ' έστειλε να αναγγείλω το χαρμόσυνο μήνυμα στους φτωχούς, στους αιχμαλώτους να κηρύξω λευτεριά και στους τυφλούς ότι θα βρουν το φως τους, να φέρω λευτεριά στους τσακισμένους, να αναγγείλω τον ερχομό του καιρού κατά τον οποίον ο Κύριος θα φέρει τη Σωτηρία και τη μέρα της ανταπόδοσης»¹⁷⁸.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δεύτερος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας αναφερόταν στην κατηγορία αυτή των Χριστιανών, που φυλακίστηκαν και απλώς υπέστησαν τις «*θλίψεις τε καί δυσωδίας*» της φυλακής και θυσιάσαν στα είδωλα, «*χωρίς πολέμου βασάνων*» και λύγισαν εξαιτίας της μεγάλης «*πτωχείαν δυνάμεως καί κατά τίνα τυφλότητα*» του νου τους.

Αυτοί αντιμετώπιστηκαν επιεικώς, παρότι δεν υπέστησαν τα βασανιστήρια, αλλά αυστηρότερα από τους πεπτωκότες της προηγούμενης κατηγορίας, διότι και αυτοί είχαν πρόθεση¹⁷⁹ «*ὑπὲρ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ θλιβῆναι*». Δυστυχώς όμως η έλλειψη δύναμης «*πτωχεία δυνάμεως*» ψυχικής και σωματικής και η «*τυφλότητα*» του πνεύματος, τα οποία είναι υποκειμενικά στοιχεία και πρέπει να τα δούμε από την αντικειμενική τους σκοπιά προς

---

¹⁷⁸ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 473.

¹⁷⁹ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 135.

θεμελίωση του αδίκου της πράξης, της ειδικής αυτής περίπτωσης «πτώσεως»¹⁸⁰.

Η κατηγορία αυτή, τιμωρούνταν με επιτίμιο ενός χρόνου επιπλέον, από τον τριετή χρόνο που έχει παρέλθει¹⁸¹, επειδή μετανόησαν και ποθούν να λυτρωθούν από την άρνησή τους για τον Χριστό και την αιχμαλωσία τους στο Διάβολο, γιατί όπως είπε ο προφήτης Ησαΐας *«το Πνεύμα του Κυρίου με κατέχει, γιατί ο Κύριος με έχρισε και μ' έστειλε να αναγγείλω το χαρμόσυνο μήνυμα στους φτωχούς, στους αιχμαλώτους να κηρύξω λευτεριά και στους τυφλούς ότι θα βρουν το φως τους, να φέρω λευτεριά στους τσακισμένους, να αναγγείλω τον ερχομό του καιρού κατά τον οποίον ο Κύριος θα φέρει τη Σωτηρία και τη μέρα της ανταπόδοσης»*¹⁸².

---

¹⁸⁰ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 135.

¹⁸¹ Μεθοδίου, Πέτρος Έπίσκοπος Άλεξανδρείας καί Μάρτυρος, κανονική έπιστολή, PG 18, 472.

¹⁸² Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 473.

ΚΑΝΟΝΑΣ 3^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΝΗΣΑΜΕΝΩΝ ΑΠΟ ΔΕΙΛΙΑ ΑΝΕΥ ΠΙΕΣΕΩΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 3^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ μηδ' ὅλως μηδέν τι τοιοῦτον πεπονθόσι, μηδέ ἐνδειξαμένοις καρπὸν πίστεως, ἀλλ' αὐτομολήσασι πρὸς τὴν κακίαν, προδεδομένοις ὑπὸ δειλίας, καὶ φόβου, νῦν δέ εἰς μετάνοιαν ἐρχομένοις, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ ἀρμόζον, τὴν τῆς ἀκάρπου συκῆς παραβολὴν παραθέσθαι, ὡς ὁ Κύριος λέγει· Συκὴν εἶχέ τις πεφυτευμένην ἐν τῷ ἀμπελῶνι αὐτοῦ, καὶ ἦλθε καρπὸν ζητῶν ἐν αὐτῇ, καὶ οὐχ εὔρεν. Εἶπε δέ πρὸς τὸν ἀμπελουργόν· Ἴδού, τρία ἔτη ἀφ' οὗ ἔρχομαι ζητῶν καρπὸν ἐν τῇ συκῇ ταύτῃ, καὶ οὐχ εὐρίσκω· ἔκκοψον αὐτήν· ἵνα τί καὶ τὴν γῆν καταργεῖ; Ὁ δέ ἀποκριθεὶς λέγει αὐτῷ· Κύριε, ἅφες αὐτήν καὶ τοῦτο τό ἔτος, ἕως ὅτου σκάψω περὶ αὐτήν, καὶ βάλω κόπρια· κἀν μὲν ποιήσῃ καρπὸν· εἰ δέ μήγε, εἰς τό μέλλον ἐκκόψεις αὐτήν· ἦν πρό ὀφθαλμῶν λαβόντες, ἐνδειξάμενοί τε καρπὸν ἄξιον τῆς μετανοίας ἐν τῷ διαστήματι τοῦ τοσούτου χρόνου, μᾶλλον ὠφεληθήσονται¹⁸³.*

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γι' αυτούς που δεν έχουν πάθει απολύτως τίποτα τέτοιο και δεν επέδειξαν καρπό πίστεως, αλλά αυτομόλησαν στην κακία προδομένοι από δειλία και φόβο, και τώρα μετανοούν, είναι απαραίτητο και ταιριαστό να παραθέσουμε την παραβολή της άγονης συκιάς, όπως τη λέει ο Κύριος: «κάποιος είχε φυτέψει στο

---

¹⁸³Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 17.

αμπέλι του μια συκιά, όταν όμως πήγε να μαζέψει απ' αυτήν σύκα, δε βρήκε. Είπε τότε στον αμπελουργό: τρία χρόνια τώρα έρχομαι σ' αυτήν τη συκιά να βρω σύκα και δε βρίσκω· κόψε την λοιπόν, για να μην αχρηστεύει και το έδαφος. Εκείνος του απάντησε: άφησέ την, Κύριε, κι αυτήν τη χρονιά, για να τη σκάψω γύρω γύρω και να τηςβάλω κοπριά· Και αν κάνει καρπό, άφησέ την· αλλιώς, θα την κόψεις στο μέλλον»· αυτοί που μετανοούν να έχουν υπόψη τους αυτή την παραβολή και, αν δείξουν καρπό αντάξιο της μετάνοιας στο διάστημα τόσο χρόνου, θα ωφεληθούν περισσότερο¹⁸⁴.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο τρίτος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας αναφερόταν στην κατηγορία εκείνη των πεπτωκότων, που αυτομόλησαν, εγκαταλείποντας την χριστιανική θρησκεία, ακολουθώντας άλλη θρησκεία ή αθεΐα, χωρίς να έχουν δεχθεί πιέσεις, χωρίς αφαίρεση περιουσίας και χωρίς να έχουν διατρέξει κίνδυνο για την ζωή τους και τώρα μετανοούντες επιθυμούν να επιστρέψουν¹⁸⁵.

Αυτοί αντιμετώπιζονταν από τον Πέτρο, όπως αντιμετώπισε ο Χριστός την άκαρπο συκή¹⁸⁶. Χρησιμοποίησε λοιπόν την παραβολή, κατά την οποία, *«κάποιος είχε φυτέψει στο αμπέλι του μια συκιά, όταν όμως πήγε να μαζέψει απ' αυτήν σύκα, δεν βρήκε. Είπε τότε στον αμπελουργό: τρία χρόνια τώρα έρχομαι σ' αυτήν τη συκιά να βρω σύκα και δε βρίσκω· κόψε την λοιπόν, για να μην αχρηστεύει και το έδαφος. Εκείνος του απάντησε: άφησέ την, Κύριε, κι αυτήν τη χρονιά, για να τη σκάψω γύρω γύρω και να τηςβάλω κοπριά· Και αν κάνει καρπό, άφησέ την· αλλιώς, θα την κόψεις στο μέλλον»*¹⁸⁷.

---

¹⁸⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 475.

¹⁸⁵ COD σ. 10.

¹⁸⁶ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 13 (Κατά Λουκᾶν 13, 6-9).

¹⁸⁷ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 475.

Στην παραβολή αυτή Ιδιοκτήτης είναι ο Θεός, Αμπελουργός ο Χριστός, Άμπελος είναι ο κόσμος, και Συκή το Ιουδαϊκό Έθνος. Ο Θεός δεχόμενος την παράκληση του Υιού Του, περιμένει την ειλικρινή μετάνοια του αμαρτωλού και τα καλά του έργα, ως πνευματική καρποφορία. Εάν όμως ο αμαρτωλός παραμείνει αμετανόητος, τότε ο Θεός, θα τον τιμωρήσει (αυτό συνέβη με τους αμετανόητους Εβραίους τους οποίους συμβόλιζε η Άκαρπος Συκή).

Ο Αμπελουργός Χριστός επί τρία έτη με τα Λόγια Του και τα Έργα Του, προσπάθησε να κάνει την Συκιά να καρποφορήσει, αλλά όμως δυστυχώς, όπως φαίνεται από την Ιστορία, η Συκιά (Ιουδαϊκό Έθνος) ξεριζώθηκε. Το ίδιο θα πάθουν, όσοι είναι αμετανόητοι θα τιμωρηθούν. Εδώ φαίνεται η θεία ευσπλαχνία και η τιμωρία, δίνεται το περιθώριο μετάνοιας ενός έτους ακόμη, διαφορετικά θα έρθει η θεία τιμωρία.

Αυτοί που μετανόησαν και επιθυμούσαν την επανένταξή τους, στο δρόμο του Χριστού, κατά τον Πέτρο, έπρεπε να λάβουν υπ' όψιν τους, την παραβολή της Ακάρπου Συκής και να δείξουν για ένα έτος ακόμη καρπό μετανοίας, για να λυτρωθούν.

Κατά τον Παν. Χριστινάκη, η πράξη αυτή των πεπτωκότων, ήταν άδικη, διακεκριμένη (βαριάς μορφής) πτώση γιατί αυτομόλησαν χωρίς να έχουν πάθει κάποιο κακό, οποιασδήποτε μορφής και χωρίς να έχουν δείξει, «καρπό πίστης», κυριευμένοι από «δειλία και φόβου». Αυτοί κρίνονταν αυστηρά, διότι στερούνταν δύναμη πίστης και σταθερού θρησκευτικού υπόβαθρου, αποτέλεσμα αυτού ήταν η άνευ σοβαρού λόγου, εμφάνιση «δειλίας» και «φόβου» γεγονός που αντικειμενικά θεμελίωνε το άδικο της πράξης¹⁸⁸. Σύμφωνα με τον Βαλσαμώνα¹⁸⁹, η χρήση της παραβολής της «Ακάρπου Συκής», από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, για την κατηγορία αυτή των πεπτωκότων, έδειχνε το χρόνο των επιτιμίων, για να γίνουν και πάλι δεκτοί από την Εκκλησία αυτοί, αλλά και τις συνέπειες της μη ειλικρινούς μετανοίας, που ήταν τρία έτη συν ένα ακόμη.

---

¹⁸⁸ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 135.

¹⁸⁹ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 18.

Κατά τον Ζωναρά¹⁹⁰, αυτοί που από φόβο, δειλία και έλλειψη πίστης, αυτομόλησαν, έπρεπε να δείξουν ειλικρινή μετάνοια, «*Τῆς συκῆς ἀρμόσει παραβολή κατά το Ευαγγέλιο*», επί τετραετίαν. Όπως ο Κύριος κατά την παραβολή, επί τρία έτη μάταια ερχόταν να πάρει καρπούς, από την Συκή και κατά παράκληση του Αμπελουργού, την άφησε επί ένα έτος ακόμη να δώσει καρπούς πίστης πριν την τιμωρήσει.

Πρέπει να λάβουμε βέβαια υπ' όψιν μας, σ' αυτή την περίπτωση, ότι βρίσκονταν και αυτοί σε παθητική άμυνα, που και αυτή αφορά, την σωματική ακεραιότητα του ατόμου. Διότι κατά την διάρκεια των διωγμών, άμυνα δεν είχαμε μόνο σαν βίαιη αντίδραση στον επερχόμενο κίνδυνο. Η Εκκλησία αναγνώρισε αργότερα την κατάσταση αυτή¹⁹¹.

Σ' αυτή την κατηγορία πεπτωκότων, θα αναφερθεί αργότερα και ο 11^{ος} κανόνας της Α' Οικουμενικής Συνόδου που έγινε στην Νίκαια της Βιθυνίας το 325 μ.Χ. Γι' αυτούς η Σύνοδος αποφάσισε, αν και είναι ανάξιοι φιλανθρωπίας να δείξει έλεος. Έτσι «*Όσοι λοιπόν αληθινά μετανοούν, θα μείνουν τρία χρόνια στην τάξη των Ακρωμένων*» ως πιστοί και εφτά χρόνια στην τάξη των «*Υποπιπτόντων*»· και για δύο χρόνια θα συμμετέχουν στις προσευχές μαζί με το λαό χωρίς Μετάληψη των Θείων Αγιασμάτων»¹⁹².

---

¹⁹⁰ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 18.

¹⁹¹ Σωτ. Λιόσης, *Λόγοι Άρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες σε σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα*, εκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σ. 139.

¹⁹² Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 57.

ΚΑΝΟΝΑΣ 4^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΡΝΗΣΑΜΕΝΩΝ ΚΑΙ ΜΗ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝΤΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 4^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς γάρ παντάπασιν ἀπεγνωσμένοις καί ἀμετανοήτοις, δέρμα τε Αἰθίοπος ἀμετάβλητον κεκτημένοις, καί ποικίλματα παρδάλεως, λεχθήσεται τό τῆς ἐτέρας συκῆς· Μηκέτι ἐκ σοῦ καρπός γένηται εἰς τόν αἰῶνα· διό καί παραχρῆμα ξηραίνεται. Ἀποπληροῦται γοῦν ἐπ’ αὐτοῖς καί τό ὑπό τοῦ Ἐκκλησιαστοῦ εἰρημένον· Διεστραμμένον οὐ δυνήσεται ἐπικοσμηθῆναι, καί ὑστέρημα οὐ δυνήσεται ἀριθμηθῆναι· εἰ μή γάρ πρότερον το διεστραμμένον διορθωθῇ, ἀδύνατόν ἐστίν αὐτό ἐπικοσμηθῆναι· καί εἰ μή πρότερον τό ὑστέρημα ἀναπληρωθῇ, ἀδύνατόν ἐστίν αὐτό ἀριθμηθῆναι. Ὅθεν καί ἐπί τέλους συμβήσεται αὐτοῖς τό λελεγμένον ὑπό τοῦ προφήτου Ἡσαΐου· Καί ὄψονται γάρ, φησι, τά κῶλα τῶν ἀνθρώπων τῶν παραβεβηκότων ἐν ἐμοί· ὁ γάρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσῃ, καί τό πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καί ἔσονται εἰς ὄρασιν πάσῃ σαρκί. Ἐπεὶ καί ὡς προλέλεκται ὑπ’ αὐτοῦ, οἱ δέ ἄδικοι ὡς θάλασσα ἀναβεβρασμένη, οὕτω κλυδωνισθήσονται, καί ἀναπαύσασθαι οὐ μή δυνήσονται· οὐκ ἔστι χαίρειν τοῖς ἀσεβέσιν εἶπεν ὁ Θεός¹⁹³.*

---

¹⁹³ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 18-19.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σ' αυτούς που είναι πέρα για πέρα απελπισμένοι και δε μετανοούν και έχουν δέρμα Αιθίοπα που δεν ασπρίζει ποτέ και βούλες λεοπάρδαλης θα ειπωθεί αυτό που αναφέρεται στην άλλη συκιά: «ποτέ πια να μη ξαναβγάλεις καρπό· γι' αυτό και αμέσως ξεραίνεται». Πραγματοποιείται λοιπόν στην περίπτωση τους και αυτό που είπε ο «Εκκλησιαστής»: «το στραβό δε θα μπορέσει να ομορφύνει με στολίδια και το ελλιπές δε θα μπορέσει να συγκαταριθμηθεί (στα τέλεια)· γιατί αν προηγουμένως δε γίνει ίσιο το στραβό, είναι αδύνατο να ομορφύνει αυτό με στολίδια· και αν το ελλιπές δεν συμπληρωθεί προηγουμένως, είναι αδύνατο να συγκαταριθμηθεί αυτό (στα τέλεια)». Γι' αυτό στο τέλος θα συμβεί σ' αυτούς αυτό που είπε ο Προφήτης Ησαΐας· λέει δηλαδή: «και θα στρέψουν τα βλέμματά τους σ' εμένα τα μέλη των ανθρώπων που δεν υπάκουσαν· γιατί το σκουλήκι τους δε θα ψοφήσει και η φωτιά τους δε θα σβήσει και θα φαίνεται ολόκληρη σάρκα τους». Γιατί, όπως έχει πει πιο μπροστά αυτός, «οι άδικοι θα ταρακουνηθούν σαν θάλασσα τρικυμισμένη και δεν θα μπορέσουν να βρουν ξεκούραση· και δεν είναι δυνατό στους ασεβείς να χαίρονται, είπε ο Θεός»¹⁹⁴.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο τέταρτος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας αναφερόταν στην πιο βαριά κατηγορία πεπτωκότων. Αυτοί ήταν απεγνωσμένοι και αμετανόητοι γιατί εκούσια και με την θέλησή τους θυσίασαν στα είδωλα, παραμένοντας αμετανόητοι, μετά τη μεγίστη πτώση τους.

Η κατηγορία των πεπτωκότων, που αναφερόταν ο τέταρτος κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας, παρά το μέγιστο αμάρτημα, που

---

¹⁹⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 475.

υπέπεσαν, έδειχναν μια σταθερότητα στην κακία και αδιαλλαξία. Αυτοί ήταν δύσκολο, έως ακατόρθωτο, να αλλάξουν την εσωτερική τους πίστη και διάθεση, όσο δύσκολο και ακατόρθωτο, ήταν να αλλάξει το χρώμα του δέρματος του Αιθίοπα και να αποχρωματιστεί από τις βούλες που φέρει, το δέρμα της λεοπάρδαλης¹⁹⁵.

Σύμφωνα με τον Χριστινάκη «Αυτή η μεγάλη κακότης και η κακή προαίρεση είναι ο λόγος θεμελίωσης βαρυτάτου αδίκου»¹⁹⁶.

Σε αυτούς ταίριαζε κατά τον Πέτρο Αλεξανδρείας η παραβολή της άλλης Συκής, που αναφέρει «Μηκέτι έκ σου καρπός γένηται εις τόν αἰῶνα· διό καί παραχρῆμα ξηραίνεται»¹⁹⁷.

Η παραβολή συμβολίζει την Συναγωγή των Εβραίων, της εποχής εκείνης και του Ισραηλινού λαού, που ήταν φαινομενικά ενάρετοι, αλλά πρακτικά άκαρποι, από καλά έργα και πίστη. Ο Χριστός δεν έχει εκδικητικές διαθέσεις, όταν διέταζε να ξεραθεί η Συκιά, αλλά ήθελε να παραδειγματίσει τους μαθητές του με κάτι που δεν θα ξεχνούσαν ποτέ. Γιατί η άχρηστη Άκαρπη Συκή, που δεν παράγει καρπούς, μετατρέπεται σε χρήσιμη από τον Χριστό, για να θρέψει τις ψυχές των Μαθητών Του. Το ίδιο ίσχυε με τους πεπτωκότες του Κανόνα, που ήταν αδύνατο να μετανοήσουν και να παράγουν καρπούς πίστεως, άρα τους αρμόζει, η ποινή, της ξηρανθείσης Ακάρπου Συκής, που εκ φύσεως δεν μπορεί να παράγει καρπούς, για να τιμωρηθούν για τις πράξεις τους και την ασέβειά τους. Όπως αναφέρει ο Πέτρος Αλεξανδρείας, τόσο δύσκολο ήταν αυτοί να μετανοήσουν και να γίνουν ενάρετοι, που για την περίπτωση τους άρμοζε αυτό που αναφέρει ο «Εκκλησιαστής»¹⁹⁸ το στραβό και ανάποδο δεν είναι δυνατό να γίνει ευθυτενές και ωραίο. Οι δε ατέλειες και ελλείψεις είναι τόσο μεγάλες, ώστε δεν μπορούν να καλυφθούν με στολίδια, αν προηγουμένως,

¹⁹⁵ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 135-136.

¹⁹⁶ Παν. Χριστινάκης, ό.π., σ. 136.

¹⁹⁷ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 59 (Κατά Μαθθαῖον 21, 18), σ. 127 (Κατά Μάρκον 11, 13).

¹⁹⁸ Ἡ Ἁγία Γραφή, εκδ. Βιβλική Ἑταιρία, Ἀθῆναι, σ. 671, (Ἐκκλησιαστής 1, 15).

δεν γίνει ίσιο το στραβό και το ελλίπές δεν συμπληρώσει τις ελλείψεις του¹⁹⁹.

Γι' αυτούς, στο τέλος θα συμβεί αυτό που είπε ο Προφήτης Ησαΐας, θα στρέψουν προς εμένα τα βλέμματα, εκείνων, που δεν μετανόησαν και δεν ακολούθησαν τον ενάρετο δρόμο και παρέβησαν τον Νόμο μου, γιατί τα σαρκικά τους βασανιστήρια θα είναι πολύ σκληρά και επώδυνα λέγοντας *«ὁ γάρ σκώληξ αὐτῶν οὐ τελευτήσει, καί τό πῦρ αὐτῶν οὐ σβεσθήσεται, καί ἔσονται εἰς ὄρασιν πάσῃ σαρκί»*²⁰⁰.

Όπως αναφέρει και πιο πριν στα κείμενά του, ο Προφήτης Ησαΐας, οι ασεβείς, αμετανόητοι αμαρτωλοί θα αναταράσσονται σαν να βρίσκονται σε τρικυμιώδη θάλασσα, εν μέσω γιγαντιαίων κυμάτων, που δεν θα τους επιτρέψουν ποτέ να βρουν πραγματική παρηγοριά, ηρεμία, γαλήνη, ξεκούραση και ειρήνη²⁰¹.

Αυτοί με τις πράξεις τους έδειχναν ότι δεν είχαν την δέουσα πίστη, πριν ακόμα υποπέσουν στο αμάρτημά τους. Η έλλειψη μετάνοιας, στη συνέχεια η απόγνωση και η απελπισία τους είναι υποκειμενικά στοιχεία του αδίκου που διέπραξαν²⁰², με την θέλησή τους, χωρίς να εξαναγκαστούν.

Γι' αυτούς αρμόζει ως η μέγιστη τιμωρία, αποβολή από το Εκκλησιαστικό Σώμα, η τιμωρία της ξηρανθείσης Ακάρπου Συκής.

---

¹⁹⁹ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 475.

²⁰⁰ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 18.

²⁰¹ Η Άγία Γραφή, εκδ. Βιβλική Έταιρία, Άθηναι, σ.729 (Ησαΐας 57, 20).

²⁰² Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 136.

ΚΑΝΟΝΑΣ 5^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΥΠΟΚΡΙΘΕΝΤΩΝ ΟΤΙ ΘΥΣΙΑΣΑΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 5^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ καθυποκριναμένοις κατά τόν ἐπιληπτευσάμενον Δαβίδ, ἵνα μή ἀποθάνῃ, οὐκ ὄντα ἐπίληπτον, καί μή γυμνῶς ἀπογραψαμένοις τά πρός ἄρνησιν, ἀλλά διαπαίξασι κατά πολλήν στενοχωρίαν, ὡς ἄν παιδιά βουλευτικά ἔμφρονα ἐν παιδίοις ἄφροσι, τάς τῶν ἐχθρῶν ἐπιβουλάς, ἥτοι ὡς διελθόντες βωμούς, ἥτοι ὡς χειρογραφήσαντες, ἥτοι ὡς ἀνθ' ἐαυτῶν βαλόντες ἐθνικούς, (εἰ καί τισιν αὐτῶν συνεχώρησάν τινες τῶν ὁμολογησάντων, ὡς ἤκουσα²⁰³, ἐπί μάλιστα κατά πολλήν εὐλάβειαν ἐξέφυγον αὐτόχειρες γενέσθαι τοῦ πυρός, καί τῆς ἀναθυμιάσεως τῶν ἀκαθάρτων δαιμόνων) ἐπεὶ τοίνυν ἔλαθεν αὐτοῦς ἀνοία τοῦτο πράξαντας, ὅμως ἐξάμηνος αὐτοῖς ἐπιτεθήσεται τῆς ἐν μετανοίᾳ ἐπιστροφῆς· οὕτω γάρ μᾶλλον καί αὐτοί ὠφεληθήσονται, καταμελετῶντες τό προφητικόν ῥητόν, καί λέγοντες· Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱός καί ἐδόθη ἡμῖν, οὗ ἡ ἀρχή ἐπὶ τοῦ ὤμου αὐτοῦ, καί καλεῖται τό ὄνομα αὐτοῦ μεγάλης βουλῆς Ἀγγελος· ὅςπερ, ὡς ἴστε, ἐν τῷ ἔκτῳ μηνί τῆς συλλήψεως τοῦ ἐτέρου παιδίου, τοῦ προκηρύξαντος πρό προσώπου τῆς εἰσόδου αὐτοῦ μετάνοιαν εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, συνελήφθη καί αὐτός κηρύξαι μετάνοιαν. Καί γάρ καί τῶν ἀμφοτέρων ἀκούομεν ἐν πρώτοις κηρυττόντων οὐ μόνον περί μετανοίας, ἀλλά καί περί βασιλείας οὐρανῶν, ἥτις, καθὼς μεμαθήκαμεν, ἐντός ἡμῶν ἐστι, τῷ ἐγγύς ἡμῶν εἶναι τό ῥῆμα, ὃ πιστεύομεν ἐν τῷ στόματι ἑαυτῶν, καί ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν· περί ἧς καί αὐτοί*

²⁰³ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 19.

ὑπομνησθέντες, μαθήσονται ὁμολογεῖν ἐν τῷ στόματι ἑαυτῶν, ὅτι Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, πιστεύοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ἑαυτῶν, ὅτι ὁ Θεός αὐτόν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν· ἅτε δὴ ἀκούοντες, ὅτι καρδίᾳ μὲν πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν²⁰⁴.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Όσοι υποκρίνονται σαν το Δαβίδ που υποκρίθηκε τον επιληπτικό, για να μη θανατωθεί, αν και δεν ήταν επιληπτικός, και δεν αρνήθηκαν φανερά αυτά που τους ζητούσαν ν' αρνηθούν αλλά σοφίστηκαν τεχνάσματα εξαιτίας της μεγάλης πίεσής τους, όπως τα συνετά παιδιά ξεγελούν με τεχνάσματα τα ανόητα, και ξέφυγαν τις επιβουλές των εχθρών είτε περνώντας ανάμεσα από βωμούς είτε κάνοντας ιδιόχειρη δήλωση είτε βάζοντας ειδωλολάτρες στη θέση τους (αν και μερικοί, όπως άκουσα, συγχώρεσαν κάποιους απ' αυτούς που παραδέχτηκαν προπάντων επειδή με πολλή προσοχή κατάφεραν να ξεφύγουν από το ν' ανάψουν με τα ίδια τους τα χέρια τη φωτιά και τους καπνούς των ακάθαρτων δαιμόνων), επειδή λοιπόν αυτοί το έκαναν αυτό απερίσκεπτα, χωρίς να το συνειδητοποιήσουν, θα τους επιβληθεί (ωστόσο) εξάμηνη μετάνοια για την επιστροφή τους· γιατί έτσι θα ωφεληθούν και αυτοί περισσότερο κατανοώντας βαθιά την Προφητική Ρήση και λέγοντας: «γεννήθηκε για εμάς ένα παιδί και δόθηκε σ' εμάς ένα αγόρι, του οποίου η εξουσία βρίσκεται πάνω στον ώμο Του και ονομάζεται Άγγελος μεγάλης σύνεσης· αυτό ακριβώς, όπως ξέρετε, στον έκτο μήνα της σύλληψης του άλλου παιδιού, το οποίο κήρυξε πριν από τη δημόσια εμφάνισή του μετάνοια για άφεση αμαρτιών, το συνέλαβε η Μητέρα Του, για να διακηρύξει και αυτό τη μετάνοια».

Άλλωστε τους ακούμε και τους δύο να διακηρύσσουν πρώτα πρώτα όχι μόνο για μετάνοια, αλλά για τη Βασιλεία των Ουρανών, η οποία,

---

²⁰⁴ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 19-20.

όπως έχουμε καταλάβει, βρίσκεται μέσα μας, με το να είναι κοντά μας ο Λόγος στον οποίο πιστεύουμε ως λόγο του στόματός μας και της καρδιάς μας· γι' αυτήν τη Βασιλεία αφού γίνει λόγος και σ' αυτούς, θα μάθουν να ομολογούν με το στόμα τους ότι ο Κύριός μας είναι ο Ιησούς Χριστός πιστεύοντας με την καρδιά τους ότι ο Θεός τον ανάστησε από τους νεκρούς, καθώς θ' ακούνε ότι «πραγματικά όποιος πιστεύει με την καρδιά του οδηγείται στη δικαίωση κι όποιος ομολογεί με το στόμα οδηγείται στη σωτηρία»²⁰⁵.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο πέμπτος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας, αναφέρεται στη κατηγορία αυτή των πεπτωκότων, που αν και αναγκάστηκαν να αρνηθούν την πίστη τους και να θυσιάσουν στα είδωλα, υποκρίθηκαν, δεν ακολούθησαν φανερά τις εντολές τους και δεν θυσίασαν τελικώς. Επινοώντας διάφορα τεχνάσματα εξαπάτησαν τους ασεβείς, αποφεύγοντας να θυσιάσουν, είτε περνώντας ανάμεσα από βωμούς, είτε αποκτώντας λίβελλο²⁰⁶ περί θυσίας στους εθνικούς, είτε βάζοντας στην θέση τους ειδωλολάτρες «*άνθ' ἑαυτῶν βαλόντες ἔθνικούς*»²⁰⁷, μη υποκύπτοντας, αρνούμενοι την πίστη τους και να εκπέσουν.

Τιμωρούνται αυτοί με μικρό επιτίμιο, από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, εξάμηνης πρόσθετης μετανοίας, για να επιστρέψουν ωφελούμενοι προσωπικά, γιατί φέρθηκαν απερίσκεπτα, χωρίς να συνειδητοποιούν τις πράξεις τους, αλλά δεν θυσίασαν πραγματικά, υποκρίθηκαν και αυτό το ελαφρυντικό τους αναγνωρίζεται.

Το ίδιο άλλωστε με ανάλογη συμπεριφορά, έπραξε και ο Δαυΐδ, ο οποίος λόγω κινδύνου της ζωής του, «*ἵνα μὴ ἀποθάνῃ*», υποκρίθηκε τον επιληπτικό, στον Σαούλ για να μη θανατωθεί²⁰⁸, το

²⁰⁵ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 477.

²⁰⁶ Βλ. Φειδάς, *Εκκλησιαστική Ιστορία*, τ. Α', Αθήνα 2002, σ. 303.

²⁰⁷ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 19.

²⁰⁸ Ἡ Ἁγία Γραφή, εκδ. Βιβλική Ἑταιρία, Ἀθῆναι, σ.308 (Σαμουήλ Α' ή Βασιλέων Α' 21, 13).

ίδιο πράττουν στην καθημερινότητα, τα συνετά παιδιά, παρά την αγνότητά τους, ξεγελώνοντας με διάφορα τεχνάσματα, τα ανόητα παιδιά.

Για την εξάμηνη ποινή επιτιμίου που τους επιβλήθη, ο Πέτρος Αλεξανδρείας χρησιμοποιεί την Προφητική Ρήση του μηνύματος του Αρχαγγέλου Γαβριήλ, κατά την οποία, ενώ βρισκόταν η Ελισάβετ στον έκτο μήνα της σύλληψης του Προδρόμου, συνελήφθη από την Παρθένο Μαρία, ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός²⁰⁹. Κηρύσσοντας και οι δύο με την έλευσή τους, την μετάνοια, που οδηγεί στην άφεση αμαρτιών και τη Βασιλεία των Ουρανών. Γιατί *«πραγματικά όποιος πιστεύει με την καρδιά του οδηγείται στην δικαίωση και όποιος ομολογεί με το στόμα οδηγείται στη σωτηρία»*²¹⁰.

Για τον Βαλσαμώνα, το μικρό επιπλέον επιτίμιο, «εξάμηνος καιρός άρκέση είς μετανοίαν»²¹¹ είναι δικαιολογημένο, διότι αυτοί δεν θυσίασαν πραγματικά, αλλά υποκρίθηκαν ότι έπραξαν (βάζοντας άλλους στην θέση τους) αυτό, παντοιοτρόπως υπέστησαν δε αυτό, για να μην αρνηθούν την πίστη τους.

Κατά τον Χριστινάκη εδώ έχουμε τα υποκειμενικά στοιχεία, της υποκρισίας, γιατί δεν θυσίασαν πραγματικά, αλλά υποκρίθηκαν ότι θυσίασαν και του σκοπού, γιατί κινδύνευε άμεσα η ζωή τους για το λόγο αυτό ενήργησαν έτσι. Τα στοιχεία αυτά μειώνουν κατά πολύ την βαρύτητα του αδίκου που διέπραξαν, δικαιολογούν την μικρή ποινή, του επιπλέον εξάμηνου επιτιμίου που τους επιβάλλει, γιατί *«ή έξωτερική των συμπεριφορά δέν έναρμονίζεται άπολύτως προς τήν έσωτερική»*²¹².

---

²⁰⁹ Η Άγία Γραφή, εκδ. Βιβλική Έταιρία, Άθηναι σ. 152 (Κατά Λουκᾶν 1, 36).

²¹⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 477.

²¹¹ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ.21.

²¹² Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 136.

ΚΑΝΟΝΑΣ 6^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΘΕΝΤΩΝ ΥΠΟ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΤΟΥΣ ΔΟΥΛΩΝ, ΘΥΣΑΙ ΑΝΤΙ ΑΥΤΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 6^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ δούλους Χριστιανούς ἀνθ' ἑαυτῶν ὑποβεβληκόσιν, οἱ μὲν δοῦλοι, ὡς ἂν ὑποχείριοι ὄντες, καὶ τρόπον τινά καὶ αὐτοὶ φυλακισθέντες ὑπὸ τῶν δεσποτῶν, καταπειληθέντες τε ὑπ' αὐτῶν, καὶ διὰ τὸν φόβον αὐτῶν εἰς τοῦτο ἐληλυθότες, καὶ κατολισθήσαντες, ἐν ἐνιαυτῷ τῇς μετάνοίας ἔργα δείξουσι, μανθάνοντες τοῦ λοιποῦ, ὡς δοῦλοι Χριστοῦ ποιεῖν τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ φοβεῖσθαι αὐτόν, ἀκούοντες μάλιστα, ὅτι ἕκαστος, ἐάν τι ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομιεῖται παρὰ Κυρίου, εἴτε δοῦλος, εἴτε ἐλεύθερος*²¹³.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Σχετικά με όσους έβαλαν αντί για τους εαυτούς τους δούλους Χριστιανούς (να θυσιάσουν), οι δούλοι, επειδή ήταν υποχείρια και κατά κάπποιο τρόπο φυλακίστηκαν και από τους κυρίους τους και απειλήθηκαν απ' αυτούς και από το φόβο προς αυτούς έφτασαν σ' αυτό το σημείο και έπεσαν σε παράπτωμα, θα δείξουν μέσα σ' ένα χρόνο τα έργα της μετάνοιάς τους, μαθαίνοντας στο εξής ως δούλοι του Χριστού να εκπληρώνουν το θέλημα του Θεού και να Τον φοβούνται ακούγοντας προπάντων πως για το καλό που κάνει κανείς θα ανταμειφθεί από τον Κύριο, είτε είναι δούλος είτε είναι ελεύθερος²¹⁴.

²¹³ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 22.

²¹⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 477-479.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο παρών Κανών αναφέρεται στους Χριστιανούς δούλους, οι οποίοι με προτροπή των Χριστιανών κυρίων τους, αναγκάστηκαν να θυσιάσουν αντί αυτών, στα είδωλα απειλούμενοι από αυτούς, είτε φυλακιζόμενοι, είτε από φόβο. Οι δούλοι αυτοί τιμωρούνται με επιτίμιο ενός χρόνου, έργα μετανοίας, γιατί υπέπεσαν σε παράπτωμα. Αυτοί δεν έπρεπε να υπακούσουν στις προσταγές των αφεντικών τους, η θυσία στα είδωλα είναι άδικη πράξη και προσβάλλει τον απαγορευτικό κανόνα δικαίου²¹⁵ «*Τεκνία, φυλάξετε έαυτά από τῶν εἰδώλων*»²¹⁶.

Στον κανόνα αυτό έχουμε περίπτωση προσταγής, όμοια με το άρθρο 21 Π.Κ. (Νόμος 4619/2019)²¹⁷, στον οποίο ο Πέτρος Αλεξανδρείας, περιγράφει τα δύο υποκείμενα της προσταγής, τον αφέντη που προστάζει και τον προσταζόμενο δούλο, αλλά και τη θέση τους στην κοινωνία της εποχής, μια κοινωνία, στην οποία ο δούλος, δεν είχε κανένα δικαίωμα να εξετάσει την νομιμότητα της προσταγής²¹⁸.

Ο αφέντης, απόλυτος κυρίαρχος αναγκάζει τον δούλο να θυσιάσει στα είδωλα, χωρίς να επιτρέπεται «*στον αποδέκτη της προσταγής να εξετάσει αν είναι νόμιμη ή όχι*» (Άρθρο 21 Π.Κ. Νόμος 4619/2019).

Ο Νικόδημος Μίλας αναφέρει ότι αν το αμάρτημα διεπράχθη χωρίς κακή πρόθεση, απερίσκεπτα, η τιμωρία πρέπει να είναι ήπια.

²¹⁵ Σωτ. Λιόσης, *Λόγοι Άρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες Σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα*, εκδ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σ. 105.

²¹⁶ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 625 (Ιωάννου Α' 5, 21).

²¹⁷ Π. Κ., Αρθ. 21 (Νόμος 4619/2019) Προσταγή: Δεν είναι άδικη η πράξη την οποία κάποιος επιχειρεί για να εκτελέσει προσταγή που του έδωσε, σύμφωνα με τους νόμιμους τύπους, η αρμόδια αρχή, αν ο νόμος δεν επιτρέπει στον αποδέκτη της προσταγής να εξετάσει αν είναι νόμιμη ή όχι. Στην περίπτωση αυτήν ως αυτουργός τιμωρείται εκείνος που έδωσε την προσταγή.

²¹⁸ Σωτ. Λιόσης, *Λόγοι Άρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες Σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα* εκδ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σ. 104.

Πρέπει να ληφθούν υπόψιν, οι περιστάσεις και οι συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε, αλλά κανείς δεν απαλλάσσεται της ευθύνης των πράξεών του «ούδεις Χριστιανός πρέπει νά υπακούη κελεύσμασιν, αντιστρατευομένοις τῷ τε θείῳ καί ἐκκλησιαστικῷ νόμῳ»²¹⁹.

Για το λόγο αυτό τιμωρείται με μικρότερη ποινή (σε αντίθεση του αφέντη που θα αναφέρουμε στον 7^ο Κανόνα) δεν απαλλάσσεται, διότι δεν έπρεπε να υπακούσει στη προσταγή του αφέντη του, αλλά ως δούλος του Χριστού, έπρεπε να υπακούσει στο θέλημα του Θεού.

Ο καθένας, πρέπει να γνωρίζει ανεξαρτήτως της κοινωνικής του θέσης και μετά φόβου και πίστεως, να εκπληρώνει το θέλημα του Θεού, κατά τον Απ. Παύλο «εἰδότες ὅτι ἕκαστος ἐάν τι ποιήσῃ ἀγαθόν, τοῦτο κομίζεται παρά κυρίου εἴτε δοῦλος εἴτε ἐλεύθερος»²²⁰.

---

²¹⁹ Νικοδ. Μίλας, *Τό Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, ἐν Ἀθήναις 1906, σ. 722-723.

²²⁰ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 513 (Πρός Ἐφεσίους 6, 8).

ΚΑΝΟΝΑΣ 7^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΕΣΠΟΤΩΝ ΠΟΥ ΑΝΑΓΚΑΣΑΝ ΤΟΥΣ ΔΟΥΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΘΥΣΑΙ ΑΝΤΙ ΑΥΤΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 7^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Οί δέ ἐλεύθεροι, ἐν τρισίν ἔτεσιν ἐξετασθήσονται ἐν μετανοία, καί ὡς ὑποκρινάμενοι, καί ὡς καταναγκάσαντες τοὺς ὁμοδούλους θῦσαι, ἅτε δὴ παρακούσαντες τοῦ Ἀποστόλου, τά αὐτά θέλοντος ποιεῖν τοὺς δεσπότας τοῖς δούλοις, ἀνιέντας τήν ἀπειλήν, εἰδότες, φησίν, ὅτι καί ἡμῶν, καί αὐτῶν, ὁ Κύριός ἐστιν ἐν οὐρανοῖς, καί προσωποληψία παρ'αὐτῷ οὐκ ἔστιν. Εἰ δέ ἓνα Κύριον οἱ ἔχομεν οἱ πάντες ἀπροσωπόληπτον, ἐπεὶ καί πάντα, καί ἐν πᾶσιν ἐστιν ὁ Χριστός, ἐν τε βαρβάροις καί Σκύθαις, δούλοις καί ἐλευθέροις, σκοπεῖν ὀφείλουσιν ὃ κατειργάσαντο, θελήσαντες τήν ψυχὴν ἑαυτῶν σῶσαι, τοὺς δέ συνδούλους ἑαυτῶν ἐλκύσαντες ἐπὶ εἰδωλολατρείαν, δυναμένους καί αὐτοὺς ἐκφυγεῖν, εἰ τό δίκαιον καί τήν ἰσότητα ἦσαν αὐτοῖς παρασχόντες, ὡς πάλιν ὁ Ἀπόστολος λέγει²²¹.*

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Οι ελεύθεροι (οι κύριοι των δούλων) θα υποβληθούν σε μετάνοια για τρία χρόνια, και επειδή υποκρίθηκαν και επειδή ανάγκασαν τους

---

²²¹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 22-23.

δούλους, όπως δούλοι είναι κι αυτοί, να θυσιάσουν, γιατί βέβαια παράκουσαν τον Απόστολο, που θέλει να κάνουν οι κύριοι τα ίδια με τους δούλους αφήνοντας την απειλή και γνωρίζοντας, λέει ότι «και ο δικός μας Κύριος και αυτών είναι στους Ουρανούς και αυτός δεν κάνει διακρίσεις ανάμεσα σε πρόσωπα». Κι αν έχουμε όλοι ένα Κύριο ακόμα ο οποίος δεν κάνει διακρίσεις ανάμεσα σε πρόσωπα, γιατί και όλα και σε όλα είναι ο Χριστός, πρέπει να εξετάσουν τι έκαναν και σε Βαρβάρους και σε Σκύθες, σε δούλους και σε ελεύθερους, επειδή θέλησαν να σώσουν τη ζωής τους, ενώ τους συνδούλους τους, τους έσυραν στην ειδωλολατρία, αν και μπορούσαν να γλιτώσουν κι αυτοί, αν οι κύριοί τους τους είχαν προσφέρει ό,τι είναι δίκαιο και αντάξιο της εργασίας τους, όπως λέει πάλι ο Απόστολος²²².

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο έβδομος Κανόνας έχει σχέση με τον προηγούμενο Κανόνα και αναφέρεται, στους κυρίους, ελεύθερους Χριστιανούς, που ανάγκασαν να θυσιάσουν αντί αυτών, οι δούλοι τους. Αυτοί τιμωρούνται από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, με επιτίμιο τριών ετών μετάνοιας, γιατί πρώτον υποκρίθηκαν ότι θυσίασαν και δεύτερον, ανάγκασαν τους δούλους τους να θυσιάσουν στα είδωλα για αυτούς, σύροντάς τους στην ειδωλολατρία. Πέφτοντας έτσι σε μεγάλη πτώση, γιατί διαφέρει η εξωτερική τους συμπεριφορά, η οποία δεν εναρμονίζεται με την εσωτερική και τα πιστεύω τους.

Γιατί όλοι οι Χριστιανοί είμαστε ίσοι, ανεξαρτήτως της οικονομικής και κοινωνικής θέσης, ανεξαρτήτως της καταγωγής μας, είτε είμαστε Έλληνες ή Ιουδαίοι, είτε είμαστε Βάρβαροι, Σκύθες, δούλοι ή ελεύθεροι και όλοι είμαστε δούλοι, μπροστά στον Δημιουργό μας, Κύριο ημών Ιησού Χριστό²²³.

²²² Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 479.

²²³ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 528 (Πρός Κολοσσαεΐς 3, 11).

Αυτοί δεν προστάτευσαν, όπως μπορούσαν τους συνδούλους τους και έσυραν αυτούς, στην ειδωλολατρία για να σώσουν τη ζωή τους, παρακούοντας τον Απόστολο Παύλο, που ήθελε, οι κύριοι να κάνουν τα ίδια με τους δούλους τους, λέγοντάς τους «*καί οί κύριοι, τά αὐτά ποεῖτε πρός αὐτούς, ἀνιέντες τήν ἀπειλήν, εἰδότες ὅτι καί αὐτῶν καί ὑμῶν ὁ Κύριός ἐστιν ἐν Οὐρανοῖς καί προσωπολημψία οὐκ ἔστιν παρ' αὐτῶ*»²²⁴. Ο Κύριος όλων μας, βρίσκεται στους Ουρανούς, παρακολουθεί τις πράξεις μας και τις συμπεριφορές μας, είναι ο αντικειμενικός μας κριτής, αμερόληπτος, ακριβοδίκαιος και θα αποδώσει στον καθένα μας το πρέπον.

Δεν λαμβάνει υπ' όψιν τη φυλή και την τάξη των ανθρώπων, αλλά τη πίστη και τα έργα τους «*οὐ γάρ ἐστιν προσωπολημψία παρά τῷ Θεῷ*»²²⁵.

Κατά τον Χριστινάκη, οι δούλοι τιμωρούνται γιατί υπάκουσαν στις εντολές των κυρίων τους και όχι του Θεού, ενώ οι κύριοι τιμωρούνται με μεγαλύτερη ποινή, γιατί αυτοί είναι οι ηθικοί αυτουργοί της πτώσεως των δούλων τους, υποκρινόμενοι ότι θυσίασαν. Ανάγκασαν τους δούλους τους να παρανομήσουν, ενώ έπρεπε να τους προστατεύσουν αν ήταν δίκαιοι, κατά παράβαση των εντολών του Αποστόλου Παύλου, που θέλουν τους κυρίους να μην απειλούν τους δούλους τους, αφού όλοι είναι δούλοι με κοινό Κύριο τον Θεό²²⁶.

Στην ερμηνεία του Κανόνα από τον Βαλσαμώνα, ο Πέτρος Αλεξανδρείας, τους κυρίους: «*ἐπί τριετίαν ἐπιτιμᾷ*», διότι υποκρίθηκαν ότι θυσίασαν και τους συνδούλους τους, «*ἤνάγκασαν θῦσαι*», παρακούοντας τον Απόστολο Παύλο. Αυτοί για να σώσουν τις ζωές τους, «*τούς συνδούλους ἐπί εἰδωλολατρείαν κατήπειγον*», ενώ μπορούσαν να τους γλυτώσουν²²⁷.

²²⁴ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft σ. 513 (Πρός Έφεσίους 6, 9).

²²⁵ Nestle-Aland, ό.π., σ. 412 (Πρός Έρωμαίους 2, 11).

²²⁶ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 137.

²²⁷ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 23.

Για το λόγο αυτό δικαιολογείται η μεγαλύτερη ποινή, που επιβάλλει ο Πέτρος Αλεξανδρείας, στους ελεύθερους Χριστιανούς, γιατί είναι οι ηθικοί αυτουργοί του αμαρτήματος, εν αντιθέσει με τους προσταζόμενους δούλους τους.

Εξετάζοντας τους Κανόνες έξι και επτά, βλέπουμε ότι έχουν ομοιότητες, με το άρθρο 21 Π.Κ. περί προσταγής, κατά το οποίο, το άδικο της πράξης, αίρεται μόνο προς όφελος του προσταζόμενου, αντίθετα καταδικάζει τον προστάζοντα, ως αυτουργό, γιατί εκείνος έδωσε την προσταγή²²⁸. Επομένως, τιμωρείται με μεγαλύτερη ποινή, χωρίς ελαφρυντικά εν σχέση με τον προσταζόμενο.

Πρέπει επίσης, κατά τον Μίλα να εξετάσουμε κατά την επιβολή της ποινής, τις συνθήκες κάτω από τις οποίες έγινε το αμάρτημα. Γιατί αν το αμάρτημα έγινε εκ προμελέτης, τόσο η τιμωρία μεγαλύτερη είναι. Εν αντιθέσει, με το αμάρτημα που διεπράχθη, άνευ κακής πρόθεσης, έτσι *«έάν ή πράξις έγένητο υπό φυσικῆς ανάγκης, άπαλλάσσεται ό κατηγορούμενος υπό τῶν Κανόνων πάσης εύθύνης· τούναντίον οί Κανόνες δεν άπαλλάσσουνι τῆς εύθύνης ταύτης τον ένοχον προκειμένης ήθικῆς ανάγκης»*²²⁹.

---

²²⁸ Σωτ. Λιόσης, *Λόγοι Άρσης του Αδίκου στους Ιερούς Κανόνες Σύγκριση με τον Ελληνικό Ποινικό Κώδικα*, εκδ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα 2007, σ. 105.

²²⁹ Νικοδ. Μίλας, *Τό Έκκλησιαστικόν Δίκαιον τῆς Όρθοδόξου Άνατολικῆς Έκκλησίας*, Τύποις Π. Δ. Σακελλαρίου, έν Αθήναις 1906, σ. 722.

ΚΑΝΟΝΑΣ 8^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΠΡΟΣΕΛΘΟΝΤΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΕΚΠΕΣΟΝΤΩΝ ΕΚΟΥΣΙΑ ΚΑΙ ΕΙΛΙΚΡΙΝΩΣ ΜΕΤΑΝΟΗΣΑΝΤΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 8^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς δέ παραδεδομένοις, και ἐκπεπτωκόσι, τοῖς τε αὐτοῖς προσεληλυθόσιν εἰς τόν ἀγῶνα, καί ὁμολογοῦσιν εἶναι Χριστιανοῖς, ἐμβεβλημένοις τε ἐν τῇ φυλακῇ μετά βασάνων, εὖλογόν ἐστίν ἐν ἀγαλλιάσει καρδίας συνεπισχύειν, καί κοινωνεῖν ἐν πᾶσιν, ἐν τε ταῖς προσευχαῖς, καί τῇ μεταλήψει τοῦ σώματος καί τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ, καί τῇ παρακλήσει τοῦ λόγου· ἵνα εὐτονώτερον ἀγωνισάμενοι καταξιωθῶσι καί αὐτοί τοῦ βραβείου τῆς ἄνω κλήσεως. Καί γάρ ἐπτάκις, φησί, πεσεῖται ὁ δίκαιος, καί ἀναστήσεται· ὅπερ, εἰ καί πάντες οἱ ἐκπεπτωκότες πεποιήκασι, τελειοτάτην καί ὀλοκάρδιον μετάνοιαν ἐνεδείξαντο*²³⁰.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Όσοι παραδόθηκαν και παραστράτησαν και μόνοι τους επανήλθαν στον αγώνα και ομολογούν ότι είναι Χριστιανοί και μπήκαν στη φυλακή με βασανιστήρια, είναι εύλογο να βοηθούνται με αγαλλίαση καρδιάς και να είναι σε «Κοινωνία» με όλους και στις

---

²³⁰ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 23-24.

προσευχές και στη Μετάληψη του Σώματος και του Αίματος του Χριστού και στην Παράκληση του Λόγου, για ν' αγωνιστούν εντονότερα και να αξιωθούν κι αυτοί το βραβείο της επουράνιας κλήσης. Άλλωστε, λέει η Γραφή, επτά φορές θα πέσει ο δίκαιος και θα ξανασηκωθεί, αν αυτό το είχαν κάνει όλοι οι αμαρτωλοί, θα είχαν δείξει τέλεια και ολόψυχη μετάνοια²³¹.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο όγδοος Κανόνας αναφέρεται στην ιδιαίτερη κατηγορία των πεπτωκότων, που μετά από καταγγελία ή με την θέλησή τους, παρασύρθηκαν και θυσίασαν στα είδωλα. Στην συνέχεια όμως, μετανόησαν ειλικρινώς για τις πράξεις τους, ομολόγησαν πως είναι Χριστιανοί, παραδόθηκαν στους απίστους, φυλακίστηκαν και υπέστησαν αφόρητα βασανιστήρια, εμμένοντες στην πίστη τους.

Αυτοί εύλογο είναι, να κρίνονται από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, με επιείκεια, γιατί ναι μεν αρχικώς εξέπεσαν, αλλά στη συνέχεια παρά τα βασανιστήρια που υπέστησαν, παρέμειναν σταθεροί στην πίστη τους. Για το λόγο αυτό, τους δέχεται σε Κοινωνία, με όλους, στις προσευχές και στη Μετάληψη του Σώματος και Αίματος του Χριστού, ενθαρρύνοντάς τους, στον αγώνα της Επουράνιας Σωτηρίας και τους απαλλάσσει από οποιοδήποτε επιτίμιο²³².

Αυτό άλλωστε αναφέρει και η Αγία Γραφή «*Διότι ὁ δίκαιος πίπτει ἐπτάκις καὶ σηκώνεται· Ἄλλ' οἱ ἄσεβεῖς θέλουσι πέσει εἰς ὄλεθρον*»²³³. Γιατί ο δίκαιος, κατά την διάρκεια του βίου του, πολλές φορές θα ατυχήσει και θα πέσει, όμως με την σταθερή του πίστη, την ειλικρινή του μετάνοια και την βοήθεια του Θεού, θα ανορθωθεί πάλι.

Κατά τον Χριστινάκη, η όλη πράξη και συμπεριφορά των πεπτωκότων του Κανόνα, πρέπει να κριθεί ενιαία, κατά την οποία η

²³¹ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 479.

²³² Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 153.

²³³ Ἡ Ἀγία Γραφή, ἐκδ. Βιβλική Ἑταιρία, Ἀθῆναι, σ. 663 (Παροιμίας 24, 16).

άδικη συμπεριφορά των πρώτων πράξεων και η πτώση τους, αίρεται, από την εν συνεχεία θαρραλέα συμπεριφορά τους και την σταθερή Ομολογία Πίστη τους στον Χριστό, παρά τα βασανιστήρια που υπέστησαν. Η ειλικρινή μετάνοιά τους, η σταθερή και μόνιμη συμπεριφορά τους και η δύναμη πίστης που δείχνουν, μετά την προηγηθείσα πτώση τους, αποτελεί τεκμήριο, για το ότι η πράξη τους, δεν εξέφραζε τον εσωτερικό τους κόσμο, παρά μια στιγμιαία επιπόλαια πράξη που δείχνει, ότι δεν υπήρξε ποτέ άρνησή τους στον Χριστό, εξ' ου και η μη επιβολή επιτιμίων²³⁴.

Σύμφωνα με τον Βαλσαμώνα ο Κανόνας αναφέρεται σε αυτούς που ηττήθηκαν πρόσκαιρα και θυσίασαν, αλλά εν συνεχεία *«μεταμεληθέντες καί ἐπιγνόντες τό ἀγαθόν, ὡμολόγησαν εἶναι Χριστιανοί»*, φυλακίστηκαν και βασανίστηκαν, εμμένοντας στην πίστη τους. Αυτούς εύλογα, τους κρίνει μετά θυμηδίας, ο Πέτρος Αλεξανδρείας, τους δέχεται σε Κοινωνία με όλους, στις προσευχές, στη Μετάληψη και τους ενθαρρύνει στον αγώνα της καταξίωσης, της Επουράνιας Βασιλείας, χωρίς κάποιο επιτίμιο.

Γιατί αυτοί, παρά την αρχική τους πτώση, ενώπιον των τυράννων τους, ομολόγησαν την πίστη τους στον Χριστό και παρέμειναν σταθεροί, παρά τα βασανιστήρια που συνεχίζονταν, δείχνοντας *«τελειοτάτην μετάνοια»*.

Η κατηγορία αυτή των πεπτωκότων διαφέρει από τους πεπτωκότες, που αναφέρονται στον πρώτο Κανόνα (τιμωρούμενοι με επιτίμιο) στο ότι εκείνοι αφού βασανίστηκαν *«οὐ μεταστράφησαν ἐνώπιον τῶν τυράννων εἰς τὴν Ὁμολογίαν τῆς Πίστεως»*, ενώ οι αναφερόμενοι στον παρόντα Κανόνα, μετά τα βασανιστήρια που υπέστησαν, μετανόησαν ειλικρινώς και *«ἐπὶ τῶν τυράννων τὸν Κύριον ὡμολόγησαν»*. Για το λόγο αυτό λογίζονται ότι δεν εξέπεσαν και δεν τιμωρούνταν με κάποιο επιτίμιο²³⁵.

---

²³⁴ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 137.

²³⁵ Μεθοδίου, Πέτρος Ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας καὶ Μάρτυρος, κανονική ἐπιστολή, PG 18,481.

ΚΑΝΟΝΑΣ 9^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΝ, ΕΑΥΤΟΥΣ ΟΔΗΓΟΥΝΤΑΣ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 9^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Καί τοῖς δέ ὡς ἄν ἐξ ὕπνου ἑαυτούς παραπηδῶσιν εἰς τόν ἀγῶνα, ὠδίνοντα καί μέλλοντα ἐλκύσαι, ἑαυτοῖς δέ πειρασμόν ἐπισπασαμένοις θαλαττομαχίας καί πολλῆς κυματώσεως, μᾶλλον δέ καί τοῖς ἀδελφοῖς προσεκκαίουσιν ἄνθρακας ἁμαρτωλῶν, καί αὐτοῖς κοινωνητέον, ἅτε δὴ ἐν ὀνόματι Χριστοῦ²³⁶ παρερχομένοις εἰς τοῦτο, εἰ καί μή προσέχουσιν αὐτοῦ τοῖς λόγοις, διδάσκοντος, προσεύχεσθαι μή εἰσελθεῖν εἰς πειρασμόν, καί πάλιν ἐν εὐχῇ λέγειν τῷ Πατρί· Καί μή εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλά ρύσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ· ἴσως δέ καί ἀγνοοῦσι τὰς πολλάκις γινομένης ἀναχωρήσεις τοῦ οἰκείου Δεσπότη καί Διδασκάλου ἡμῶν ἀπό τῶν θελόντων ἐπιβουλεύειν, καί ὅτι ἐσθ' ὅτε, οὐδέ παρρησίᾳ περιεπάτει δι' αὐτούς· καί ὅτι, καί ὅτε ὁ καιρός τοῦ πάθους αὐτοῦ προσήγγισεν, οὐχ ἑαυτόν παρέδωκεν, ἀλλ' ἐδέξατο, ἕως ἥλθον ἐπ' αὐτόν μετὰ μαχαιρῶν καί ξύλων· λέγει οὖν πρὸς αὐτούς· Ὡς ἐπὶ ληστήν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καί ξύλων συλλαβεῖν με; οἱ καί παρέδωκαν αὐτόν, φησι, Πιλάτῳ· καθ' ὁμοιότητα γοῦν αὐτοῦ, καί οἱ κατὰ σκοπόν αὐτοῦ βαίνοντες πεπόνθασι, μεμνημένοι τῶν θείων αὐτοῦ λόγων, δι' ὧν ἐπιστηρίζων ἡμᾶς περὶ τῶν διωγμῶν, λέγει· Προσέχετε ἑαυτοῖς· παραδώσουσι γάρ ὑμᾶς εἰς συνέδρια, καὶ*

---

²³⁶ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 25.

ἐν ταῖς συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς· παραδώσουσι δέ εἶπεν, ἀλλ' οὐχὶ ἑαυτοὺς παραδώσετε· καὶ ἐπὶ ἡγεμόνας δέ, φησί, καὶ βασιλεῖς ἀχθήσεσθε διὰ τὸ ὄνομα μου, ἀλλ' οὐχὶ ἑαυτοὺς ἄξετε· ἐπεὶ καὶ μεταπηδᾶν ἡμᾶς βούλεται ἀπὸ τόπων εἰς τόπους διωκομένους διὰ τὸ ὄνομα αὐτοῦ· ὥς πάλιν ἀκούομεν αὐτοῦ λέγοντος· Καὶ ὅτε διώκουσιν ὑμᾶς ἐκ τῆς πόλεως ταύτης, φεύγετε εἰς τὴν ἑτέραν· οὐ γάρ θέλει αὐτομολεῖν ἡμᾶς πρὸς τοὺς τοῦ διαβόλου ὑπάσπιστάς καὶ δορυφόρους, ὅπως μὴ καὶ πλειόνων θανάτων αἴτιοι αὐτοῖς γινώμεθα, ὥς ἂν καταναγκάζοντες αὐτοὺς μᾶλλον κατατραχύνεσθαι καὶ τελεσιουργεῖν τὰ θανατηφόρα ἔργα, ἀλλ' ἐκδέχεσθαι, καὶ προσέχειν ἑαυτοῖς, γρηγορεῖν τε καὶ προσεύχεσθαι, ἵνα μὴ εἰσέλθωμεν εἰς πειρασμόν²³⁷. Οὕτω Στέφανος πρῶτος κατ' ἵχνος αὐτοῦ μαρτύριον ἀναδεξάμενος, ἐν Ἱεροσολύμοις συναρπασθεὶς ὑπὸ τῶν παρανόμων, καὶ ἀχθεὶς ἐν τῷ συνεδρίῳ, λιθοβολούμενος ἐν ὀνόματι Χριστοῦ, ἐδοξάσθη παρακαλῶν, καὶ λέγων· Κύριε, μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην· οὕτως Ἰάκωβος δεύτερος, συλληφθεὶς ὑπὸ Ἡρώδου, μαχαίρα τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη· οὕτως ὁ πρόκριτος τῶν Ἀποστόλων Πέτρος, πολλάκις συλληφθεὶς, καὶ φυλακισθεὶς, καὶ ἀτιμασθεὶς, ὕστερον ἐν Ῥώμῃ ἐσταυρώθη· ὁμοίως καὶ ὁ περιβόητος Παῦλος, πλεονάκις παραδοθεὶς, καὶ ἕως θανάτου κινδυνεύσας, πολλά τε ἀθλήσας, καὶ καυχησάμενος ἐν πολλοῖς διωγμοῖς, καὶ θλίψεσιν, ἐν τῇ αὐτῇ πόλει καὶ αὐτός μαχαίρα τὴν κεφαλὴν ἀπετμήθη, ὅς ἐν οἷς ἐκαυχῆσατο, κατέληξε· ὅτι καὶ ἐν Δαμασκῷ σφυρίδι ἐχαλάσθη διὰ τοῦ τείχους νυκτός, καὶ ἐξέφυγε τὰς χεῖρας τοῦ ζητοῦντος αὐτόν πιάσαι. Τό γάρ προκείμενον ἦν αὐτοῖς, ἐν πρώτοις εὐαγγελίζεσθαι καὶ διδάσκειν τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐν οἷς ἐπιστηρίζοντες τοὺς ἀδελφούς ἐμμένειν ἐν τῇ πίστει· καὶ τοῦτο ἔλεγον, ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ· ἐζήτουν γάρ οὐ τὸ ἑαυτῶν συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσι. Καὶ ἦν πολλά λέγειν αὐτοῖς εἰς ταῦτα

²³⁷ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 25-27.

πρός τό κατά λόγον πράσσειν, εἰ μή, ὡς λέγει ὁ Ἀπόστολος, ἐπιλείψῃ δ' ἂν ἡμᾶς διηγούμενους ὁ χρόνος.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Και όσοι σαν υπνοβάτες ορμούν απερίσκεπτα στον αγώνα που βρίσκεται σε έξαρση και πρόκειται να τους παρασύρει, και φορτώνονται τον κίνδυνο της πάλης με τα κύματα και με μεγάλη τρικυμία και ακόμη ανάβουν κάρβουνα αμαρτωλών και για τους αδελφούς τους, και αυτοί πρέπει να είναι σε «Κοινωνία» με τους άλλους, επειδή βέβαια φτάνουν σ' αυτό το σημείο για το Χριστό, αν και δε δίνουν προσοχή στα Λόγια Του, καθώς διδάσκει «να προσεύχεστε για να μη σας νικήσει ο πειρασμός» και πάλι, να λέμε προσευχόμενοι στον Πατέρα: «και μη μας αφήσεις να πέσουμε σε πειρασμό, αλλά γλίτωσέ μας από τον πονηρό». Ίσως αγνοούν κιόλας, ότι ο Κύριος και Δάσκαλός μας απέφευγε πολλές φορές αυτούς που ήθελαν να του κάνουν κακό και ότι μερικές φορές ούτε και κυκλοφορούσε ελεύθερα εξαιτίας αυτών και ότι, όταν έφτασε η ώρα του Πάθους Του, δεν παραδόθηκε, αλλά περίμενε μέχρι που πήγαν σ' αυτόν με μαχαίρια και ξύλα· λέει λοιπόν σ' αυτούς: «ληστής είμαι, και βγήκατε με ξίφη και ρόπαλα να Με συλλάβετε;»· αυτοί τον παρέδωσαν λέει, στον Πιλάτο· όμοια λοιπόν μ' Αυτόν περνούν τα μαρτύρια και όσοι εκτελούν το σκοπό Του, θυμούμενοι τα Θεία Του Λόγια, με τα οποία συμβουλευοντάς μας για τους διωγμούς λέει: «προσέχετε²³⁸ τους εαυτούς σας· γιατί θα σας παραδώσουν σε δικαστήρια και θα σας μαστιγώσουν στις συναγωγές τους» είπε «θα σας παραδώσουν» και όχι «θα παραδοθείτε»· είπε: «θα σας καταγγείλουν για το όνομά Μου και μπροστά σε ηγεμόνες και

---

²³⁸ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 481.

Βασιλιάδες», δεν είπε όμως «θα καταγγείλετε τους εαυτούς σας»· γιατί θέλει και να περιφερόμαστε εμείς από τόπο σε τόπο καταδιωκόμενοι για το όνομά Του· έτσι, Τον ακούμε πάλι να λέει: «και όταν σας καταδιώκουν σε μία πόλη, φύγετε στην άλλη»· γιατί δε θέλει να παραδινόμαστε μόνοι μας στους βοηθούς και υπηρέτες του Διαβόλου, για να μη γινόμαστε αίτιοι να προκαλούν αυτοί περισσότερους θανάτους με το να τους αναγκάζουμε κατά κάποιο τρόπο να γίνονται πιο σκληροί και να εκτελούν τις θανατηφόρες πράξεις, αλλά να περιμένουμε και να προσέχουμε τους εαυτούς μας, και να μένουμε άγρυπνοι και να προσευχόμαστε να μη μας νικήσει ο πειρασμός. Έτσι ο Στέφανος, που πρώτος δέχτηκε το μαρτύριο κατά το πρότυπο Αυτού, όταν τον συνέλαβαν βίαια οι παράνομοι στα Ιεροσόλυμα και τον οδήγησαν στο δικαστήριο και τον λιθοβόλησαν στο όνομα του Χριστού, δοξάστηκε παρακαλώντας και λέγοντας: «Κύριε μην τους λογαριάσεις την αμαρτία αυτήν»· έτσι ο Ιάκωβος δεύτερος, όταν τον συνέλαβε ο Ηρώδης, κατατομήθηκε με σπαθί· έτσι ο κορυφαίος απ' τους Αποστόλους ο Πέτρος, συλλήφθηκε πολλές φορές και φυλακίστηκε και ατιμάστηκε και ύστερα σταυρώθηκε στη Ρώμη· έτσι και ο ξακουστός Παύλος, αφού παραδόθηκε πολλές φορές και κινδύνεψε μέχρι θανάτου και κακοποιήθηκε πολύ και καυχήθηκε για πολλούς διωγμούς και θλίψεις, κατατομήθηκε με σπαθί και αυτός στην ίδια πόλη· αυτός στο σημείο που καυχήθηκε γι' αυτά κατέληξε λέγοντας ότι και στη Δαμασκό εξαφανίστηκε με κοφίνι μέσα από το τείχος τη νύχτα και ξέφυγε από τα χέρια αυτού που ζητούσε να τον πιάσει. Γιατί αυτό που τους ενδιέφερε ήταν αρχικά να κηρύσσουν το Ευαγγέλιο και να διδάσκουν το Λόγο του Θεού εμψυχώνοντας μ' αυτά τους αδερφούς τους, ώστε να μένουν σταθεροί στην πίστη τους· έλεγαν και το εξής, ότι δηλαδή «για να μπούμε στη Βασιλεία των Ουρανών, πρέπει να περάσουμε από πολλούς διωγμούς»²³⁹ γιατί ζητούσαν όχι αυτό που συνέφερε τους ίδιους, αλλά αυτό που συνέφερε τους πολλούς, για να σωθούν. Και θα μπορούσαμε πολλά να τους πούμε γι' αυτά, ώστε να ενεργούν σύμφωνα με τη

---

²³⁹ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 481-483.

λογική, αν, όπως λέει ο Απόστολος, δε συνέβαινε να μη μας πάρει ο χρόνος να τα διηγηθούμε²⁴⁰.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο ένατος Κανόνας αναφέρεται στην κατηγορία εκείνη των Χριστιανών που παρασύρθηκαν στον αγώνα, παραδιδόμενοι μόνοι τους προκαλώντας τους διώκτες τους. Αυτοί ενεργώντας απερίσκεπτα με θρασύτητα και έχοντας ακατάστατο το λογικό τους, έβαλαν τους εαυτούς τους σε πειρασμό, σκανδαλίζοντας και παρασύροντας τους αδελφούς Χριστιανούς.

Παρομοιάζει την συμπεριφορά τους ο Πέτρος Αλεξανδρείας με εκείνη του υπνοβάτη, που ξαφνικά ξυπνά χωρίς να έχει μάλιστα κοιμηθεί επαρκώς και λειτουργεί εν μέσω ταραχής χωρίς λογική. Αυτοί οδηγούνται στον αγώνα του μαρτυρίου, ατάκτως, απερίσκεπτα και με θρασύτητα, βάζοντας τον εαυτό τους σε πειρασμό, παρασύροντας και τους αδελφούς τους Χριστιανούς, στην δίωξη και τιμωρία, εξαιτίας του ατάκτου αυτού κινήματος²⁴¹.

Για την συμπεριφορά τους είναι άξιοι κατηγορίας, αλλά επειδή ενήργησαν έτσι, ρίχνοντας τον εαυτό τους στο μαρτύριο εξ' ονόματος του Χριστού, ο Πέτρος τους προστάζει δια του παρόντος Κανόνος να συγκοινωνούν με τους άλλους πιστούς, αν και δεν έδωσαν την πρέπει προσηχή, στα Λόγια και τις Πράξεις του Κυρίου υμών Ίησου Χριστού και των Άποστόλων.

Αν και τους θεωρεί αξιοκατάκριτους, ένεκα της αγαθής αυτών προαιρέσεως, τους απαλλάσσει παντός επιτιμίου²⁴². Γιατί ο Χριστός μας διδάσκει, να προσευχόμαστε και να αγρυπνούμε «ίνα μη εισέλθete είς πειρασμόν»²⁴³ και προσευχόμενοι στον Αιώνιο Πατέρα

---

²⁴⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε, σ. 481-483.

²⁴¹ *Πηδάλιον*, σ. 461.

²⁴² Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία της Εκκλησίας Αλεξανδρείας (62 - 1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφείον, Αλεξάνδρεια 1935, σ. 153.

²⁴³ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 77 (Κατά Μαθθαῖον 26, 41).

μας λέμε «καί μή εἰσενέγκῃς ἡμᾶς εἰς πειρασμόν, ἀλλά ρῦσαι ἡμᾶς ἀπό τοῦ πονηροῦ»²⁴⁴.

Αγνοοῦν ὅτι ὁ Χριστός πολλές φορές, ἀπέφυγε τοὺς διώκτες Του, που ἤθελαν νὰ Του κάνουν κακό, παραμένοντας προσηλωμένος στο Θεόσταλτο Ἔργο Του καὶ «ὅτε ὁ καιρὸς τοῦ Πάθους αὐτοῦ προσήγγισεν»²⁴⁵, δὲν παραδόθηκε ἀλλὰ περίμενε καρτερικά νὰ Τον συλλάβουν, βιαίως καὶ νὰ Τον οδηγήσουν στον Πιλάτο.

Ὅμοια πρέπει νὰ συμπεριφέρονται καὶ αὐτοὶ ἐνθυμούμενοι καὶ ἀκολουθώντας τὰ Θεία Προφητικά Λόγια Του, που τοὺς συμβούλευε νὰ προσέχουν τοὺς εαυτοὺς τοὺς, γιατί «*παραδώσουσιν γὰρ ὑμᾶς εἰς Συνέδρια καὶ ἐν ταῖς Συναγωγαῖς αὐτῶν μαστιγώσουσιν ὑμᾶς*»²⁴⁶, δὲν τοὺς συμβούλευε νὰ παραδωθοῦν, ἀλλὰ ὅτι θὰ σὰς παραδώσουν.

Καὶ ὅταν ἀργότερα ἐξ ὀνόματος Του, καταδιωκτοῦν νὰ φεύγουν, πηγαίνοντας ἀπὸ πόλη σὲ πιο ἀσφαλὴ πόλη, γιατί ὁ Χριστός δὲν θέλει νὰ παραδίνονται μόνοι τοὺς, προκαλώντας ἔτσι καὶ εξαγριώνοντας περισσότερο τοὺς διώκτες τοὺς, στον βασανισμό καὶ ἐκτέλεση περισσότερων Χριστιανῶν. Πρέπει νὰ προσέχουν τοὺς εαυτοὺς τοὺς καὶ τοὺς ἀδελφούς τοὺς Χριστιανούς, προσευχόμενοι νὰ μὴν τοὺς νικήσῃ ὁ πειρασμός. Το ἴδιο ἔκανε καὶ ὁ ἴδιος ὁ Πέτρος Ἀλεξανδρείας, που κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ διωγμοῦ δὲν περίμενε στὴν πόλη του, ἀλλὰ ἔφυγε γιὰ νὰ ἀποφύγῃ τὴν σύλληψή του.

Ἐπρεπε νὰ ἀκολουθήσουν τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποστόλων, που συνέχισαν τὸ ἔργο τοῦ Κυρίου πιστά καὶ νὰ μὴν παρασυρθοῦν. Αναφέρει ὁ Πέτρος τὸ παράδειγμα τοῦ πρωτομάρτυρος Στέφανου, που δὲν πῆγε, ἀλλὰ οδηγήθηκε στο Συνέδριο ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ λιθοβοληθῆς ἐμαρτύρησε, ἀφοῦ πρὶν γονατίζοντας φώναξε «*Κύριε μὴ στήσης αὐτοῖς τὴν ἁμαρτίαν ταύτην*»²⁴⁷.

---

²⁴⁴ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 13 (Κατὰ Μαθθαῖον 6, 13).

²⁴⁵ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 26.

²⁴⁶ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 24-25 (Κατὰ Μαθθαῖον 10, 13).

²⁴⁷ Nestle-Aland, ὁ.π., σ. 342 (Πράξεις Ἀποστόλων 7, 60).

Όπως και δεύτερος ο Ιάκωβος, ο αδελφός του Ευαγγελιστού Ιωάννου, που κήρυξε το Ευαγγέλιο στην ευρύτερη περιοχή της Παλαιστίνης, επειδή μετέστρεψε με το κήρυγμα του πλήθος κόσμου στην νέα θρησκεία διώχθηκε, δεν παραδόθηκε, αλλά με εντολή του Ηρώδη Αγρίππα συνελήφθη και αποκεφαλίστηκε²⁴⁸.

Επίσης ο κορυφαίος των Αποστόλων Πέτρος, κατά τις περιοδείες του για την κήρυξη του Ευαγγελίου, πολλές φορές συνελήφθη και ατιμάσθη και τελικώς σταυρώθηκε στη Ρώμη.

Έτσι και ο Απόστολος Παύλος πολλές φορές καταδιώχθηκε, συνελήφθη, βασανίσθηκε και κινδύνεψε μέχρι θανάτου, ποτέ του όμως δεν υπέκυψε ούτε παραδόθηκε, παρά τις διώξεις που υπέστη, αλλά συνέχιζε απρόσκοπτα το έργο του, διδάσκοντας στα πλήθη το Ευαγγέλιο. Πολλές φορές καυχιόταν για τον τρόπο που διέφευγε των διωχτών του, ιδιαίτερα του τρόπου διαφυγής στη Δαμασκό, «έκρεμάσθη από το τειχόκαστρον τῆς Δαμασκοῦ μέ ζιμπίλι»²⁴⁹ όταν τον καταδίωκε για να τον συλλάβει ο Αρέτας. Συνελήφθη αργότερα στη Ρώμη όπου αποκεφαλίσθη.

Θα μπορούσαμε να αναφέρουμε και άλλους πολλούς οι οποίοι όλοι τους σκοπό ζωής είχαν την κήρυξη του Ευαγγελίου, την διάδοση του Λόγου του Θεού σε όλη την Οικουμένη. Απέφευγαν τους κινδύνους και δεν τους επεδίωκαν, εμψύχωναν τους αδελφούς τους, ώστε να παραμείνουν σταθεροί στην πίστη τους λέγοντας «ὅτι διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν Βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»²⁵⁰.

Κατά τον Χριστινάκη οι αναφερόμενοι του κανόνος Χριστιανοί, φέρθηκαν απερίσκεπτα, έχοντας ταραγμένο το λογικό τους, οδηγήθηκαν στον αγώνα ατάκτως, με θράσος, βάζοντας έτσι τον εαυτό τους σε πειρασμό, σκανδαλίζοντας και παρασύροντας τους

---

²⁴⁸ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 355 (Πράξεις Αποστόλων 12, 2).

²⁴⁹ Πηδάλιον, σ. 461.

²⁵⁰ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 364 (Πράξεις Αποστόλων 14, 22).

αδελφούς τους, αγνοώντας τα Λόγια και Έργα του Χριστού και των Αποστόλων.

Έχουμε πράξη αδίκου, βάσει των υποκειμενικών στοιχείων, που είναι η θρασύτητα και η απερισκεψία που ενήργησαν, ένεκα των οποίων λησμόνησαν την διδασκαλία της Καινής Διαθήκης. Τους αναγνωρίζεται το ελαφρυντικό της «έλλειψης κακής προθέσεως», γιατί ενήργησαν εξ ονόματος του Κυρίου, έχοντας ταραγμένο και ακατάστατο λογικό, γι' αυτό τους επιτρέπεται Εκκλησιαστική Κοινωνία²⁵¹.

---

²⁵¹ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 137-138.

ΚΑΝΟΝΑΣ 10^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΚΠΕΣΟΝΤΩΝ ΚΛΗΡΙΚΩΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 10^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *“Ὅθεν οὐκ ἔστιν εὖλογον, οὐδέ τούς ἀπό κλήρου αὐτομολήσαντας, ἐκπεπτωκότας τε καί ἀναπαλαίσαντας, ἔτι ἐν τῇ λειτουργίᾳ εἶναι, ἅτε δὴ καταλείψαντας τό ποίμνιον Κυρίου, καί μωμησαμένους ἑαυτούς· ὅπερ οὐδεὶς τῶν Ἀποστόλων πεποίηκε.²⁵² Καί γάρ ὁ πολλούς διωγμούς ἐξανύσας, πολλά τε ἄθλα ἀγωνισμάτων ἐνδειξάμενος, ὁ μακάριος Ἀπόστολος Παῦλος, ἐγνωκώς ὅτι κάλλιον ἔστιν ἀναλῦσαι, καί σύν Χριστῷ εἶναι, ἐπιφέρει καί λέγει· Τό δέ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκί, ἀναγκαιότερον δι’ ὑμᾶς. Σκοπῶν γάρ οὐ τό ἑαυτοῦ συμφέρον, ἀλλά τό τῶν πολλῶν, ἵνα σωθῶσιν, ἀναγκαιότερον τῆς ἑαυτοῦ ἀναπαύσεως ἠγήσατο τόν παραμένειν τοῖς ἀδελφοῖς καί ἐπιμελεῖσθαι αὐτῶν· ὅς και τον διδάσκοντα θέλει εἶναι ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, τύπον γινόμενον τῶν πιστῶν. Ὅθεν οἱ ἐν τῇ εἰρκτῇ ἐπιδικαζόμενοι, τῆς λειτουργίας ἐκπεπτωκότες καί ἀναπαλαίσαντες, πάνυ ἀναισθητοῦσι· πῶς γάρ αἰτοῦσιν ὃ κατέλειψαν, δυνάμενοι τοῖς ἀδελφοῖς εὐχρηστοί εἶναι ἐν καιρῷ τοιούτῳ; Ἔως μὲν οὖν ἄπταιστοι ἦσαν, συγγνώμην εἶχον ἐπὶ τῇ παραλόγῳ αὐτῶν πράξει· ὅτε δέ ἔπταισαν, ὡς ἂν περπερευσάμενοι, καί ἑαυτούς μωμησάμενοι, οὐκέτι δύνανται λειτουργεῖν· διό φροντιζέτωσαν μᾶλλον ἐν*

---

²⁵² Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 29.

ταπεινοφροσύνη, πῶς ἐκτελέσουσι παυσάμενοι τῆς κενοδοξίας. Ἀρκεῖ γάρ αὐτοῖς ἡ κοινωνία μετ' ἐπιστάσεως καὶ ἀκριβείας πρὸς ἀμφοτέρα γινομένη, καὶ ἵνα μὴ δόξωσι λυπεῖσθαι μετὰ βίας περιφρασσόμενοι τῆς ἐντεῦθεν ἀναλύσεως, καὶ ἵνα μὴ τινες ἐκπεσόντες προφασίσωνται, ὥς ἂν διὰ τὴν ἀφορμὴν τῆς ἐπιτιμίας ὑπεκκελυμένοι, οἵτινες πλέον ἀπάντων αἰσχύνην καὶ ὄνειδος ἔξουσι, κατ' ἐκεῖνον τὸν τεθεικότα θεμέλιον, καὶ μὴ ἰσχύσαντα ἐκτελέσαι. Ἄρξονται γάρ, φησι, πάντες οἱ παραπορευόμενοι ἐμπαίζειν αὐτόν, λέγοντες, Οὗτος ὁ ἄνθρωπος θεμέλιον ἔθηκε, καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι²⁵³.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γι' αυτό δεν είναι δίκαιο, ούτε οι Κληρικοί που αυτομόλησαν και παραστράτησαν και αρνήθηκαν το Χριστό και πάλι αγωνίστηκαν για το όνομα του Χριστού, να εξακολουθούν να ιερουργούν, επειδή βέβαια εγκατέλειψαν το ποίμνιο του Κυρίου και μόλυναν τους εαυτούς τους· αυτό δεν το έχει κάνει κανένας Απόστολος. Άλλωστε αυτός που υπέφερε ως το τέλος πολλούς διωγμούς και που έχει να επιδείξει πολλά έπαθλα αγώνων ο μακάριος Απόστολος Παύλος, αν και ήξερε ότι είναι καλύτερο να φύγει απ' αυτόν τον κόσμο και να είναι μαζί με το Χριστό, συνεχίζει και λέει: «όμως το να παραμείνω στη ζωή είναι πιο απαραίτητο για σας». Γιατί κοιτάζοντας όχι το δικό του συμφέρον, αλλά των πολλών, προκειμένου να σωθούν, θεώρησε πιο απαραίτητο από τη δική του ανάπαυση, το να μείνει κοντά στους αδερφούς του και να τους φροντίζει· αυτός θέλει να παραμένει στη διδασκαλία και εκείνος που διδάσκει να γίνεται παράδειγμα των πιστών. Γι' αυτό όσοι καταδικάζονται σε φυλάκιση, αφού έχασαν το λειτούργημά τους και ξαναγύρισαν σε νέους αγώνες, είναι πολύ αναισθητοί· γιατί πώς ζητούν αυτό που εγκατέλειψαν, ενώ μπορούσαν να είναι ωφέλιμοι για τους αδερφούς

---

²⁵³ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 29-30.

τους σε τέτοιες περιστάσεις; Όσοι λοιπόν δεν είχαν αμαρτήσει, συγχωρούνταν για την παράλογη πράξη τους· αφού όμως αμάρτησαν, επειδή φέρθηκαν αλαζονικά, και αφού προσάψανε ψόγο στους εαυτούς τους, δεν μπορούν πια να ιεουργούν· γι' αυτό καλύτερα να φροντίζουν με ταπεινοφροσύνη πως θα σταματήσουν ολότελα την κενοδοξία τους. Γιατί είναι αρκετή γι' αυτούς η «κοινωνία» που με επίβλεψη και ακρίβεια γίνεται και για τα δύο, δηλαδή και για να μη δώσουν την εντύπωση ότι είναι στενοχωρημένοι, που φεύγουν από τη ζωή επιτιμημένοι, και για να μην προφασιστούν κάποιοι παραστρατημένοι ότι υπέκυψαν με την αφορμή της τιμωρίας, επειδή θα έχουν περισσότερη ντροπή και ψόγο απ' όλους, όπως εκείνος που είχε βάλει θεμέλιο και δεν μπόρεσε να χτίσει. Γιατί θ' αρχίσουν, λέει, να τον κοροϊδεύουν όλοι οι περαστικοί λέγοντας: «αυτός ο άνθρωπος έβαλε θεμέλιο, αλλά δεν μπόρεσε να τελειώσει το έργο του»²⁵⁴.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δέκατος Κανόνας αναφέρεται στους πεπτωκότες, που προέρχονται από τις τάξεις των Ιερωμένων και Κληρικών, οι οποίοι όπως οι απλοί Χριστιανοί του προηγούμενου Κανόνα, οδήγησαν τους εαυτούς τους αλόγιστα και απερίσκεπτα στο μαρτύριο. Συνελήφθησαν, φυλακίστηκαν μην αντέχοντας τα βασανιστήρια και τις δοκιμασίες που ακολούθησαν, αυτομόλησαν και παρέκκλιναν ηθικά. Η πράξη τους αυτή συνιστά το κανονικό αδίκημα της αποστασίας, διότι απαρνήθηκαν την χριστιανική τους πίστη και προσχώρησαν σε άλλη θρησκεία και συγκεκριμένα στην ειδωλολατρία²⁵⁵.

Αργότερα μετανόησαν για τις πράξεις τους, ομολόγησαν την πίστη τους στο Χριστό και θέλησαν να επιστρέψουν, κατά τον Πέτρο

---

²⁵⁴ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 483-484.

²⁵⁵ Παν. Παναγιωτάκος, *Σύστημα τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου κατὰ τὴν ἐν Ἑλλάδι ἰσχὺν αὐτοῦ*, εκδ. Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 353.

Αλεξανδρείας, «οὔτοι δέν πρέπει πλέον να εὐρίσκωνται εἰς την λειτουργία, ἀλλά νά καθαίρωνται»²⁵⁶.

Αυτοί διέπραξαν μέγα λάθος, κοιτάζοντας το δικό τους συμφέρον, διότι πρώτον φέρθηκαν απερίσκεπτα και αλόγιστα, παρασύροντας τους εαυτούς του και το ποίμνιό τους σε κίνδυνο, ενώ έπρεπε να είναι δίπλα τους, να τους στηρίζουν, να τους καθοδηγούν στις δύσκολες ώρες και τις δοκιμασίες των διωγμών. Ενήργησαν εξ' ονόματος του Χριστού, μη λαμβάνοντας υπ' όψιν τους, την διδασκαλία και τις πράξεις του Κυρίου και των Αποστόλων που προαναφέραμε στον ένατο Κανόνα.

Αυτοί υπέπεσαν στην συνέχεια, σε δεύτερο βαρύτατο ολίσθημα, αυτομόλησαν φερόμενοι αλαζονικά, μικροψύχησαν στον αγώνα, αρνήθηκαν την πίστη τους και μόλυναν τους εαυτούς τους. Η πράξη τους αυτή είναι διακεκριμένη περίπτωση πτώσης, δεν είναι δίκαιο αυτοί να συνεχίσουν να ιερουργούν, παρότι στη συνέχεια αγωνίστηκαν εκ νέου για το όνομά Του, γιατί εγκατέλειψαν τον ποίμνιό τους²⁵⁷.

Προέβησαν σε πράξεις, που παρά τις διώξεις, τις κακουχίες και τα μαρτύρια, δεν έπραξε κανείς εκ των Αποστόλων. Αναφέρει ο Πέτρος Αλεξανδρείας στο σημείο αυτό, το παράδειγμα του Αποστόλου Παύλου, ο οποίος, ως το μαρτυρικό τέλος της ζωής του, υπέστη πολλές δοκιμασίες, διωγμούς και διώξεις έχοντας να επιδείξει πολλά έπαθλα αγώνων. Όπως αναφέρει ο ίδιος ο Απόστολος Παύλος παρότι, «τὴν ἐπιθυμίαν ἔχων εἰς τό ἀναλῦσαι καὶ σὺν Χριστῷ εἶναι πολλῶ γάρ μᾶλλον κρεῖσσον»²⁵⁸. Δεν κοίταξε το δικό του συμφέρον, αλλά το συμφέρον των πολλών, προτίμησε από την δική του ανάπαυση, την παραμονή του κοντά στους αδελφούς του, με την ταλαιπωρία, τις δοκιμασίες και τα βασανιστήρια που συνεπάγεται αυτό. Προτίμησε να παραμείνει δίπλα τους, να τους φροντίζει, να τους διδάσκει, να τους καθοδηγεί στα δύσκολα, να απαλύνει τον πόνο τους και να αποτελεί το παράδειγμά τους. Γιατί

---

²⁵⁶ Πηδάλιον, σ. 462.

²⁵⁷ Δημοσθ. Κουσκούκης, *Η παραίτηση του Επισκόπου*, Θεσσαλονίκη 2001, σ. 75.

²⁵⁸ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 516 (Πρός Φιλιπησίους 1, 23).

«οἱ διδάσκαλοι καὶ ποιμένες πρέπει νά μένουν εἰς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ποιμνίου των, καί νά γίνονται καλόν παράδειγμα εἰς αὐτούς»²⁵⁹.

Αντί αυτοί να πράξουν ανάλογα, αυτομόλησαν, αρνήθηκαν την πίστη τους και χαρακτηρίζονται από τον Πέτρο Αλεξανδρείας, *«αναισθητοί»* γιατί ζητούν (μετά την μεταμέλεια και επιστροφή τους), να έχουν εκείνο που θεληματικώς εγκατέλειψαν, ενώ έπρεπε και μπορούσαν να βρίσκονται δίπλα τους να τους βοηθούν και να τους στηρίζουν.

Όσο λοιπόν αυτοί δεν είχαν αμαρτήσει, συγχωρούνται για το παράλογο κίνημα που έπραξαν και την θεληματική τους οδήγηση στο μαρτύριο, παρόλο που έπρεπε να είναι πιο συνετοί και να βρίσκονται πλάι στο ποίμνιό τους, επειδή όμως ένεκα των βασάνων αρνήθηκαν την πίστη τους αλλά και πάλι ομολόγησαν, ο Πέτρος Αλεξανδρείας, *«τοιούτους δέν θεωρεῖ ἀξίους ἵνα παραμείνωσιν ἐν τῇ Ἱερατικῇ Λειτουργίᾳ»²⁶⁰.*

Πρέπει να αρκούνται στην αποδοχή τους, στην Κοινωνία και Συμμετοχή τους με τους άλλους πιστούς, στις προσευχές, στη Θεία Μετάληψη και τα Μυστήρια, *«μετ' ἐπιστάσεως καὶ ἀκριβείας»* για δύο λόγους. Πρώτον για να μη φύγουν από την ζωή, στενοχωρημένοι και επιτιμημένοι και δεύτερον, για να μην προφασιστούν κάποιοι εξ' αυτών, ότι υπέκυψαν και μικροψύχησαν στον αγώνα, με αφορμή το επιτίμιο της ακοινωνησίας που τους επιβλήθηκε και αρνήθηκαν για δεύτερη φορά το Χριστό και εξ' αιτίας αυτού *«ἵνα μή αἰσχύνῃν καὶ ὄνειδος λάβωσι περισσότερον ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρνήσεως καὶ ἐδῶ καὶ εἰς τὴν μέλλουσαν κρίσιν»²⁶¹.*

Και για να γίνει πιο κατανοητό ο Πέτρος Αλεξανδρείας, χρησιμοποιεῖ απόσπασμα της Διδασκαλίας του Κυρίου προς τους Μαθητές Του, στους οποίους απευθυνόμενος, πριν γίνουν Μαθητές Του, τους καλεῖ να εξετάσουν καλά, αν μπορούν να Τον ακολουθήσουν, όπως Αυτός ήθελε. Διότι αυτός που θέλει να κτίσει έναν Πύργο, πρέπει να προϋπολογίσει την δαπάνη ανέγερσης και

²⁵⁹ Πηδάλιον, σ. 462.

²⁶⁰ Χρυσ. Παπαδόπουλος, Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξάνδρειας (62-1934), Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 153.

²⁶¹ Πηδάλιον, σ. 462.

την χρηματική του επάρκεια γι' αυτό. Για να μην βάλει το θεμέλιο και δεν μπορέσει να αποπερατώσει το οικοδόμημά του, δίνοντας το δικαίωμα κριτικής εμπαιγμού και σχολίων για την ανεπάρκειά του²⁶².

Κατά τον Πέτρο Αλεξανδρείας τέτοια θα' ναι η ντροπή, ο ψόγος, και ο χλευασμός που θα δεχθούν και αυτοί, γιατί κοροϊδεύοντάς τους θα τους λένουν, «οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο οἰκοδομεῖν καὶ οὐκ ἴσχυσεν ἐκτελέσαι»²⁶³.

Κατά το Χριστινάκη στον παρόντα Κανόνα, που αναφέρεται στους πεπτωκότες Κληρικούς, έχουμε διακεκριμένη περίπτωση πτώσης. Γιατί αυτοί εκούσια οδηγήθηκαν στο μαρτύριο, μη αντέχοντας τα βασανιστήρια εκπίπτουν, μετανοούν και επιστρέφουν στον Χριστό. Οι Κληρικοί αυτοί ορθώς, κατά τον Πέτρο Αλεξανδρείας δεν πρέπει να ιεουργούν, διότι δεν τήρησαν το καθήκον τους, εγκατέλειψαν το ποίμνιο τους κοιτάζοντας το δικό τους συμφέρον και όχι των πολλών. Γιατί η δράση, ο σκοπός και στόχος του ποιμνίου, πρέπει να' ναι η σωτηρία των πολλών και το πνευματικό τους συμφέρον²⁶⁴.

Ο καλός ποιμήν και τη ζωή του θυσιάζει για να προφυλάξει τα πρόβατα του από κάθε κίνδυνο. Αντιθέτως ο μισθωτός ποιμένας, που δεν είναι δικά του τα πρόβατα και τα βόσκει βιοποριστικά στην εμφάνιση του κινδύνου (λύκου), τα αφήνει στη τύχη τους και φεύγει, γιατί δεν ενδιαφέρεται γι' αυτά²⁶⁵.

Έτσι και αυτοί εγκατέλειψαν το ποίμνιο τους αβοήθητο, για να οδηγηθούν στο μαρτύριο, αυτομόλησαν μολύνοντας τους εαυτούς τους, μη δικαιούμενοι να ιεουργούν «Ἡ περπέρεια, δηλ. ἡ οἴηση και ἡ ἀλαζονία τους²⁶⁶ καὶ ὁ «μῶμος» τῆς συμπεριφορᾶς τους στηρίζουν τὸν ἄδικο χαρακτήρα τῆς πράξεώς τους, σέ συνδυασμό

²⁶² Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 210 (Κατά Λουκᾶν 14, 28-29).

²⁶³ Nestle-Aland, ὁ.π., σ. 210 (Κατά Λουκᾶν 14, 30).

²⁶⁴ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 138.

²⁶⁵ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 282 (Κατά Ἰωάννην 10, 11-12).

²⁶⁶ «Περπερείαν δ' ἐνταῦθα τὴν οἴησιν καὶ τὴν ἀλαζονείαν καλεῖ». Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 31.

καί προς την έντονη κenoδοξία καί τήν ἔλλειψη ταπεινοφροσύνης»²⁶⁷.

Στο ίδιο θέμα αναφέρεται ο εξηκοστός δεύτερος κανόνας των Αγίων Αποστόλων²⁶⁸. Αυτοί αναγνωρίστηκαν επίσημα στη Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδο, το 691²⁶⁹, εκ των οποίων οι πρώτοι Κανόνες αναφέρονται σε θέματα εκκλησιαστικής ευταξίας²⁷⁰.

---

²⁶⁷ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 139.

²⁶⁸ Αν κάποιος κληρικός από φόβο προς άνθρωπο Ιουδαίο ή Έλληνα ή αιρετικό αρνηθεί το όνομα Του Χριστού να αποβάλλεται· κι αν (αρνηθεί) το όνομα του κληρικού να καθαιρείται· αν όμως μετανοήσει, να γίνει δεκτός ως λαϊκός. Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 41.

²⁶⁹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εισαγωγή*, σ. 119.

²⁷⁰ Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 121.

ΚΑΝΟΝΑΣ 11^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΥΘΑΙΡΕΤΩΣ ΕΙΣΕΛΘΟΝΤΩΝ ΣΤΟΝ ΑΓΩΝΑ ΚΑΙ ΕΚΠΕΣΟΝΤΩΝ ΜΕΤΑ ΠΟΛΛΩΝ ΒΑΣΑΝΩΝ ΠΟΥ ΥΠΕΣΤΗΣΑΝ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 11^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Οἱ γάρ πρῶτον παραπηδήσαντες ἐν τῷ βράσματι τοῦ διωγμοῦ, περιστῶτες εἰς τό δικαστήριον, καί θεωροῦντες τοὺς ἁγίους μάρτυρας σπεύδοντας ἐπὶ τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως, ἐν καλῷ τῷ ζήλῳ προθυμούμενοι, ἐπεδίδουν ἑαυτοὺς εἰς τοῦτο, πολλῇ τῇ παρρησίᾳ χρώμενοι, βλέποντες μάλιστα τοὺς ὑποσυρομένους, καί ἐκπίπτοντας, δι' οὓς ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν, καί ἐνηχούμενοι καταπολεμῆσαι τόν ὑπεραιρόμενον καί ἀντικείμενον, ἔσπευδον εἰς τοῦτο, ἵνα μή καί δοκῇ παρ' ἑαυτῷ φρόνιμος εἶναι, ἐφ' οἷς κατὰ πανουργίαν ἔδοξε νικᾶν, εἰ καί ἐλάνθανεν ἑαυτόν νικώμενον ὑπὸ τῶν ἐγκαρτερούντων τάς τῶν ξυστήρων καί μαστίγων βασάνους, τήν τε ὀξύτητα τῆς μαχαίρας, καί τάς καταφλέξεις τοῦ πυρός, καί τάς τῶν ὑδάτων καταποντώσεις· καί τοῖς κατὰ πίστιν ὑπεξιοῦσιν εὐχάς καί δεήσεις γίνεσθαι, ἥτοι ὑπέρ τῶν ἐν φυλακῇ κατατιμωρηθέντων, καί προδεδομένων ὑπὸ λιμοῦ, καί δίψης, ἥτοι ὑπέρ τῶν ἔξωθεν τῆς φυλακῆς ἐπὶ τοῦ δικαστηρίου καταβασανισθέντων διὰ ξυστήρων, καί μαστίγων, ὕστερον δέ ἡττηθέντων ὑπὸ τῆς ἀσθενείας τῆς σαρκός, ἄξιόν ἐστιν ἐπινεῦσαι²⁷¹. Συμπάσχειν*

---

²⁷¹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 35.

γάρ καί συναλγεῖν τοῖς ὀδυρομένοις, καί στενάζουσιν ὑπέρ τῶν ἐν ἀγῶνι ἡττηθέντων ὑπό τῆς πολλῆς βίας τοῦ κακομηχάνου διαβόλου, ἥτοι ὑπέρ γονέων, ἢ ἀδελφῶν, ἢ τέκνων, οὐδένα οὐδέν καταβλάπτει· ἴσμεν γάρ καί δι' ἐτέρων πίστιν ἀπολαύσαντάς τινας τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος, ἐπὶ τε ἀφέσει ἁμαρτιῶν, καί ὑγείᾳ σώματος, καί ἀναστάσει νεκρῶν. Μεμνημένοι τοίνυν τῶν πολλῶν αὐτῶν καμάτων, ὧν προϋπήνεγκαν ἐν ὀνόματι τοῦ Χριστοῦ, καί τῶν ταλανισμῶν, οὐ μὴν ἀλλά καί μεταγνόντων αὐτῶν, καί ἀποδυρομένων τό πεπραγμένον αὐτοῖς κατὰ προδοσίαν, ἐν ἀτονίᾳ, καὶ νεκρότητι τοῦ σώματος, ἔτι τε καί μεμαρτυρημένων ἀπολιτεύτων γενομένων ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν, συνευχόμεθα καί συμπαρακαλοῦμεν ὑπέρ ἰλασμοῦ αὐτῶν μετὰ τῶν ἄλλων καθηκόντων, διὰ τοῦ γενομένου ὑπέρ ἡμῶν παρακλήτου πρὸς τὸν Πατέρα, ἰλασκομένου ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν. Καί ἐάν τις γάρ, φησὶν, ἁμάρτη, παράκλητον ἔχομεν πρὸς τὸν Πατέρα Ἰησοῦν Χριστόν δίκαιον, καί αὐτός ἰλασμός ἐστίν ὑπέρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν²⁷².

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Αυτοί που πρώτοι ὀρμησαν στο διωγμό, κατὰ το κορύφωμά του, καθώς στέκονταν στο Δικαστήριο καὶ ἐβλεπαν τους Ἀγίους Μάρτυρες που ἐσπευδαν για το βραβεῖο της Ουράνιας Κλήσης, προθυμοποιούνταν στην ωραία ἀμίλλα καὶ ρίχνονταν σ' αὐτήν με πολὺ θάρρος, προπάντων ὅταν ἐβλεπαν αὐτοὺς που σέρνονταν στα βασανιστήρια καὶ υπέκυπταν· ἐξαιτίας αὐτῶν φλογίζονταν ἐσωτερικά καὶ ἀκούγαν μέσα τους τὴ φωνή που τοὺς καλοῦσε να πολεμήσουν αὐτόν που ἀλαζονευόταν καὶ στεκόταν ἀντίπαλός τοὺς, καὶ ρίχνονταν να τον ἀντιμετωπίσουν, για να μη δώσει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι συνετός για τὶς νίκες που νόμισε ὅτι κέρδισε με πονηριά, ἀν καὶ δὲν καταλάβαινε ὅτι νικιόταν ἀπ' αὐτοὺς που υπέμεναν τα

---

²⁷²Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 34-35.

βασανιστήρια των ξύστρων και των μαστιγίων και τα κοφτερά μαχαίρια και τις φλόγες της φωτιάς και τους καταποντισμούς των νερών· αξίζει να επιδοκιμάσουμε και αυτούς που από πίστη παρακινούσαν κρυφά να γίνονται προσευχές και δεήσεις είτε γι' αυτούς που τιμωρήθηκαν με φυλάκιση και προδόθηκαν από την πείνα και τη δίψα, είτε γι' αυτούς που βασανίστηκαν έξω από τη φυλακή στο Δικαστήριο με ξύστρα και μαστίγια και ύστερα νικήθηκαν από την αδυναμία της σάρκας. Γιατί δε βλάπτει καθόλου κανέναν το να συμπάσχει και να συμπονάει αυτούς που υποφέρουν και στενοχωριούνται για εκείνους που νικήθηκαν στον αγώνα από τη μεγάλη βία του κακόβουλου Διαβόλου, είτε δηλαδή για τους γονείς είτε για τ' αδέρφια είτε για τα παιδιά τους· γιατί ξέρουμε ότι και εξαιτίας της πίστης άλλων κάποιοι απόλαυσαν την καλοσύνη του Θεού για άφεση αμαρτιών και για υγεία σωματική και για Ανάσταση Νεκρών. Επειδή λοιπόν έχουμε στο νου μας τους πολλούς κόπους που επωμίστηκαν πιο μπροστά για το όνομα του Χριστού, και τα βασανιστήριά τους, αλλά όμως και το ότι μετάνιωσαν κιόλας και αποκήρυξαν κλαίοντας αυτό που έκαναν από προδοσία σε στιγμές αδυναμίας και σωματικής ατονίας και ακόμη το ότι έχουν αποδείξει πως στη ζωή τους ήταν άψογοι, προσευχόμαστε και παρακαλούμε για έλεος προς αυτούς μαζί με όλα τ' άλλα που τους αρμόζουν με τη μεσολάβηση αυτού ο οποίος έγινε συνήγορός μας προς τον Πατέρα Του και ο οποίος δείχνει ευσπλαχνία για τις αμαρτίες μας. Γιατί αν κάποιος, λέει αμαρτήσσει, έχουμε συνήγορο κοντά στον Πατέρα το δίκαιο Ιησού Χριστό, γιατί Αυτός θυσιάστηκε για να μας ελευθερώσει από τις αμαρτίες μας²⁷³.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο ενδέκατος Κανόνας αναφέρεται στην κατηγορία των πεπτωκότων, που πρώτοι, την περίοδο που βρισκόταν σε έξαρση και ζέση οι διωγμοί (και όχι την περίοδο της ύφεσης), στεκόντουσαν

---

²⁷³ Πρ .Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 485-487.

πλησίον των Δικαστηρίων και παρακολουθούσαν τις δίκες των εν Χριστώ αδελφών τους. Αυτοί θαρσοποιηθέντες βλέποντας τους Άγιους Μάρτυρες, να αγωνίζονται και να βασανίζονται μην προδίδοντας την πίστη τους, διά να λάβουν διά του μαρτυρίου «τό βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως»²⁷⁴ από τον Ουράνιο Πατέρα, ασκέπτως και αυθορμητώς «ἐκ θείου ζήλου ἐπιδίδοντες ἑαυτοὺς εἰς τό μαρτύριον»²⁷⁵.

Ιδιαίτερα μάλιστα όταν έβλεπαν πολλούς, εκ των αδελφών τους, να υποκύπτουν, συρόμενοι σε οικτρά βασανιστήρια, μη αντέχοντας να οδηγούνται σε πτώσιν, αρνούμενοι την πίστη τους, «δι' οὗς ὑποθερμαινόμενοι ἔσωθεν»²⁷⁶. Το γεγονός αυτό, τους οδήγησε στον αγώνα με μεγαλύτερο ζήλο και πάθος, για να νικήσουν το Διάβολο που με αλαζονεία στεκόταν απέναντί τους και με πονηριά και τεχνάσματα τους εξαπατούσε, σίγουρος για την νίκη του. Ο Διάβολος που είναι ο πρώτος αποστάτης, από την αγάπη του Θεού, από τότε μέχρι και σήμερα, αγωνίζεται ώστε οι άνθρωποι να μιμηθούν τη δική του συμπεριφορά και να φύγουν μακριά από τον Θεό. Αλλά πλανώταν πλάνην οικτρά, γιατί και αυτός έχανε την μάχη, από κείνους που μέχρι τέλους παρέμεναν σταθεροί στην πίστη τους, παρά τα οικτρά βασανιστήρια, «διά ξυστήρων καί μαχαίρας, καί πυρός, καί ὑδάτων μαρτύρια» που υπέστησαν²⁷⁷.

Σύμφωνα με τον Πέτρο Αλεξανδρείας, οι αδελφοί μας που κρυφά παρακινούσαν, όλο αυτό το διάστημα, από πίστη και αλληλεγγύη γι' αυτούς, να γίνονται προσευχές και δεήσεις, για να τους δίνει δύναμη ο Θεός, να αντέξουν τα βασανιστήρια και τις δοκιμασίες και να συγχωρεθούν οι υποκύψαντες, πρέπει να επιδοκιμάζονται για την πράξη τους. Πρέπει να προσευχόμαστε, να συμπάσχουμε και να συλλυπηθούμε για αυτούς, που με αγνά κίνητρα με οποιοδήποτε τρόπο, ασκέπτως οδηγήθηκαν στον αγώνα και στο μαρτύριο.

---

²⁷⁴ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 520 (Πρός Φιλιππησίους 3, 14).

²⁷⁵ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 154.

²⁷⁶ Βλ. Φειδάς, *Ιεροί Κανόνες και Καταστατικοί Νομοθεσία της Εκκλησίας της Ελλάδος*, Αθήναι 1998, σ. 313.

²⁷⁷ Πηδάλιον, σ. 363.

Βασανίστηκαν έξω από τα Δικαστήρια ή οδηγήθηκαν στην φυλακή, όπου βασανίστηκαν με οικτρά βασανιστήρια, με εξευτελισμούς, μαστιγώματα, χαρακώματα στο σώμα τους με ξύστρες και μαχαίρια, φλόγες, ρίψη νερού, πείνα και δίψα, από σαρκική αδυναμία, δεν άντεξαν, υπέκυψαν και αρνήθηκαν την πίστη τους, αλλά στη συνέχεια μετανόησαν ειλικρινώς για την πράξη τους και πένθησαν για την πτώσιν τους.

Να συμπαρακαλούμε τον Ουράνιο Πατέρα για την συγχώρεσή τους και μην λησμονούμε ότι έχουμε συνήγορο αν αμαρτήσουμε κοντά Του, τον δίκαιο Ιησού Χριστό, που κατέβηκε στη γη και θυσιάστηκε για να μας ελευθερώσει από τις αμαρτίες, όχι μόνο τις δικές μας αλλά και όλου του κόσμου²⁷⁸.

Γνωρίζουμε από την Αγία Γραφή, ότι πολλοί απόλαυσαν το Θείο Έλεος, εξ' αιτίας της πίστεως και της προσευχής των άλλων.

Άλλοι εξ' αυτών έλαβαν συγχώρεση αμαρτιών, όπως ο Ιώβ ένας πλούσιος, ευσεβής και δίκαιος άνθρωπος, που ζούσε την εποχή του Πατριάρχου Αβραάμ. Ο Ιώβ δοκιμάστηκε σκληρά, για να αποδειχθεί η αρετή του χάνει τα πάντα, τα υπάρχοντά του, τα παιδιά του και τέλος την υγεία του, παραμένοντας σταθερός στην πίστη του²⁷⁹.

Παρά την προσπάθεια των φίλων του, που συντρέχουν να τον παρηγορήσουν και να του συμπαρασταθούν, κάποια στιγμή αγανακτεί και αμφιβάλλει για την δικαιοσύνη του Θεού αγγίζοντας τα όρια της βλασφημίας.

Με την βοήθειά τους και μετά την εμφάνιση του Θεού, συνειδητοποιεί το λάθος του, για τα περίσσια λόγια και με ντροπή και βαθιά ταπείνωση, εκδηλώνει την ειλικρινή του μετάνοια, ζητώντας συγχώρεση²⁸⁰. Η ταπείνωσή του, η εξομολόγηση του λάθους και η παραδοχή της θείας δικαιοσύνης έγιναν δεκτά και ο Θεός τον συγχώρεσε.

---

²⁷⁸ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 616 (Ιωάννου Α' 2, 1-2).

²⁷⁹ Η Αγία Γραφή, έκδ. Βιβλική Εταιρία, Αθήναι, σ. 517-518 (Ιώβ 1, 1-22).

²⁸⁰ Η Αγία Γραφή, ό.π., σ. 549 (Ιώβ 40, 3-5).

Άλλοι έλαβαν σωματική υγεία, όπως ο παράλυτος που έφεραν έμπροσθεν του Χριστού, όταν δίδασκε στην Καπερναούμ, πάνω σε ένα κρεβάτι. Βλέποντας ο Κύριος την πίστη αυτών που τον μετέφεραν, Τον θεραπεύει λέγοντας «*ἀφίένταί σου αἱ ἁμαρτίαι*»²⁸¹.

Και άλλοι αν και νεκροί αναστήθηκαν από τον Κύριο, όπως ο Λάζαρος που είχε πεθάνει πριν από τέσσερις μέρες, όταν ο Χριστός μετέβη στην Βηθανία. Δέχεται την επίσκεψη από τις θεοσεβούμενες αδερφές του Μάρθας και Μαρίας, που περίλυπες τον ενημέρωσαν για το συμβάν. Συνοδεΐα τους, εκτιμώντας την πίστη τους, μεταβαίνει στη σπηλιά που είχε ενταφιαστεί ο Λάζαρος, υψώνει το βλέμμα Του στον Ουρανό, ευχαριστεί τον Θεό και Πατέρα και λέει δυνατά «*Λάζαρε, δεῦρο ἔξω*»²⁸² και αμέσως αυτός εξήλθε του Τάφου του.

Όπως η κόρη, του Αρχισυναγωγού Ιαείρου, ο οποίος βλέποντας τον Χριστό, τον πλησιάζει τον προσκύνει ταπεινά, παρακαλώντας Τον να μεταβεί στον οικία του και να θεραπεύσει την δωδεκάχρονη, μονάκριβη κόρη του. Δεχόμενος το αίτημα του ταπεινού, πληγέντος ικέτη, τον ακολουθεί προς την οικία του και καθοδόν ενημερώνονται ότι η κόρη του πέθανε²⁸³. Εισερχόμενος στο σπίτι του την πλησιάζει και την θεραπεύει λέγοντας «*ταλιθα κουμ*»²⁸⁴, που σημαίνει κορίτσι σε διατάζω να σηκωθείς. Το κορίτσι σηκώθηκε αμέσως από το κρεβάτι και περπάτησε²⁸⁵.

Και τέλος, η Ανάσταση του υιού της χήρας. Ο Χριστός πλησιάζοντας στην είσοδο της πόλης Ναΐν της Γαλιλαίας, διέκρινε την τέλεση μιας νεκρώσιμης τελετής. Τον νεαρό νεκρό πάνω στο φορείο, συνόδευε στην τελευταία του κατοικία η περίλυπη χήρα μητέρα του. Βλέποντας ο Ιησούς, τον πόνο και την δυστυχία της, την λυπήθηκε, πλησίασε το νεκρό παιδί τον ακούμπησε, λέγοντάς του «*σοί λέγω ἐγέρθητι*» και το θάυμα έγινε²⁸⁶.

---

²⁸¹ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 20 (Κατά Μαθθαῖον 9, 2).

²⁸² Nestle-Aland, ό.π., σ. 288 (Κατά Ἰωάννην 11, 44).

²⁸³ Nestle-Aland, ό.π., σ.103 (Κατά Μάρκον 5, 22-23).

²⁸⁴ Nestle-Aland, ό.π., σ.105 (Κατά Μάρκον 5, 41).

²⁸⁵ Nestle-Aland, ό.π., σ.105 (Κατά Μάρκον 5, 42).

²⁸⁶ Nestle-Aland, ό.π., σ.176 (Κατά Λουκᾶν 7, 11-14).

Γιατί ο Παντοδύναμος Θεός είναι δίκαιος κριτής, αποδίδει το δίκαιο και εισακούει πάντα την προσευχή των δικαίων²⁸⁷. Δεν είναι τιμωρός, αλλά πανάγαθος και οι ασθένειες και οι δοκιμασίες δεν είναι τιμωρία Του.

Επειδή ο σκοπός ήταν αγνός και η πράξη τους, έγινε ασκέπτως και αυθορμήτως από εσωτερική φλόγα και όχι από υποκρισία και κενοδοξία, για να κατανικήσουν τον Διάβολο, που υπερηφανευόταν για την πτώση των πεπτωκότων, έχουμε μεταβολή του διαπραχθέντος αδίκου, από άδικο άρνησης του Χριστού, σε άδικο επιπόλαιας συμπεριφοράς²⁸⁸.

Έτσι, όσοι από σαρκική αδυναμία εξαιτίας των σκληρών βασανιστηρίων και δοκιμασιών, υποκύπτουν σε πτώση δεν αντιμετωπίζονται αυστηρά. Γιατί πρέπει να ληφθεί υπόψιν, η ειλικρινής τους μεταμέλεια, ο πρότερος έντιμος και ενάρετος βίος, το γεγονός ότι ήταν άνθρωποι άπειροι και απράγμονες, τους αγώνες που έχουν δώσει πριν, στο όνομα του Χριστού και ότι εξ' ονόματος Του υπέστησαν τις δοκιμασίες και τα βασανιστήρια. Για τους λόγους αυτούς, ο Πέτρος Αλεξανδρείας, τους δέχεται, αλλά και αυτοί πρέπει να κάνουν τα πρέπει, δηλαδή νηστείες, προσευχές, ελεημοσύνες και αγαθοεργίες.

---

²⁸⁷ Ἡ Ἀγία Γραφή, ἐκδ. Βιβλική Ἑταιρία, Ἀθῆναι, σ. 547 (Ψά 37, 23).

²⁸⁸ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', ἐκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 139.

ΚΑΝΟΝΑΣ 12^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑ ΔΩΡΟΔΩΚΙΑΣ, ΑΠΟΦΥΓΟΝΤΩΝ ΤΑ ΒΑΣΑΝΙΣΤΗΡΙΑ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 12^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Τοῖς γάρ ἀργύρια δεδωκόσι πρὸς τὸ ἀνενοχλήτους αὐτοὺς παντάπασι γενέσθαι ἀπὸ πάσης κακίας, οὐκ ἔστιν ἔγκλημα προσάγειν· ζημίαν γάρ καὶ ἀπώλειαν χρημάτων ὑπήνεγκαν, ἵνα μὴ τὴν ψυχὴν ἐαυτῶν ζημιωθῶσιν, ἢ ἀπωλέσωσιν· ὅπερ ἄλλοι κατὰ αἰσχροκέρδειαν οὐ πεποιήκασι· καίτοι γε τοῦ Κυρίου λέγοντος· Τί γάρ ὠφελήσει ἄνθρωπος, ἐάν τὸν κόσμον ὅλον κερδήσῃ, τὴν δὲ ψυχὴν αὐτοῦ ζημιωθῇ, ἢ ἀπολέσῃ· καὶ ὅτι, Οὐ δύνασθε Θεῷ δουλεύειν, καὶ Μαμωνᾷ. Ἐφάνησαν γάρ παρ' ἐκείνοις Θεῷ δουλεύοντες, τὰ ἀργύρια μισήσαντες, καὶ καταπατήσαντες, καὶ καταφρονήσαντες αὐτῶν, ἀπεπλήρωσάν τε καὶ ἐν τούτῳ τὸ γεγραμμένον· Λύτρον ἀνδρός ψυχῆς, ὁ ἴδιος πλοῦτος. Ἐπεὶ καὶ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων ἀνέγνωμεν, τοὺς συρέντας ἀντὶ Παύλου καὶ Σίλα ἐν Θεσσαλονίκῃ ἐπὶ τοὺς πολιτάρχας, μετὰ καὶ πλησμονῆς ἀπολυθέντας. Μετὰ γάρ το καταβαρῆσαι αὐτοὺς πολλὰ διὰ τὸ ὄνομα, καὶ ταραῖσαι τὸν ὄχλον καὶ τοὺς πολιτάρχας, λαβόντες, φησί, τὸ ἱκανὸν παρὰ τοῦ Ἰάσωνος καὶ τῶν λοιπῶν, ἀπέλυσαν αὐτούς. Οἱ δὲ ἀδελφοί εὐθέως διὰ νυκτός ἐξέπεμψεν τον τε Παῦλον καὶ τὸν Σίλαν εἰς Βέροϊαν²⁸⁹.*

---

²⁸⁹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 37-38

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Δεν είναι δυνατό να προσάπτουμε κατηγορία σ' αυτούς που έχουν δώσει χρήματα, για να μείνουν εντελώς ανενόχλητοι από κάθε είδους κακοποίηση· γιατί υπέμειναν ζημιά και απώλεια χρηματική, για να μην πάθουν βλάβη στην ψυχή τους ή την χάσουν, πράγμα το οποίο άλλοι δεν έχουν κάνει εξαιτίας αισχροκέρδειας, αν και ο Κύριος βέβαια λέει: «σε τι θα ωφεληθεί ο άνθρωπος, αν κερδίσει ολόκληρο τον κόσμο, αλλά καταστραφεί στην ψυχή του ή τη χάσει;» και «δεν μπορείτε να είστε δούλοι και στο Θεό και στο χρήμα». Γιατί ανάμεσα σ' κείνους εμφανίστηκαν (κάποιοι) που υπηρετούσαν το Θεό και μίσησαν τα χρήματα και τα καταπάτησαν και τα περιφρόνησαν και έκαναν έτσι να εκπληρωθεί η Γραφή: «μέσο απελευθέρωσης της ψυχής του ανθρώπου είναι ο δικός του πλούτος». Γιατί διαβάσαμε και στις «Πράξεις των Αποστόλων» ότι αυτοί που σύρθηκαν στη Θεσσαλονίκη αντί για τον Παύλο και τον Σίλα μπροστά στους Άρχοντες της πόλης, αφέθηκαν ελεύθεροι, αφού έδωσαν πολλά χρήματα. Γιατί, αφού τους ταλαιπώρησαν πολύ εξαιτίας του ονόματος (του Ιησού) και αναστάτωσαν το λαό και τους Άρχοντες της πόλης, λέει ότι «οι άρχοντες αφού πήραν χρηματική εγγύηση από τον Ιάσωνα και από τους άλλους, τους άφησαν ελεύθερους. Μόλις νύχτωσε, οι Χριστιανοί φυγάδευσαν τον Παύλο και το Σίλα στη Βέροια»²⁹⁰.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δωδέκατος Κανόνας του Πέτρου Αλεξανδρείας αναφέρεται στην κατηγορία των Χριστιανών, που δωροδόκησαν, δίνοντας χρήματα στους διώκτες τους, για να μην ενοχοποιηθούν και να αποφύγουν οποιαδήποτε ενόχληση, κακοποίηση και τιμωρία, που πιθανόν τους οδηγούσε σε βλάβη ή απώλεια της ψυχής τους.

---

²⁹⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 487-489.

Σ' αυτούς δεν προσάπτεται καμία κατηγορία και δεν τιμωρούνται με κάποιο επιτίμιο, επειδή προτίμησαν την υλική ζημιά και την απώλεια χρημάτων, από την ζημιά και την απώλεια της ψυχής τους, όπως κάποιοι άλλοι από φιλαργυρία έπραξαν.

Ακολούθησαν πιστά τα λόγια του Κυρίου, που απευθυνόμενος στους Φαρισαίους τους είπε «τί γάρ ωφελεῖ ἄνθρωπον κερδῆσαι τόν κόσμον ὅλον και ζημιωθῆναι την ψυχὴν αὐτοῦ;»²⁹¹ γιατί σκοπός του ανθρώπου, δεν πρέπει να είναι η απόκτηση υλικών αγαθών και πλούτου αλλά η σωτηρία της ψυχής του.

Ο πλούτος πρέπει να δίνεται όταν παραστεί ανάγκη, για να σωθεί η ζωή του κατέχοντος, πολύ δε περισσότερο για να λυτρωθεί η ψυχή του, που είναι ο πραγματικός πλούτος²⁹². Γιατί κανείς δεν μπορεί να είναι δούλος σε δύο Κυρίους, πρέπει να επιλέξει ποιον θα αγαπήσει και θα στηρίξει και ποιον θα μισήσει και θα περιφρονήσει, δεν μπορεί να είναι δούλος και στο Θεό και στο χρήμα²⁹³.

Αυτοί με τις πράξεις τους επέλεξαν να είναι δούλοι του Θεού και όχι του Μαμωνά.

Μελετώντας «τις Πράξεις των Αποστόλων» γνωρίζουμε ότι ο Απόστολος Παύλος μαζί με τον Σίλα, μετά τους Φιλίππους, μετέβη στην Θεσσαλονίκη, όπου δίδαξε για τρεις εβδομάδες. Η απήχηση του κηρύγματός του προκάλεσε το μίσος των Ιουδαίων που στράφηκαν εναντίον τους, παρακινώντας τους αργόσχολους της πόλης. Έκαναν έφοδο στο σπίτι του Ιάσωνα, που τους φιλοξενούσε και ενώ δεν τους εντόπισαν, συνέλαβαν τον Ιάσωνα και άλλους αδελφούς Χριστιανούς που τους οδήγησαν έμπροσθεν των Αρχόντων, με την κατηγορία της συνωμοσίας εναντίον του Αυτοκράτορα. Ο Ιάσωνας και οι άλλοι πράττοντας ανάλογα, δωροδόκησαν τους Ρωμαίους Άρχοντες, δίνοντάς τους μεγάλο χρηματικό ποσό ως εγγύηση και τους άφησαν ελεύθερους. Μόλις

---

²⁹¹ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 117 (Κατά Μάρκον 8, 36).

²⁹² Ἡ Ἁγία Γραφή, έκδ. Βιβλική Ἑταιρία, Ἀθήναι, σ. 652 (Παροιμίας 13, 8).

²⁹³ Nestle-Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 14 (Κατά Ματθαῖον 6,24).

νύχτωσε αυτοί φυγάδευσαν τον Παύλο και τον Σίλα στην Βέροια για να γλυτώσουν την οργή των Ιουδαίων²⁹⁴.

Κατά τον Χριστινάκη όσοι έδωσαν χρήματα, για να μην αναγκαστούν να θυσιάσουν, δεν διέπραξαν καμία άδικη πράξη. Αντίθετα τήρησαν την εντολή του Κυρίου και προτίμησαν να χάσουν χρήματα, παρά την ψυχή τους, όπως έπραξαν κάποιοι από αισχροκέρδεια και πλεονεξία.

Τεκμήριο ακαταμάχητο αποτελεί η συμπεριφορά του καθενός, στον αν προτιμήσει να χάσει τη ψυχή του αρνούμενος τον Χριστό, από το να χάσει χρήματα, όπως πράττει ο αισχροκερδής, η πράξη του οποίου αποτελεί, σκόπιμη παράβαση της θείας εντολής και δηλοί την υποταγή του στον Μαμωνά (δηλαδή στα υλικά αγαθά και στην πλεονεξία).

Επομένως, το υποκειμενικό στοιχείο της αφιλαργυρίας καταλύει το άδικο της πράξης, ενώ η αισχροκέρδεια θεμελιώνει το άδικο αυτής²⁹⁵.

---

²⁹⁴ Nestle - Aland, *Novum, Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 372-373, (Πράξεις Ἀποστόλων 17, 1-10).

²⁹⁵ Παν. Χριστινάκης, *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α', εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994, σ. 139-140.

ΚΑΝΟΝΑΣ 13^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΠΟΦΥΓΟΝΤΩΝ ΤΩΝ ΔΟΚΙΜΑΣΙΩΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΦΥΓΗΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 13^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Ὅθεν οὐδέ τοῖς καταλείψασι πάντα διά τήν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν καί ἀναχωρήσασιν, ἔστιν ἐγκαλεῖν, ὡς ἄν ἐτέρων δι' αὐτούς κατασχεθέντων· καί γάρ καί ἐν τῇ Ἐφέσῳ ἀντί Παύλου συνήρπασαν Γάϊον εἰς τό θέατρον, καί Ἀρίσταρχον, συνεκδήμους Παύλου, καί βουλομένον εἰσελθεῖν εἰς τόν δῆμον, ἐπεὶ καί δι' αὐτόν πείσαντα καί μεταστήσαντα πολύν ὄχλον ἐπὶ τήν θεοσέβειαν ἢ στάσις ἦν γενομένη, οὐκ εἶων αὐτόν οἱ μαθηταί, φησίν· οὐ μήν ἀλλά καί τινες τῶν Ἀσιαρχῶν ὄντες αὐτῷ φίλοι, πέμψαντες πρὸς αὐτόν, παρεκάλουν μὴ δοῦναι ἑαυτόν εἰς τό θέατρον· εἰ δέ ἐπιμένοινεν τινες ἐρεσχελοῦντες τοῖς εἰλικρινῶς προσέχουσι, τῷ λέγοντι, Σῶζων, σῶζε τήν σεαυτοῦ ψυχήν, μὴ περιβλέψῃ εἰς τά ὀπίσω, ὑπομνησθήτωσαν, καί περί τοῦ προκρίτου τῶν Ἀποστόλων Πέτρου, βεβλημένου τε ἤδη εἰς φυλακήν, καί παραδοθέντος τέσσαρσι τετραδίοις στρατιωτῶν φυλάσσειν αὐτόν, οὗ ἔν νυκτί φυγόντος, καί ῥυσθέντος ἐκ χειρός τοῦ φονώδους Ἡρώδου, καί πάσης τῆς προσδοκίας τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, κατ' ἐντολήν Ἀγγέλου Κυρίου, γενομένης, φησίν, ἡμέρας, ἦν τάραχος οὐκ ὀλίγος ἐν τοῖς στρατιώταις, τί ἄρα ὁ Πέτρος ἐγένετο²⁹⁶. Ἡρώδης δέ ἐπιζητήσας αὐτόν, καί μὴ εὐρών, ἀνακρίνας τούς φύλακας, ἐκέλευσεν ἀπαχθῆναι, δι' οὓς*

---

²⁹⁶Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 39.

οὐδεμία αἰτία τῷ Πέτρῳ προσάπτεται· ἐξῆν γάρ καί αὐτούς, ἐωρακότας τό γενόμενον ἐκφυγεῖν, ὡς καί πάντα τά παιδιά τά ἐν Βηθλεέμ, καί ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς, εἰ ἐγνώκεσαν οἱ γονεῖς αὐτῶν τό μέλλον ἔσεσθαι, ἅπερ ἀνηρέθησαν ὑπό τοῦ μισαιφόνου Ἡρώδου διά τό ὑπ' αὐτοῦ ζητούμενον ἀπολέσθαι ἓν παιδίον, ὅπερ καί αὐτό κατ' ἐντολήν Ἀγγέλου Κυρίου ἐξέφυγεν, ἤδη ἀρξάμενον ταχέως σκυλεύειν, καί ὁξέως προνομεύειν κατά τήν ἐπὶ κλησιν τοῦ ὀνόματος, καθὼς γέγραπται· Κάλεσον τό ὄνομα αὐτοῦ, ταχέως σκύλευσον, ὁξέως προνόμευσον· διότι πρὶν ἢ γινῶναι τό παιδίον καλεῖν πατέρα ἢ μητέρα, λήψεται δύναμιν Δαμασκοῦ, καί τά σκῦλα Σαμαρείας ἔναντι βασιλέως Ἀσσυρίων. Οἱ γοῦν Μάγοι ὡς ἤδη σκυλευθέντες, καί προνομευθέντες, ὑποτεταγμένως καί τιμητικῶς προσκυνοῦσι τό παιδίον, ἀνοίγοντες τοὺς θησαυρούς αὐτῶν, καί προσφέροντες αὐτῷ καιριώτατα καί πρεπωδέστατα δῶρα, χρυσόν, καί λίβανον, καί σμύρναν, ὡς βασιλεῖ, καί Θεῷ, καί ἀνθρώπῳ· ὅθεν οὐκέτι πρὸς τόν Ἀσσύριον βασιλέα ἠξιώθησαν ὑποστρέψαι, συνεργούμενοι ὑπό τῆς προνοίας. Χρηματισθέντες γάρ, φησί, κατ' ὄναρ, μή ἀνακάμψαι πρὸς Ἡρώδην, δι' ἄλλης ὁδοῦ ἀνεχώρησαν εἰς τήν χώραν αὐτῶν. Ὅθεν ἰδὼν ὁ αἰμοβόρος Ἡρώδης, ὅτι ἐνεπαίχθη ὑπό τῶν Μάγων, ἐθυμώθη λίαν, καί ἀποστείλας, φησὶν, ἀνεῖλε πάντας τοὺς παῖδας τοὺς ἐν Βηθλεέμ, καί ἐν πᾶσι τοῖς ὁρίοις αὐτῆς ἀπὸ διετοῦς καί κατωτέρω, κατά τόν χρόνον, ὃν ἠκρίβωσε παρά τῶν Μάγων· μεθ' ὧν καί τό πρό αὐτοῦ γεννηθέν ἕτερον παιδίον ζητήσας ἀποκτεῖναι, καί μὴ εὐρών, τόν πατέρα αὐτοῦ Ζαχαρίαν ἐφόνευσε μεταξύ τοῦ ναοῦ καί τοῦ θυσιαστηρίου, ἐκφυγόντος τοῦ παιδίου μετὰ τῆς μητρὸς Ἑλισάβετ, ἐφ' ὧν οὐδεμίαν μέμψιν ἔχουσιν²⁹⁷.

---

²⁹⁷ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ', σ. 39-40.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Γι' αυτό και ούτε αυτούς που τα εγκατέλειψαν όλα και έφυγαν για τη σωτηρία της ψυχής τους, είναι δυνατό να κατηγορούμε, επειδή πιάστηκαν άλλοι εξαιτίας τους· άλλωστε και στην Έφεσο άρπαξαν στο Θέατρο αντί για τον Παύλο το Γάϊο και τον Αρίσταρχο, τους συνοδοιπόρους του, και ενώ ο Παύλος ήθελε να παρουσιαστεί στο πλήθος, επειδή η ταραχή έγινε εξαιτίας αυτού που έπεισε και έστρεψε πολύ πλήθος στη θεοσέβεια, δεν τον άφηναν, λέει, αυτόν οι Χριστιανοί· κι όχι μόνο αυτό, αλλά και μερικοί από τους ανώτατους Άρχοντες της επαρχίας της Ασίας που είχαν φιλικά αισθήματα γι' αυτόν, έστειλαν αγγελιοφόρους και του συνιστούσαν να μην παρουσιαστεί στο Θέατρο· και αν κάποιοι συνεχίζουν να πειράζουν αυτούς που προσέχουν σοβαρά λέγοντάς τους κοροϊδευτικά: «στις σωστικές σου προσπάθειες, κοίταξε να σώσεις τη δική σου ζωή· μη γυρίσεις το κεφάλι σου προς τα πίσω», ας τους υπενθυμίσουμε και τα σχετικά με τον κορυφαίο από τους Αποστόλους, τον Πέτρο, όταν ήδη είχε φυλακιστεί και παραδόθηκε διαδοχικά σε τέσσερις ομάδες από τέσσερις στρατιώτες την καθεμιά, για να τον φυλάνε· αυτός έφυγε τη νύχτα και σώθηκε από το χέρι του φονικού Ηρώδη και απ' αυτό που οι Ιουδαίοι περίμεναν να πάθει με διαταγή του Άγγελου του Θεού και «όταν ξημέρωσε» λέει «έγινε μεγάλη αναστάτωση στους στρατιώτες, για το τι άραγε να έγινε ο Πέτρος²⁹⁸. Ο Ηρώδης διέταξε να ψάξουν να τον βρουν και, επειδή δεν τον βρήκε ανέκρινε τους φύλακες και διέταξε να τους εκτελέσουν», για τους οποίους δεν είναι δυνατό να κατηγορηθεί ο Πέτρος καθόλου· γιατί μπορούσαν κι αυτοί να φύγουν, όταν είδαν αυτό που έγινε, όπως (θα είχαν κάνει) και όλα τα παιδιά της Βηθλεέμ και όλης της περιοχής της, αν οι γονείς τους ήξεραν αυτό που έμελλε να συμβεί· αυτά φονεύτηκαν από τον απαίσιο δολοφόνο Ηρώδη, επειδή αυτός ήθελε να σκοτώσει ένα παιδί, το οποίο ακριβώς γλίτωσε με εντολή του Άγγελου του Θεού, όταν άρχισε κιόλας «να λαφυραγωγεί γρήγορα

²⁹⁸ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 489.

και να κάνει σφοδρή επιδρομή καθώς φώναζε το όνομά του» όπως έχει γραφεί· «φώναξε τ' όνομά του, ξεγύμνωσέ το γρήγορα, χτύπησέ το αλύπητα· γιατί πριν μάθει το παιδί να φωνάζει πατέρα ή μητέρα, θα πάρει τη δύναμη της Δαμασκού και τα λάφυρα της Σαμάρειας μπροστά στο Βασιλιά των Ασσυρίων». Οι Μάγοι λοιπόν, σαν να λαφυραγωγήθηκαν κιόλας και δέχτηκαν επίθεση, προσκυνούν το παιδί εκδηλώνοντας υποταγή και τιμώντας το, καθώς ανοίγουν τους θησαυρούς τους και του προσφέρουν πολύ επίκαιρα και πολύ ταιριαστά Δώρα, δηλαδή χρυσάφι και λιβάνι και σμύρνα, όπως ταιριάζει σε Βασιλιά και σε Θεό και σε Άνθρωπο· έτσι δε θεώρησαν πια σωστό να επιστρέψουν στο Βασιλιά των Ασσυρίων, καθώς βοηθήθηκαν σαυτό από τη θεία πρόνοια²⁹⁹. Γιατί πήραν χρησμό, λέει (η Γραφή), σε όνειρο να μην επιστρέψουν προς τον Ηρώδη και έτσι έφυγαν από άλλο δρόμο για τη χώρα τους. Γι' αυτό, όταν κατάλαβε ο αιμοβόρος Ηρώδης πως οι Μάγοι τον εξαπάτησαν, οργίστηκε πάρα πολύ και έστειλε, λέει (η Γραφή), τότε στρατιώτες και σκότωσαν στη Βηθλεέμ και στην περιοχή της όλα τα παιδιά από δύο χρονών και κάτω, σύμφωνα με το χρόνο που εξακρίβωσε από τους Μάγους· ανάμεσα σ' αυτά θέλησε να σκοτώσει και το άλλο παιδί που γεννήθηκε πριν απ' αυτό και, επειδή δεν το βρήκε, σκότωσε τον πατέρα του, Ζαχαρία, ανάμεσα στο Ιερό και στο Θυσιαστήριο, γιατί είχε ξεφύγει το παιδί με τη μητέρα του, Ελισάβετ, πράγμα για το οποίο δεν τους προσάπτεται καμιά μομφή³⁰⁰.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Στον δέκατο τρίτο Κανόνα ο Πέτρος Αλεξανδρείας αναφέρεται σ' αυτούς που εγκατέλειψαν τα υπάρχοντά τους και τις περιουσίες τους και έφυγαν για να λυτρώσουν την ψυχή τους, φοβούμενοι μήπως συλληφθούν και δεν αντέξουν τις δοκιμασίες και τα βασανιστήρια, ως το τέλος και υποκύψουν. Αυτοί δεν διέπραξαν με την πράξη τους

²⁹⁹ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 489-491.

³⁰⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, ό.π., σ. 489-491.

κάποιο έγκλημα και δεν τους επιβάλλεται κανένα επιτίμιο, αλλά ούτε μπορούμε να τους κατηγορήσουμε, γιατί φεύγοντας αυτοί, οι διώκτες τους συνέλαβαν, άλλους Χριστιανούς και τους κακοποίησαν.

Αυτούς δικαιολόγησε ο Πέτρος Αλεξανδρείας, αναφέροντας (όπως έχει κάνει και στους προηγούμενους Κανόνες), «*διά ψιλῶν παραδειγμάτων ἐκ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καί δι' ὀρθοτάτων παρατηρήσεων*»³⁰¹.

Γιατί και στην Έφεσο όταν μετέβη ο Απόστολος Παύλος για να συνεχίσει το θείο έργο του, με το κήρυγμά του έπεισε πολλούς και «*τούς ἐπέστρεψεν εἰς τὴν θεογνωσίαν*»³⁰², θίγοντας παράλληλα τα συμφέροντα των Συντεχνιών που λειτουργούσαν, πέριξ του Ναού της θεάς Άρτεμης. Αυτοί ξεσηκώθηκαν εναντίον του, αλλά αντί αυτού, συνέλαβαν τους Μακεδόνες συντρόφους του Γάϊο, και Αρίσταρχο, που τον είχαν ακολουθήσει και ὀρμησαν οδηγώντας τους στο Θέατρο. Αυτός αν και ήθελε να παρουσιαστεί στο πλήθος, επειδή η ταραχή έγινε εξ αιτίας του, άλλοι Χριστιανοί δεν του το επέτρεψαν, το ίδιο του συνέστησαν με αγγελιοφόρους που απέστειλαν οι ανώτεροι Άρχοντες της Ασίας, που έτρεφαν γι' αυτόν φιλικά αισθήματα. Για την πράξη του αυτή δεν κατηγορήθηκε ποτέ, ούτε ο Απόστολος Παύλος³⁰³.

Παράλληλα εγκαλεί αυτούς, που χρησιμοποιούν γι' αυτούς κοροϊδευτικά και χλευαστικά τα Λόγια των Αγγέλων προς τον Λωτ και τις τρεις γυναίκες του, που έφευγαν κατ' εντολή Του από τα Σόδομα, λέγοντάς τους «*σῶζων, σῶζε τὴν σεαυτοῦ ψυχὴν καί μὴ περιβλέψῃς εἰς τὰ ὀπίσω*»³⁰⁴.

Εν συνεχεία, αναφέρει το παράδειγμα του κορυφαίου των Αποστόλων Πέτρου, που συνελήφθη κατ' εντολή του Βασιλιά Ηρώδη και οδηγήθηκε στη φυλακή για να δικάσεί δημόσια μετά το

---

³⁰¹ Χρυσ. Παπαδόπουλος, *Ιστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935, σ. 154.

³⁰² *Πηδάλιον*, σ. 464.

³⁰³ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 380-381 (Πράξεις Ἀποστόλων 19, 27-31).

³⁰⁴ Ἡ Ἀγία Γραφή, έκδ. Βιβλική Ἑταιρία, Ἀθήναι, σ. 21 (Γένεσις 19, 17).

Πάσχα. Φυλασσόταν κάτω από αυστηρά μέτρα, διαδοχικά από τέσσερις ομάδες αποτελούμενες από τέσσερις στρατιώτες η κάθε μία. Την νύχτα πριν την δίκη του φανερώθηκε στο κελί του, που πλημμύρισε από φως, Άγγελος Κυρίου που ξύπνησε τον Απόστολο. Αμέσως έπεσαν οι αλυσίδες του, χωρίς να το αντιληφθούν οι φύλακες και υπάκουσε στον Άγγελο, που Τον πρόσταξε, «*περιβαλοῦ τό ἱμάτιόν σου καί ἀκολούθει μοι*»³⁰⁵. Ο Απόστολος Πέτρος Τον ακολούθησε, χωρίς να μπορεί να αντιληφθεί, αν ήταν όραμα ή πραγματικότητα, μόνον όταν οδηγήθηκε εκτός φυλακής και εξαφανίστηκε ο Άγγελος, συνειδητοποίησε τι είχε συμβεί³⁰⁶.

Όταν ξημέρωσε και έγινε αντιληπτή η ελευθέρωση του Αποστόλου, ακολούθησε μεγάλη αναστάτωση. Ο Ηρώδης διέταξε άμεση έρευνα εντοπισμού του και επειδή οι έρευνες κατέστησαν άκαρπες, ανέκριναν τους φύλακες και διέταξε να τους εκτελέσουν³⁰⁷.

Ούτε ο Απόστολος Πέτρος, ούτε ο Άγγελος, κατηγορήθηκαν ποτέ γι' αυτό, γιατί και οι φύλακες μπορούσαν να φύγουν, όταν αντελήφθησαν την ελευθέρωσή του, αλλά δεν έπραξαν αυτό.

Αλλά και όταν ο Κύριος ημών Ιησούς Χριστός γεννήθηκε στη Βηθλεέμ, επί βασιλείας Ηρώδη, έφθασαν στα Ιεροσόλυμα, σοφοί Μάγοι, οδηγούμενοι από λαμπερό αστέρι, για να προσκυνήσουν το νεογέννητο Βασιλιά των Ιουδαίων. Ο Ηρώδης, μαθαίνοντάς το ταραχτήκε, συγκάλεσε τους Αρχιερείς και Γραμματείς, που τον ενημέρωσαν, ότι ο Προφήτης γράφει, ότι ο Μεσσίας θα γεννηθεί στην Βηθλεέμ. Ο Ηρώδης στη συνέχεια προσέγγισε τους Μάγους, που τους έστειλε στη Βηθλεέμ ζητώντας τους να τον ενημερώσουν, για να μεταβεί και αυτός, αφού τον εντοπίσουν, να τον προσκυνήσει. Φθάνοντας στη Βηθλεέμ εντόπισαν το νεογέννητο Ιησού, αυτοί «*κουρσευθέντες νοητῶς ὑπ' αὐτοῦ, προσεκύνησαν αὐτῷ, προσφέροντες δῶρα, χρυσόν ὡς Βασιλεῖ, καί λίβανον ὡς Θεῷ, καί*

³⁰⁵ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 355 (Πράξεις Αποστόλων 12, 8).

³⁰⁶ Nestle - Aland, ό.π., σ. 355-356 (Πράξεις Αποστόλων 12, 9-11).

³⁰⁷ Nestle- Aland , ό.π., σ. 356 (Πράξεις Αποστόλων 12, 18-19).

σμίρναν ὡς Ἀνθρώπων»³⁰⁸, εκδηλώνοντας την υποταγή τους. Στο όνειρό τους ο Θεός τους πρόσταξε, να μην ξαναγυρίσουν στον Ηρώδη, έτσι έφυγαν για την πατρίδα τους από άλλο δρόμο³⁰⁹.

Φεύγοντας οι Μάγοι, παρουσιάστηκε Ἄγγελος Κυρίου και στο όνειρο του Ιωσήφ, που τον διέταξε να φύγει αμέσως, μαζί με το παιδί και την γυναίκα του και να πάει στην Αίγυπτο, γιατί κινδυνεύει η ζωή τους από τον Ηρώδη. Αυτός υπάκουσε αμέσως και πήρε το παιδί του και την σύζυγό του και έφυγαν μέσα στην νύχτα στην Αίγυπτο³¹⁰.

Αντιλαμβανόμενος ο αιμοσταγής Ηρώδης τον εμπαιγμό των Μάγων εξοργίστηκε και έστειλε στρατιώτες στη Βηθλεέμ και στη γύρω περιοχή, που σκότωσαν όλα τα παιδιά από δύο χρονών και κάτω³¹¹.

Όλα αυτά τα παιδιά που φονεύτηκαν, θα μπορούσαν να είχαν σωθεί, αν είχαν ειδοποιηθεί και αυτά, γιατί ο Ηρώδης αποσκοπούσε στο θάνατο συγκεκριμένου παιδιού, αλλά γι' αυτό «οὐκ ἦτιάθη ὁ Κύριος»³¹².

Τέλος, την ίδια περίοδο της βρεφοκτονίας, ο Ηρώδης ήθελε να φονεύσει και ένα άλλο παιδί, που είχε γεννηθεί πριν τον Ιησού, αλλά η μητέρα του η Ελισάβετ φυγάδευσε και προστάτευσε τον δυόμιση ετών υιό της Ιωάννη Πρόδρομο. Αυτοί οργισμένοι για την αποτυχία τους θανάτωσαν τον πατέρα του Ζαχαρία, ανάμεσα στο Θυσιαστήριο και στο Ιερό³¹³ και εδώ δεν προσάπτεται, καμιά μομφή και κατηγορία για την Ελισάβετ αλλά και «ὁ Ἰωάννης διὰ τοῦτο οὐκ ἦτιάθη»³¹⁴.

---

³⁰⁸ Πηδάλιον, σ. 464.

³⁰⁹ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 3-4 (Κατά Μαθθαῖον 2, 1-12).

³¹⁰ Nestle - Aland, ό.π., σ. 4 (Κατά Μαθθαῖον 2, 13-14).

³¹¹ Nestle - Aland, ό.π., σ. 4 (Κατά Μαθθαῖον 2, 16).

³¹² P-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 41.

³¹³ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 67 (Κατά Μαθθαῖον 23, 35).

³¹⁴ P-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 41.

ΚΑΝΟΝΑΣ 14^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΑ ΤΗΣ ΒΙΑΣ ΕΞΑΝΑΓΚΑΣΘΕΝΤΩΝ ΘΥΣΑΙ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 14^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Εἰ δέ τινες βίαν πολλήν καί ἀνάγκην πεπόνθασι, χάνον λαβόντες ἐν τῷ στόματι, καί δεσμούς, καί ἐπιμείναντες καρτερῶς τῇ διαθέσει τῆς πίστεως, καί τὰς χεῖρας αὐτῶν καῆναι καρτερήσαντες, προσαγομένους ἀκοντί τῷ ανιέρῳ θύματι· ὥσπερ οὖν ἔγραψάν μοι οἱ ἀπό τῆς φυλακῆς τρισμακάριοι μάρτυρες περί τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ, καί ἕτεροι δέ συλλειτουργοί, οἱ τοιοῦτοι συμμαρτυρούντων αὐτοῖς μάλιστα καί τῶν ἄλλων ἀδελφῶν, δύνανται εἶναι ἐν τῇ λειτουργίᾳ, ταχθέντες ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς, ὡς καί οἱ κατανεκρωθέντες ἐν ταῖς πολλαῖς βασάνοις, καί μηκέτι ἐξισχύσαντες λαλῆσαι, ἢ φθέγγασθαι, ἢ κινηθῆναι εἰς τό ἀντιστῆναι τοῖς εἰς μάτην βιαζομένοις· οὐδέ γάρ συγκατέθεντο τῇ βδελυρίᾳ αὐτῶν, ὥσπερ οὖν παρά συλλειτουργῶν πάλιν ἤκουσα. Ταχθήσεται δέ ἐν τοῖς ὁμολογηταῖς καί πᾶς ὅστισοῦν κατά Τιμόθεον πολιτεύεται, πειθόμενος καί αὐτός τῷ λέγοντι· Δίωκε δικαιοσύνην, εὐσέβειαν, πίστιν, ἀγάπην, ὑπομονήν, πραότητα· ἀγωνίζου τόν καλόν ἀγῶνα τῆς πίστεως, ἐπιλαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, εἰς ἣν καί ἐκκλήθης, καί ὡμολόγησας τήν καλήν ὁμολογίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων³¹⁵.*

---

³¹⁵ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 41-42.

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Αν κάποιοι καταπιέστηκαν πολύ και εξαναγκάστηκαν και δέχτηκαν μέσα στο στόμα τους σπονδές με σιδερένιο εργαλείο και δέθηκαν με αλυσίδες και έμειναν σταθεροί με υπομονή στην πίστη και υπέμειναν καρτερικά να καούν τα χέρια τους, όταν τους τα τραβούσαν παρά τη θέλησή τους πάνω στο ανόσιο σφάγιο, όπως ακριβώς μου έγραψαν οι Τρισμακάριοι Μάρτυρες από τη φυλακή και άλλοι συλλειτουργοί όσον αφορά τους Μάρτυρες της Λιβύης αυτοί, επειδή προπάντων συνηγορούν υπέρ αυτών και οι άλλοι αδελφοί μας, μπορούν να βρίσκονται στη Λειτουργία, αφού ταχθούν ανάμεσα στους Ομολογητές, όπως και αυτοί που έμειναν σαν νεκροί από τα πολλά βασανιστήρια και που δεν είχαν πια δύναμη να μιλήσουν ή να κουνηθούν, για ν' αντισταθούν σ' αυτούς που τους καταπίεζαν μάταια· γιατί δε συμφώνησαν με την κακοήθεια αυτών, όπως ακριβώς άκουσα πάλι από συλλειτουργούς. Και θα ταχθεί ανάμεσα στους Ομολογητές και οποιοσδήποτε ζει σύμφωνα με τον Τιμόθεο, υπακούοντας και αυτός σ' εκείνον που λέει: «να επιδιώκεις τη δικαιοσύνη, την ευσέβεια, την πίστη, την αγάπη, την υπομονή, την πραότητα· να αγωνίζεσαι τον ωραίο αγώνα της πίστεως, κατάκτησε έτσι την Αιώνια Ζωή, στην οποία και σε κάλεσε ο Θεός και για την οποία ομολόγησες την καλή Ομολογία μπροστά σε πολλούς Μάρτυρες»³¹⁶.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δέκατος τέταρτος Κανόνας είναι ο τελευταίος Κανόνας, από την «Περί Μετανοίας» Πασχάλια Επιστολή του Αρχιεπισκόπου Πέτρου, προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας. Σ' αυτόν ο Πέτρος Αλεξανδρείας αναφέρεται σε αυτούς που υπέφεραν τα πάνδεινα, από τους βασανιστές τους, για να αλλαγοπιστήσουν,

---

³¹⁶ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 491-493.

αρνούμενοι το Χριστό, συμμετέχοντας με την βία σε παγανιστικές τελετές.

Έτσι ασκώντας τους μεγάλη πίεση και «*Βία τυραννική*»³¹⁷, τους ανάγκαζαν, να βάλουν στο στόμα τους και να καταναλώσουν, είτε «*κρέας από τὰ εἰδωλόθυτα*»³¹⁸, είτε να πιούν κρασί από τις τελούμενες Ελληνικές Σπονδές. Βάζοντάς τους στο έδαφος, χρησιμοποιούσαν σιδερένια εργαλεία, ανοίγοντάς τους το φάρυγγα και στη συνέχεια τους έβαζαν με τη βία, να καταναλώσουν κρασί και κρέας, μη έχοντας δυνατότητα αντίδρασης³¹⁹.

Είτε βάζοντας στα χέρια τους, κάρβουνα αναμμένα και λιβάνι, τους οδηγούσαν σιδηροδέσμιους, σέρνοντάς τους, στο βωμό για να αναγκαστούν από το κάψιμο των χεριών τους, να ρίψουν το «*λιβανωτόν σύν τοῖς ἄνθραξι τῷ βωμῷ*»³²⁰ συμμετέχοντας έτσι στην θυσία στα εἰδωλα. Αλλά αυτοί με υπομονή παρέμεναν σταθεροί στην πίστη τους και προτιμούσαν να καούν τα χέρια τους, παρά να συμμετάσχουν ρίπτοντας λιβάνι στο βωμό, όπως έγραψαν στον Πέτρο Αλεξανδρείας Τρισμακάριοι Μάρτυρες από την φυλακή.

Το ίδιο μαρτύριο υπέστη και ο Άγιος Μάρτυς Βαρλαάμ, γέροντας ήδη, το 304 μ.Χ. πιεζόμενος από τον Άρχοντα της Αντιόχειας, να θυσιάσει στα εἰδωλα, όταν έμαθε ότι ήταν Χριστιανός. Αυτός παρέμεινε σταθερός στην πίστη του, με συνέπεια να μαστιγωθεί με βούνευρα, να του ξεριζώσουν τα νύχια και τέλος να τον αναγκάσουν, να απλώσει τα χέρια του πάνω από το βωμό, αφού τοποθέτησαν στη χούφτα του, αναμμένα κάρβουνα και θυμίαμα. Με τη χάρη του Θεού δεν λύγισε, άντεξε ώσπου κάηκε το χέρι του εντελώς από τη φωτιά, υπομένοντας με ανδρεία το μαρτύριο³²¹.

Σύμφωνα με τον Πέτρο Αλεξανδρείας όχι μόνο «*δύνανται νά ἔχουν τήν Ἱερωσύνην καί τον Κλήρον αὐτῶν*»³²², αλλά επειδή παρέμειναν σταθεροί στην Ομολογία της χριστιανικής τους πίστης,

³¹⁷ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 43.

³¹⁸ *Πηδάλιον*, σ. 465.

³¹⁹ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 43.

³²⁰ Ρ-Π, *ὁ.π.*, σ. 42.

³²¹ Μ. Βασιλείου, Όμιλία 17, Εἰς Βαρλαάμ μάρτυρα (28), PG 31, 485-489.

³²² *Πηδάλιον*, σ. 465.

παρά τα μαρτύρια που υπέστησαν, μπορούν να συμπεριληφθούν στους Ομολογητές, γιατί δεν γεύτηκαν τις σπονδές, ούτε έριξαν στους βωμούς λιβανωτό και κάρβουνα με τη θέλησή τους, αλλά με τη βία που τους ασκήθηκε, οπότε η πράξη τους δεν είναι καταλογιστέα και δεν έγινε με την συγκατάθεσή τους³²³.

Στην ίδια κατηγορία (δηλαδή τους Ομολογητές) ανήκουν και αυτοί που εξ αιτίας των βασανιστηρίων παρέλυσαν. Διότι δεν μπορούσαν, δεν είχαν τη δύναμη, μήτε να κουνηθούν, μήτε να μιλήσουν, μήτε να αντισταθούν, εκφράζοντας την αντίθεσή τους, σε αυτούς, που δια της βίας, τους ανάγκασαν να συμμετάσχουν στις παγανιστικές τους τελετές, βάζοντάς στα στόματά τους, κρασί ή κρέας και ειδωλόθυτα από τις τελούμενες Σπονδές³²⁴.

Επίσης όσοι αντιμετωπίζουν, το επώδυνο Μαρτύριο της συνείδησης, δηλαδή τον συνεχή αγώνα, παλεύοντας με τα καθημερινά προβλήματα και τις δυσκολίες της ζωής για να πετύχουν την εν Χριστώ τελείωση, κατά τον Πέτρο Αλεξανδρείας «*κάκεῖνοι τοῖς Ὁμολογηταῖς συνταχθήσονται*»³²⁵. Οποιοσδήποτε δηλαδή πολιτεύεται και ζει με τον τρόπο, που ο Απόστολος Παύλος έγραψε συμβουλεύοντας τον Τιμόθεο, να επιδιώκει και να αγαπάει την δικαιοσύνη, την ευσέβεια, την πίστη, την αγάπη, την υπομονή, την πραότητα και να αγωνίζεται για τον καλό αγώνα της πίστεως, κατακτώντας έτσι την Αιώνια Ζωή, στην οποία μας κάλεσε ο Θεός και κρατά την Ομολογία, «*ἦν ὡμολόγησεν ἐπὶ τοῦ Ἁγίου Βαπτίσματος, ἐνώπιον πολλῶν μαρτύρων*»³²⁶, να θεωρείται και αυτός Ομολογητής³²⁷.

Με το ίδιο θέμα θα ασχοληθεί αργότερα ο τρίτος Κανόνας, που αναφέρεται στους: Περί ιδιωτῶν δυναστικῶς μισροφαγησάντων, της εν Αγκύρας Συνόδου το 314 μ.Χ.

---

³²³ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 42.

³²⁴ Ρ-Π, *ό.π.*, σ. 42.

³²⁵ Ρ-Π, *ό.π.*, σ. 42.

³²⁶ *Πηδάλιον*, σ. 465.

³²⁷ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Biblegesellschaft, σ. 549 (Πρός Τιμόθεον Α' 6, 11-12).

Ο Κανόνας αυτός προβλέπει γι' αυτούς, που τους έβαλαν με τη βία στα χέρια τους θυμιάματα ή τους ανάγκασαν να καταναλώσουν ειδωλόθυτα, χωρίς την συγκατάθεσή τους, ενώ πάσχοντας, φώναζαν ότι ήταν Χριστιανοί και πενθούσαν γι' αυτό που έπαθαν, ειλικρινά και έδειχναν το πένθος τους με την εξωτερική τους ταπείνωση και κατήφεια, να μην παρεμποδίζονται από την Θεία Κοινωνία, επειδή δεν λογίζεται πως έχουν αμαρτήσει. Αν εμποδίζονται από κάποιους, από την Θεία Κοινωνία, λόγω άγνοιας ή εφαρμογής περισσότερης ακρίβειας, αυτοί να γίνονται αμέσως δεκτοί. Το ίδιο να ισχύει γι' αυτούς είτε είναι Κληρικοί, είτε λαϊκοί, διότι δεν έχουν διαπράξει καμμία αμαρτία³²⁸.

---

³²⁸ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 209.

ΚΑΝΟΝΑΣ 15^{ος}

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΝΗΣΤΕΙΑΣ ΤΕΤΑΡΤΗΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΣΚΕΥΗΣ ΚΑΙ ΜΗ ΓΟΝΥΚΛΙΣΙΑΣ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ: Το κείμενο του 15^{ου} Κανόνα του Πέτρου Α΄ Αλεξανδρείας έχει ως ακολούθως: *Οὐκ ἐγκαλέσει τις ἡμῖν παρατηρουμένοις τετράδα, καί παρασκευήν, ἐν αἷς καὶ νηστεύειν ἡμῖν κατὰ παράδοσιν εὐλόγως προστέτακται· τὴν μὲν τετράδα, διὰ τὸ γενόμενον συμβούλιον ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων, ἐπὶ τῇ προδοσίᾳ τοῦ Κυρίου· τὴν δέ παρασκευήν, διὰ τὸ πεπονθέναι αὐτόν ὑπὲρ ἡμῶν. Τὴν δέ Κυριακὴν, χαρμοσύνης ἡμέραν ἄγομεν, διὰ τὸν ἀναστάντα ἐν αὐτῇ, ἐν ᾗ οὐδέ γόνυ κλίνειν παρειλήφαμεν³²⁹.*

ΑΠΟΔΟΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ

Να μη μας κατηγορήσει κανείς εμάς που τηρούμε την Τετάρτη και την Παρασκευή, κατά τις οποίες και δικαιολογημένα έχει καθιερωθεί σ' εμάς από την Παράδοση να νηστεύουμε· την Τετάρτη, επειδή έγινε συμβούλιο από τους Ιουδαίους με σκοπό την Προδοσία του Κυρίου, ενώ την Παρασκευή, επειδή υποβλήθηκε αυτός στα Πάθη για χάρη μας. Την Κυριακή όμως την έχουμε χαρούμενη μέρα, επειδή αναστήθηκε· αυτήν τη μέρα έχουμε Παράδοση ούτε καν να γονατίζουμε³³⁰.

³²⁹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Δ΄, σ. 43.

³³⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 493.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ

Ο δέκατος πέμπτος Κανόνας διέφερε ως προς το περιεχόμενό του σε σχέση με τους προηγούμενους δεκατέσσερις κανόνες, γιατί αναφερόταν σε θέματα θείας λατρείας και λειτουργικής³³¹. Οι δεκατέσσερις Κανόνες προέρχονταν από την Πασχάλια Επιστολή «Περί Μετανοίας» στην οποία ο Πέτρος Αλεξανδρείας έδινε οδηγίες ως προς την διευθέτηση του θέματος με τους πεπτωκότες, που είχε προκύψει από τους διωγμούς του Διοκλητιανού. Ενώ ο δέκατος πέμπτος Κανόνας προερχόταν από την Επιστολή «Τρικεντίω τινί» και έκανε λόγο περί την νηστεία που έπρεπε να τηρείται Τετάρτη και Παρασκευή και τέλος περί της μη γονυκλισίας την Κυριακή³³².

Κατά την Τετάρτη τηρείται νηστεία, λόγω του ότι κατά την ημέρα αυτή της εβδομάδας συνεδρίασε το Συμβούλιο των Αρχιερέων και των Γραμματέων που κατέστρωσαν το σχέδιο σύλληψης του Ιησού, συνεπικουρούμενοι από τον δωροδοκηθέντα δωδέκατο μαθητή Του Ιούδα Ισκαριώτη³³³. Την Παρασκευή τηρείται νηστεία, λόγω των Παθών και των Μαρτυριών που υπέστη ο Θεάνθρωπος για την ανθρώπινη σωτηρία. Ακόμα σύμφωνα με τον Βαλσαμών δεν έχουμε νηστεία το Σάββατο και την Κυριακή εκτός του Μεγάλου Σαββάτου³³⁴.

Τέλος, σύμφωνα με τον εξηκοστό ένατο Αποστολικό Κανόνα, «αν κάποιος Επίσκοπος ή Πρεσβύτερος, ή Διάκονος, ή Υποδιάκονος, ή Αναγνώστης, ή Ψάλτης δεν νηστεύει την Αγία Σαρακοστή του Πάσχα ή Τετάρτη ή Παρασκευή, να καθαιρείται εκτός αν εμποδίζεται εξαιτίας σωματικής αρρώστιας· και αν είναι λαϊκός, να αφορίζεται»³³⁵.

³³¹ Μενεβίσογλου, *Ιστορική εισαγωγή*, σ. 522.

³³² Μενεβίσογλου, *ό.π.*, σ. 521.

³³³ Nestle - Aland, *Novum Testamentum Graece*, Deutsche Bibelgesellschaft, σ. 232 (Κατά Λουκᾶν 22, 3).

³³⁴ Ρ-Π, *Σύνταγμα*, τ. Δ', σ. 44.

³³⁵ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ιερών Κανόνων και Εκκλησιαστικών Νόμων*, Εκδ. Οίκος Αδελφών Κυριακίδη Α.Ε., σ. 43.

Βέβαια, στη σημερινή εποχή αν κάποιος πιστός δεν έχει τηρήσει την νηστεία της Τετάρτης και της Παρασκευής, η Εκκλησία δεν μπορεί να του το επιβάλει, αλλά τον αφήνει στην ελεύθερη βούλησή του.

Το δεύτερο θέμα του παρόντος δέκατου πέμπτου Κανόνος αφορά την μη γονυκλισία (την ευλαβή συνήθεια την οποία οι πιστοί εκδηλώνουν την πίστη τους), την ημέρα της Κυριακής. Αυτή διακρίνεται στην μικρή και μεγάλη. Η μικρή είναι, όταν ο προσευχόμενος λυγίζει τα γόνατα και κρατά όρθιο το σώμα του, συνήθως με αυτή τη στάση οι πιστοί κάνουν ταυτόχρονα και το σταυρό τους. Από την άλλη στην μεγάλη γονυκλισία, ο πιστός με τα γόνατά του στηρίζεται στο έδαφος και ακουμπά τα χέρια του και το μέτωπό του σ' αυτό και μετά πάλι σηκώνεται.

Ο Πέτρος Αλεξανδρείας με τον παρόντα Κανόνα, από χρονολογικής απόψεως, πρώτος κάνει αναφορά στο φλέγων ζήτημα, της μη γονυκλισίας της Κυριακής, που απασχόλησε και απασχολεί ακόμη και σήμερα την Εκκλησία.

Η Κυριακή κατά την Αποστολική Παράδοση εορταζόταν και εξακολουθεί να εορτάζεται μια φορά την εβδομάδα, εις ανάμνηση της Ανάστασης του Κυρίου. Όπως αναφέρει ο Πέτρος Αλεξανδρείας είναι χαρμόσυνος ημέρα, ημέρα χαράς, ημέρα αγάπης και ευγνωμοσύνης για τον Αναστάντα, που σταυρώθηκε για να μας απελευθερώσει από τις αμαρτίες μας, οπότε απαγορεύεται η γονυκλισία³³⁶.

Αντίθετα, η υιοθέτηση της γονυκλισίας της Κυριακής, «άποδεικνύει έλλειψη και έλλειμμα αγάπης για τον Άγαπημένο, δίνοντας προτεραιότητα στον προσωπικό πιετισμό καί συνεπώς στον θρησκευτικό-όχι έκκλησιακό-ατομικισμό, που κάνει την εμφάνισή του άναμφισβήτητα και ξεκάθαρα»³³⁷.

Το πρώτο διασωζόμενο πατερικό κείμενο, που αναφέρεται στην ιστορική πληροφορία, της μη γονυκλισίας της Κυριακής, γιατί

---

³³⁶ Γρ. Παπαθωμάς (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Η αντικανονική γονυκλισία της Κυριακής (Πατερική και Κανονική μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007, σ. 14.

³³⁷ Γρ. Παπαθωμάς, ό.π., σ. 6.

αποτελεί σημείο της Αναστάσεως, η οποία δια της Χάριτος του Χριστού, μας απελευθέρωσε από τις αμαρτίες, σύμφωνα με την Αποστολική και Πατερική Παράδοση είναι το βιβλίο για το Πάσχα, του Αγίου μάρτυρος Ειρηναίου, Επισκόπου Λουγδούνου (2^{ος} αιώνας). Σ' αυτό μνημονεύει επίσης και την Πεντηκοστή που ισοδυναμεί, έχει την ίδια σημασία και περιεχόμενο με την Κυριακή, οπότε απαγορεύεται η γονυκλισία³³⁸.

Αυτή την Αποστολικο-Πατερική Παράδοση χρησιμοποιεί και ο Πέτρος Αλεξανδρείας, χαρακτηρίζοντάς την ως «υφιστάμενη Παράδοση» ως επαρκές επιχείρημα για την λύση του προβλήματος της μη γονυκλισία της Κυριακής, που χρονίζει.

Στο ίδιο θέμα αναφέρεται ο πέμπτος Κανόνας της Τοπικής Συνόδου της Νέο-Καισαρείας (319) που έχει ως εξής «Κατηχούμενος, εάν είσερχόμενος εις Κυριακόν, έν τῇ τῶν κατηχουμένων τάξει στήκη, οὔτος δε άμαρτάνη, εάν μέν γόνυ κλίνων, άκροάσθω μηκέτι άμαρτάνων· εάν δε καί άκροώμενος έτι άμαρτάνη, έξωθείσθω»³³⁹.

Το κείμενο του συνοδικού κανόνα δεν απευθύνεται στους πιστούς, αλλά στους Κατηχούμενους, για τους οποίους είναι αυστηρός και απαρέγκλιτος. Αυστηρότατος είναι για τους πιστούς, δεν τους αναφέρει όμως, γιατί εννοείται ότι έχουν φθάσει σε τέτοιο επίπεδο, που αντιλαμβάνονται και πράττουν τα δέοντα, σύμφωνα με την Αποστολική Παράδοση. Σαφές καθίσταται ότι όποιος γονατίζει την Κυριακή διαπράττει μεγάλη αμαρτία και θέτει εαυτόν εκτός Εκκλησίας.

Η απαγόρευση της γονυκλισίας της Κυριακής επικυρώνεται στον εικοστό Κανόνα της Α΄ Οικουμενικής Συνόδου της Νικαίας (325) μετά το πέρας των διωγμών, που αναφέρει: *«Έπειδή τινές είσίν έν τῇ Κυριακῇ γόνυ κλίνοντες και έν ταῖς τῆς Πεντηκοστῆς ήμέραις*

³³⁸ Ίουστίνος, Αποκρίσεις προς τούς Όρθοδόξους περί τινών άναγκαίων ζητημάτων, PL 6, 1364-1365.

³³⁹ Ρ-Π, Σύνταγμα, τ. Γ΄, σ. 77.

*ὑπὲρ τοῦ πάντα ἐν πάσῃ παροιμία ὁμοίως παραφυλάττεσθαι, ἐστῶτας ἔδοξε τῇ Ἀγίᾳ Συνόδῳ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι τῷ Θεῷ»*³⁴⁰.

Ἡ Σύνοδος «δεν καινοτόμησε, δημιουργώντας μία νέα λειτουργική πράξη, ἀλλὰ κανονοθέτησε, υἱοθετώντας μία προηγούμενη Λειτουργική Παράδοση, ὥστε ἡ πράξη, αὐτή να ἀποκτήσει γενικό χαρακτήρα»³⁴¹. Αποφάσισε ὅτι, τα Αποστολικο-Πατερικά Ἔθιμα και Παραδόσεις πρέπει να τηροῦνται ἀπὸ ὅλες τις Ορθόδοξες Εκκλησίες και αναφέρεται, στην μη γονυκλισία της Κυριακῆς και Πεντηκοστῆς. Επισημοποιήθηκαν ἔτσι, σε παγκόσμιο ἐπίπεδο τα αναφερόμενα ἀπὸ τον Πέτρο Αλεξανδρείας.

Ο Μέγας Βασίλειος (370-378) ασχολείται με το θέμα της απαγόρευσης γονυκλισίας στον ενενηκοστό πρώτο κανόνα, στο στοιχείο δέκα. Στον κανόνα συνοψίζει μεγάλο αριθμό στοιχείων της Αποστολικῆς και Πατερικῆς Παράδοσης, ἀπὸ τα πρώτα χρόνια του χριστιανισμοῦ ἕως την εποχή του (4^ο αἰώνα). Αναφέρει στην Ἀγραφή Παράδοση της Εκκλησίας στο δέκατο στοιχείο, «Ἡ μή γονυκλισία τὴν ἡμέρα τῆς Κυριακῆς καὶ κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Πεντηκοστῆς»³⁴².

Ο Μέγας Βασίλειος δεν περιορίζεται στο να μας καλεῖ, στο μη γόνυ κλίνειν την Κυριακή και την Πεντηκοστή, ἀλλὰ μας ἐξηγεῖ και τους λόγους για τους οποίους ἐπιβάλλεται ὄχι μόνο για τον αναστάσιμο χαρακτήρα της ἡμέρας, ἀλλὰ και την προσδοκία του Μέλλοντα Αἰώνα³⁴³.

Το ζήτημα της γονυκλισίας προσεγγίζει και η Πενθέκτη Οικουμενική Σύνοδος ἐν Τρούλλῳ (691), το ἔργο της ὁποίας ἦταν αποκλειστικά νομοκανονικό. Συντάχτηκαν ἐκατὸ δύο κανόνες, που μέχρι σήμερα αποτελοῦν την σημαντικότερη κανονική συλλογή της Ορθοδόξου Εκκλησίας. Στόχος της ἦταν η ἀντιμετώπιση, διαφόρων αντικανονικῶν συνηθειῶν και η διασφάλιση της δογματικῆς

³⁴⁰ Πρ. Ακανθόπουλος, *Κώδικας Ἱερῶν Κανόνων και Εκκλησιαστικῶν Νόμων*, Ἐκδ. Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη Α.Ε., σ. 62.

³⁴¹ Γρ. Παπαθωμάς (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Ἡ αντικανονική γονυκλισία της Κυριακῆς (Πατερική και Κανονική μαρτυρία)*, ἔκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 2007, σ. 10.

³⁴² Γρ. Παπαθωμάς, ὁ.π., σ. 13.

³⁴³ Γρ. Παπαθωμάς, ὁ.π., σ. 14.

διδασκαλίας της Εκκλησίας. Στη γονυκλισία αναφέρεται ο δεύτερος Κανόνας και ο ενενηκοστός της Συνόδου. Με τον δεύτερο Κανόνα γίνεται συνολική επικύρωση, των προγενεστέρων Κανόνων Τοπικών και Οικουμενικών Συνόδων, όπως είχαν καταγραφεί. Επομένως, για τη μη γονυκλισία της Κυριακής και Πεντηκοστής γίνεται επικύρωση των Κανόνων, του Πέτρου Αλεξανδρείας (15^{ος}), Νεο-Καισαρείας (5^{ος}), Α΄ Οικουμενική Συνόδου (20^{ος}), Μεγάλου Βασιλείου (91^{ος}), οι οποίοι λαμβάνουν καθολική ισχύ³⁴⁴.

Δεν περιορίζεται όμως εκεί, στον ενενηκοστό Κανόνα αναφέρεται στη μη γονυκλισία με μεγαλύτερη σαφήνεια και πληρότητα. Αναφέρει ότι η μη γονυκλισία της Κυριακής είναι μια κανονική πράξη, που παραλάβαμε από τους Θεοφόρους Πατέρες μας και πρέπει να τηρούμε, την του Χριστού τιμώντας Ανάσταση. Προχωρούν περισσότερο οι συνοδικοί Πατέρες διευκρινίζοντας την χρονική στιγμή, το διάστημα και την διάρκεια του χρόνου, που δεν επιτρέπεται η γονυκλισία, βάση της Αποστολικής και Πατερικής Παράδοσης που τηρήθηκε ανά τους αιώνες³⁴⁵.

Επομένως το κανονικο-λειτουργικό θέμα της μη γονυκλισίας της Κυριακής και Πεντηκοστής, από θεολογική και κανονική άποψη θεωρείται λυμένο. Οι Χριστιανοί γονατίζουν εις ανάμνηση της αμαρτίας, της πτώσεως τους και της απομάκρυνσής τους από το Θεό, προσευχόμενοι όρθιοι την Κυριακή και Πεντηκοστή εις ανάμνηση της Ανάστασης τους από τον Χριστό³⁴⁶.

Δυστυχώς όμως ακόμη και σήμερα βλέπουμε ότι δεν τηρείται σε πολλές περιπτώσεις, η μη γονυκλισία της Κυριακής και Πεντηκοστής, εύκολο αντιληπτό σε όσους έχουν επαφή με τα εκκλησιαστικά δρώμενα. Κάθε τάση έχει τους δικούς της υποστηρικτές και χρησιμοποιεί τα δικά της θεολογικά και κανονικο-λειτουργικά επιχειρήματα, δημιουργώντας πρόβλημα και σύγχυση στους κόλπους του Εκκλησιαστικού Σώματος. Τελευταία παρατηρείται και μία τρίτη συνδυαστική τάση, που

---

³⁴⁴ Πηδάλιον, σ.183.

³⁴⁵ Πηδάλιον, ό.π., σ. 245.

³⁴⁶ Γρ. Παπαθωμάς (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Η αντικανονική γονυκλισία της Κυριακής (Πατερική και Κανονική μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007, σ. 23.

αντιπροσωπεύεται από λιγοστούς σύγχρονους συγγραφείς. Αυτή προσπαθεί να συμφιλιώσει και να συνθέσει τις δύο τάσεις, υποπίπτοντας σε θεολογικές αντιφάσεις που αντί να επιλύουν το πρόβλημα, δημιουργούν μεγαλύτερη σύγχυση³⁴⁷.

---

³⁴⁷ Γρ. Παπαθωμάς (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Η αντικανονική γονυκλισία της Κυριακής (Πατερική και Κανονική μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007, σ. 42-43.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Ο Αρχιεπίσκοπος Πέτρος Α΄ (300-311) υπήρξε μία από τις σημαντικότερες, χαρισματικές, φωτισμένες και εξέχουσες προσωπικότητες που ανέδειξε η Εκκλησία της Αλεξανδρείας με άριστη θεολογική γνώση. Ατύχησε να ποιμενεύσει την Εκκλησία του, ειρηνικά και καρποφόρα μόνο τα τρία πρώτα χρόνια, διότι εν συνεχεία ξέσπασαν άγριοι διωγμοί εναντίον των Χριστιανών, που τον εμπόδισαν να ξεδιπλώσει τις ηγετικές, θρησκευτικές και πνευματικές του ικανότητες. Τα προσόντα αυτά ενεφάνησαν αργότερα, στην ορθή και άμεση αντιμετώπιση, των προβλημάτων, που προέκυψαν, εξασφαλίζοντας την ηρεμία και ενότητα της Εκκλησίας του.

Οι άγριοι διωγμοί και οι βασανισμοί μέχρι θανάτου των Χριστιανών είχε σαν αποτέλεσμα την έκπτωση των ασθενεστέρων από την πίστη τους (πεπτωκότες). Η μεταμέλεια και η επιθυμία τους, εν συνεχεία να επιστρέψουν στους κόλπους της Εκκλησίας, δημιούργησε πολλά προβλήματα στις Τοπικές Εκκλησίες της Ρώμης, της Βόρειας Αφρικής και της Αλεξανδρείας, λόγω του μεγάλου αριθμού τους.

Η αντιμετώπιση τους έθεσε σε δοκιμασία την ενότητα και ηρεμία της Εκκλησίας της Αλεξανδρείας διότι υπήρχαν δύο αντικρουόμενες απόψεις ως προς την αντιμετώπισή τους.

Ο Πέτρος Αλεξανδρείας τους αντιμετώπιζε με επιείκεια, όπως καθιέρωσε προοδευτικά η Εκκλησία αργότερα, δεν έκανε λόγο περί ισοβίου μετανοίας, τους εδέχετο διαρκούντος ακόμη του διωγμού, με πρόσκαιρη μετάνοια. Αντίθετος ήταν ο Μελίτιος, που υποστήριζε την εφαρμογή των αρχαίων αυστηρών αρχών, θέλοντας μόνο μετά το πέρας των διωγμών και την αποκατάσταση της ησυχίας στην Εκκλησία, να δεχθεί τους εκπεσόντες κατόπιν αυστηρής μετάνοιας και ανάλογων έργων.

Η διαφορετική άποψη του Μελιτίου στον τρόπο της επιστροφής των πεπτωκότων, σε συνδυασμό με τις προσωπικές του φιλοδοξίες, που εποφθαλμιούσε τον επισκοπικό θρόνο της Αλεξανδρείας, τον οδήγησαν σε αντικανονικές χειροτονίες, παύσεις Επισκόπων και Ιερέων, παρ' ενορίαν γενόμενες, καθώς και τέλεση πλήθους παρανομιών, με πρόφαση, την προσωρινή φυγή του Πέτρου στα περίχωρα, λόγω των διωγμών. Οι πράξεις του και η παραβατικότητά του ανάγκασαν τον Πέτρο να συγκροτήσει Εκκλησιαστική Σύνοδο το 305 ή 306 μ.Χ., που προέβη στην καθάρεισή του, κηρύττοντας τον συνοδικά έκπτωτο, ταυτόχρονα εγκρίνοντας την επιεική θέση του Πέτρου για τον τρόπο αντιμετώπισης των πεπτωκότων. Εξασφάλισε έτσι προσωρινά την ενότητα της Εκκλησίας του, γιατί το Μελιτιανό Σχίσμα θα συνεχίσει να υφίσταται και να δημιουργεί προβλήματα στην Εκκλησία της Αλεξανδρείας και επί των διαδόχων του. Θα επιλυθεί οριστικώς αργότερα από τις αποφάσεις της Α' Οικουμενικής Συνόδου που θα συκληθεί το 325 μ.Χ. στην Νίκαια της Βιθυνίας.

Ο Πέτρος έχοντας την απόφαση της Συνόδου συνέταξε περί το Πάσχα του 306 μ.Χ. Κανονική Επιστολή «Περί Μετανοίας», που αποτελεί το σπουδαιότερο έργο του, που απηύθυνε προς τους Επισκόπους της Εκκλησίας της Αιγύπτου. Δια της οποίας δίδει οδηγίες, περί διευθετήσεως του θέματος των πεπτωκότων, διαιρώντας αυτούς σε κατηγορίες, αντιμετωπίζοντας κάθε μια εξ αυτών ξεχωριστά με πνεύμα κατανόησης επιείκειας και φιλανθρωπίας. Πιο αυστηρά αντιμετωπίζει μόνον την κατηγορία των κληρικών που εξέπεσαν. Δεν προβλέπει σε καμιά κατηγορία πεπτωκότων, ισόβια μετάνοια, άφεσιν επί της επιθανατίου κλίνης και τελική κρίση εν τη Δευτέρα Παρουσία του Κυρίου. Κατακρίνεται η οικειοθελής επιζήτηση του μαρτυρίου, στρεφόμενος με τον ένατο, ενδέκατο και δωδέκατο κανόνα, εναντίον του Μελιτίου χωρίς να γίνεται ρητή μνεία, ούτε στον Μελίτιο, ούτε στο Σχίσμα που δημιούργησε. Για να γίνει σαφής και κατανοητός χρησιμοποιεί παραδείγματα και παραβολές από την Αγία Γραφή. Βάση αυτής γινόταν διαβάθμιση του χρόνου μετανοίας, αναλόγως του τρόπου και της αιτίας έκπτωσης, του κάθε πεπτωκότα.

Έτσι, για όσους αρνήθηκαν την πίστη τους, εξαιτίας των φρικτών βασανιστηρίων που υπέστησαν, ένεκα σαρκικής αδυναμίας και μετανόησαν εν συνεχεία, για να γίνουν δεκτοί ορίστηκε επιπλέον επιτίμιο σαράντα ημερών μετανοίας. Για όσους φυλακίστηκαν και χωρίς βασανιστήρια αρνήθηκαν την πίστη τους, λυγίζοντας λόγω αδυναμίας, έλλειψης δύναμης ψυχικής, πνευματικής και σωματικής, όριζε για να γίνουν δεκτοί, ετήσια πρόσθετη μετάνοια. Για όσους από φόβο και δειλία αυτομόλησαν, χωρίς να έχουν υποστεί πιέσεις ή αφαίρεση περιουσίας και χωρίς να έχουν διατρέξει κίνδυνο για την ζωή τους, όριζε ότι έπρεπε να υποβληθούν σε τριετή πρόσθετη μετάνοια συν ένα έτος ακόμη. Όσοι θυσίασαν με την θέλησή τους, χωρίς να πιεστούν και δεν μετανόησαν για τις πράξεις τους, αποβάλλονται από το Εκκλησιαστικό Σώμα. Σε όσους υποκρίθηκαν ότι έκαναν θυσία, αλλά δεν έπραξαν αυτό, επιβάλλει ο Πέτρος επιτίμιο μετανοίας ενός εξαμήνου. Σε όσους εκ των δούλων αναγκάστηκαν να θυσιάσουν στα είδωλα, λόγω των απειλών των κυρίων τους επιβάλλεται ετήσια πρόσθετη μετάνοια. Στους κυρίους τους που υποκρίθηκαν ότι θυσίασαν, αναγκάζοντας τους δούλους τους να θυσιάσουν αντί αυτών, επιβάλλεται επιτίμιο τριετούς μετανοίας. Όσοι ηττήθηκαν πρόσκαιρα, θυσιάζοντας και εν συνεχεία μετανόησαν ειλικρινώς, ομολόγησαν την πίστη τους, φυλακίστηκαν και βασανίστηκαν εμμένοντας στην πίστη τους, γίνονται δεκτοί σε κοινωνία χωρίς επιτίμιο. Δεν επιβάλλεται επιτίμιο και σε αυτούς, που με θρασύτητα και απερισκεψία οδηγήθηκαν στον αγώνα προκαλώντας τους διώκτες τους, παρότι θεωρούνται αξιοκατάκριτοι, ένεκα της αγαθής προαίρεσής τους. Επίσης δεν επιβάλλεται επιτίμιο σε όσους εκ των λαϊκών έσπευσαν στο μαρτύριο αυτοβούλως, αλλά δεν άντεξαν στα δημόσια βασανιστήρια και εξέπεσαν, σε όσους εξαγόρασαν δια χρημάτων την ζωή τους δωροδοκώντας τους διώκτες τους, σε όσους σώθηκαν διά της φυγής ή εγκατέλειψαν την περιουσία τους για να μη συλληφθούν. Αντίθετα, για τους Κληρικούς που εξέπεσαν επιβάλλεται ποινή οριστικής καθάρσεως από την Ιεροσύνη. Τέλος, στους εξαναγκασθέντας υπό των εθνικών να φάνε ειδωλώθυτα, να καταναλώσουν κρασί προερχόμενο εκ των Σπονδών ή να ρίξουν θυμίαμα στα είδωλα, τους μεν Κληρικούς, θεωρεί άξιους να

παραμείνουν στην Ιερατική Λειτουργία, τους δε λαϊκούς άξιους να ανήκουν στο σώμα της Εκκλησίας.

Ο δέκατος πέμπτος Κανόνας προστέθηκε αργότερα, προερχόμενος από την Επιστολή «Τρικεντίω τινί» και δεν αναφέρεται σε ζητήματα των πεπτωκότων όπως οι προηγούμενοι, αλλά σε θέματα λατρείας και λειτουργικής, αναφερόμενος στην νηστεία Τετάρτης και Παρασκευής και της μη γονυκλισίας της Κυριακής και της Πεντηκοστής.

Είκοσι χρόνια αργότερα το 325 μ.Χ. η Α΄ Οικουμενική Σύνοδος, εκτός της αντιμετώπισης του Αρείου, της οριστικής λύσης στο Μελιτιανό Σχίσμα και της κατοχύρωσης της δικαιοδοσίας του θρόνου Αλεξανδρείας θα υιοθετήσει τη βασική θέση του Πέτρου στο θέμα της αποδοχής των πεπτωκότων. Η Σύνοδος υιοθέτησε αυστηρότερη στάση εκείνης που είχε εισαγάγει ο Πέτρος Αλεξανδρείας, πλην της περιπτώσεως των Χριστιανών που εξέπεσαν, χωρίς ιδιαίτερη πίεση, που μείωνε την ποινή τους από τα τέσσερα στα τρία έτη.

Δια της Επιστολής του ο Πέτρος αντιμετώπισε το θέμα της αποδοχής των πεπτωκότων με συναίνεση, επιείκεια, πνεύμα κατανόησης και φιλανθρωπίας, αποφεύγοντας τις αναταράξεις και κλυδωνισμούς της Εκκλησίας του, ευθυγραμμίζοντας όλες τις Επισκοπές του στο κοινό τρόπο αντιμετώπισης και αποφάσεων, γιατί κάθε Τοπική Εκκλησία τηρούσε διαφορετική στάση στο θέμα. Οι Ιεροί Κανόνες του Πέτρου Αλεξανδρείας έχουν τεράστια σημασία για την ενότητα της Εκκλησίας την δύσκολη περίοδο των πιο σκληρών διωγμών, κατά των Χριστιανών του Διοκλητιανού και του θέματος της αποδοχής των πεπτωκότων που προέκυψε εξ αυτών.

Περίοδο κρίσιμη και ρευστή, ειδικά για την περιοχή της Βορείου Αφρικής προ των Οικουμενικών Συνόδων. Η Επιστολή του Πέτρου Αλεξανδρείας υποδιαιρέθηκε σε δεκαπέντε Κανόνες, οι οποίοι αναγνωρίσθησαν επισήμως και εβεβαιώθησαν (επικυρώθηκαν), υπό της Πενθέκτης Οικουμενικής Συνόδου, στον Κανόνα δύο που αναφέρει «Πέτρου (αρχιεπισκόπου) γενομένου Αλεξανδρείας και μάρτυρος», που τους ανήγαγε σε Κανόνας Δικαίου των Ορθοδόξων Εκκλησιών. Η Σύνοδος άρχισε τις εργασίες της στις αρχές

Οκτωβρίου του 691 μ.Χ. και τελείωσε τέλος Νοεμβρίου του 691 μ.Χ. Επιτέλεσε τεράστιο Νομοθετικό έργο με την κωδικοποίηση όλων των κανονικών διατάξεων, συμβάλλοντας σημαντικά στη διαμόρφωση του Ορθοδόξου Κανονικού Δικαίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΠΗΓΕΣ

Αγία Γραφή: Ν. Ολυμπίου, Θ. Ιωαννίδης, *Αγία Γραφή*, εκδ. Έννοια, Αθήνα 2009.

Ἡ Ἀγία Γραφή: Ἡ Ἀγία Γραφή ἐκδ. Βιβλική Ἑταιρία, Ἀθήναι.

Πηδάλιον: Ἀγ. Νικοδήμου Ἀγιορείτου, *Πηδάλιον*, ἐκ τοῦ Τυπογραφείου Βλάστου Χ. Βαρβαρρήγου, Ἀθήναις 1886.

Ρ-Π, *Σύνταγμα*: Γ.Α. Ράλλη-Μ. Ποτλῆ, *Οἱ θεῖοι καὶ οἱ ἱεροὶ Κανόνες οἱ κανονικαί ἐπιστολαί τῶν Ἀγίων Πατέρων*, τ. 3-4, ἐκ τῆς Τυπογραφίας Γ. Χαρτοφύλακος, Ἀθηνήσιν 1853.

AS: H. Delehay-P. Peeters-M. Coens *Acta Sanctorum*, Boulevard Saint-Michel, Bruxellis, 1931.

COD: J. Alberigo, P. Joannou, C. Leonardi, P. Prodi, *Conciliarum Oecumenicorum Decreta*, ed. Centro di Documentazione Istituto per le Scienze Religiose, Bologna.

Nestle, Aland, *Novum Testamentum Graece*, ed. Deutsche Bibelgesellschaft.

SEC: H. Delehay, *Synaxarium Ecclesiae Constantinopolitanum*, col. 256-258.

SHE: J.A. Festugiere, *Sozomene Histoire Ecclesiastique*, ed. Du Cerf, Paris 1983.

1. ΒΟΗΘΗΜΑΤΑ

ΑΓΙΟΡΕΙΤΗΣ Νικ., *Συναξαριστής τῶν δώδεκα μηνῶν τοῦ ἐνιαυτοῦ*, τ. Α΄, Τυπογραφεῖο Χ. Νικολαΐδης Φιλαδελφείας, Ἀθηνῆσι 1868.

ΑΓΟΥΡΙΔΗΣ Σαβ., «Σκοπός τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Μάρκου», *Θ.Η.Ε.* 8 (1968), στ. 753-754.

ΑΚΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ Πρ., *Κώδικας Ἱερῶν Κανόνων και Ἐκκλησιαστικῶν Νόμων*, Ἐκδ. Οἶκος Ἀδελφῶν Κυριακίδη Α.Ε.

ΑΛΕΒΙΖΑΤΟΣ Αμ., *Οἱ Ἱεροὶ Κανόνες, Ἀποστολική Διακονία*, Ἀθήνα 1997.

ΒΑΦΕΙΔΗΣ Φιλ., *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τ. Α΄, τύποις Σ.Ι. Βουτυρά, ἐν Κωνσταντινουπόλει 1884.

ΒΕΛΜΑΝΣ Ταν., *Βυζάντιο Τέχνη και Διακόσμηση*, ἔκδ. Καρακωτσόγλου.

ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ Φιλ., *Εἰσαγωγή εἰς τό Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον*, Ἀθήνα 1939.

ΔΟΥΚΑΚΗΣ Κων., *Μέγας Συναξαριστής*, τ. Γ΄, Ἀθήναι 1952.

ΙΑΚΩΒΟΣ Ἱερομόναχος-Ἀρχιμανδρίτης καί Ἐπίτροπος Ἰωαννίνων, *Βακτήρια Ἀρχιερέων (1645)*, τ. Β΄, ἔκδ. Π. Πουρνάρα, Θεσσαλονίκη.

ΚΑΜΑΛΑΚΗΣ Σπ., *Ἀπό τον Μέγα Ἀλέξανδρο στον Εὐαγγελιστή Μάρκο*, Ἐκδ. Οἶκος Ἀγγελάκη.

ΚΑΡΑΝΙΚΟΛΑΣ Παντελ., *Κλεῖς τῶν Ἱερῶν Κανόνων τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, Ἐκδ. Οἶκος «Ἀστήρ» Ἀλ. καί Ἐ. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι 1970.

- *Κλεῖς Ὁρθοδόξων Κανονικῶν Διατάξεων*, Ἐκδ. Οἶκος «Ἀστήρ» Ἀλ. καί Ἐ. Παπαδημητρίου, Ἀθήναι 1979.
- ΚΗΠΙΑΔΗΣ Γ., *Μελέται ἐπὶ τῆς Ἀλεξανδρινῆς Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Πατριαρχικῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, Ἀλεξάνδρεια 2007.
- ΚΟΤΣΩΝΗΣ Ἱερων., *Ἡ κανονικὴ ἄποψις περὶ τῆς ἐπικοινωνίας μετὰ τῶν ἑτεροδόξων (Intercommunio)*, ἐκδ. «Ἡ Δαμασκός», ἐν Ἀθήναις 1957.
- ΚΟΥΣΚΟΥΚΗΣ Δημοσθ., *Ἡ παραίτηση τοῦ Ἐπισκόπου*, Θεσσαλονίκη 2001.
- ΛΙΟΣΗΣ Σωτ. *Λόγοι Ἀρσης τοῦ Ἀδίκου στους Ἱερούς Κανόνες σε Σύγκριση με τὸν Ἑλληνικὸ Ποινικὸ Κώδικα*, ἐκδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα 2007.
- ΜΑΛΛΙΑΡΗΣ Αντ., «Ἀλεξάνδρεια», *νέα ἐγκυκλοπαίδεια* 2 (2006), ἐκδ. Μαλλιάρης Παιδεία καὶ Πήγασος ἐκδοτικὴ Α.Ε., σ. 199-202.
- ΜΑΤΘΑΙΟΥ Βικτ., *Ὁ Μέγας Συναξαριστὴς τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, τ. ΙΑ΄, 1950.
- ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ, *Ἱστορικὴ Εἰσαγωγή*: ΜΕΝΕΒΙΣΟΓΛΟΥ Π., *Ἱστορικὴ Εἰσαγωγή εἰς τοὺς Κανόνας τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας*, ἐκδ. Ἰ.Μ. Σουηδίας καὶ πᾶσης Σκανδιναβίας, Στοκχόλμη 1990.
- *Τὸ Πηδάλιον καὶ ἄλλαι ἐκδόσεις τῶν Ἱερῶν Κανόνων κατὰ τὸν 18^ο αἰῶνα*, ἐκδ. Ἐπέκταση, Κατερίνη 2008.
- ΜΕΤΑΛΛΗΝΟΣ Γ., «Πέτρος», *Θ.Η.Ε.* 10 (1968), στ. 362-363.
- ΜΙΛΑΣ Νικοδ., *Τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον τῆς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας*, Τύποις Π.Δ. Σακελλαρίου, ἐν Ἀθήναις 1906.
- ΜΟΣΧΟΣ Δημ., *Συνοπτικὴ Ἱστορία τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας*, τ. Α΄, ἐκδ. Ακρίτας.
- *Συνοπτικὴ Ἱστορία τοῦ Χριστιανισμοῦ*, τ. Α΄, ἐκδ. Ἀρμός.

ΜΟΥΤΣΟΥΛΑΣ Η., *Εισαγωγή εις την Πατρολογία*, εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2009.

ΜΠΟΝΗΣ Κων., *Πατρολογία ήτοι οί ἐκκλησιαστικοί συγγραφείς τῶν ὀκτώ πρώτων αἰώνων*, τευχ. Β΄, Ἀθῆναι.

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΑΞ., *Τό Συνοδικόν πολίτευμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ Ἀλεξανδρείας*, Τυπογραφεῖο τοῦ Ἐμπορίου, Ἀλεξάνδρεια.

ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ Κωνστ., *Εκκλησιαστικό Δίκαιο*, εκδ. Ostrakon, Θεσσαλονίκη 2017.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΑΚΟΣ Παν., *Σύστημα του Εκκλησιαστικού Δικαίου κατά την εν Ελλάδι ισχύν αυτού*, εκδ. Πουρνάρας, Θεσσαλονίκη 1999.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Στ., *Πατρολογία*, τ. Α΄, Ἀθήνα 1982, τ. Β΄-Γ΄ εκδ. Γρηγόρης, Αθήνα 2012.

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ Χρυσ., *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Πατριαρχικόν Τυπογραφεῖον, Ἀλεξάνδρεια 1935.

- *Ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλεξανδρείας (62-1934)*, Ἀθῆναι 1985.

- *Το Πατριαρχεῖο Ἀλεξανδρείας καὶ Πάσης Ἀφρικής στο χρόνο ἀπό τον Απόστολο Μάρκο στην Τρίτη Χιλιετία*, Ἀθήνα – Ἀλεξάνδρεια 2000.

ΠΑΠΑΘΩΜΑΣ Γρ. (νυν Μητρ. Περιστερίου), *Οι κανόνες των Πατέρων της Εκκλησίας*.

- *Ἡ αντικανονική γονυκλισία τῆς Κυριακῆς (Πατερική καὶ Κανονική Μαρτυρία)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2007.

- *Κανονικά Ἐμμορφα (Δοκίμια Κανονικῆς Οικονομίας II)*, εκδ. Επέκταση, Κατερίνη 2015.

ΠΕΤΡΟΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ, Εἰσαγωγικά, *ΒΕΠΕΣ* 18 (1959), σ. 227.

ΠΛΑΤΑΝΙΤΗΣ Γ., *Ο Θεσμός τῆς Εκκλησιαστικῆς Οικονομίας με ἔμφαση στο Ἱερωνυμικό Ζήτημα καὶ σε ἄλλα σπουδαία ζητήματα τοῦ Εκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, εκδ. Αντ . Ν. Σάκκουλα, Ἀθήνα 2016.

ΡΑΛΛΗΣ Κωνστ., *Περί τῶν Μυστηρίων τῆς Μετάνοιας καί τοῦ Εὐχελαίου*, Τυπογραφεῖον «Ἑστία», ἐν Ἀθῆναις 1905.

ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ Παντ., *Μελέται Α΄ Κανονικά-Ποιμαντικά – Λειτουργικά – Οικουμενικά - Διάφορα*, Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1993.

ΣΙΣΚΟΣ Ανθ., *Ἡ Διοικητική Ὁργάνωσις τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας*, τ. Α΄, Τυπογραφεῖον τοῦ Ἐμπορίου, Ἀλεξάνδρεια 1937.

ΣΚΟΥΤΕΡΗΣ Κων., *Ἱστορία Δογμάτων*, τ. 1, Αθήνα 1998.

ΣΤΕΦΑΝΙΔΗΣ Βασ., *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, Ἐκδ. Οἶκος «Ἀστήρ» Ἀλ. & Ἐ. Παπαδημητρίου, Ἀθῆναι 1978.

ΣΤΟΛΙΓΚΑΣ Γ., *Ἡ ποινική μεταχείρισις τοῦ κατώτερου κλήρου κατὰ το Ὁρθόδοξον Κανονικόν Δίκαιον*, εκδ. Παρρησία, Αθήνα 2014.

ΤΖΟΥΜΕΡΚΑΣ Παν., «Πέτρος Α΄», *Μ.Ο.Χ.Ε.*, 12 (2015), εκδ. Στρατηγικές, σ. 262.

- «Ἐκκλησιαστική Ἱστορία», *Μ.Ο.Χ.Ε.* 2 (2015), Ἐκδ. στρατηγικές, σ. 123-136.

ΤΗΛΛΥΡΙΔΗΣ Μακ., *Πατριαρχεῖον τῆς Μεγάλης Πόλεως Ἀλεξανδρείας*, εκδ. Μίλητος.

ΦΕΙΔΑΣ Βλ., «Πέτρος Α΄», *Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος Λαρούς Μπριτάνικα* 49, Ἐκδοτικός Οἶκος Πάπυρος, σ. 127-128.

- *Ἱεροί Κανόνες καὶ Καταστατική Νομοθεσία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος*, Αθήναι 1998.

- *Ὁ Θεσμός τῆς Πενταρχίας τῶν Πατριαρχῶν*, τ. Α΄, Αθήνα 1977.

- *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία*, τ. Α΄, Ἀναι 2002.

ΦΙΛΙΠΠΟΤΟΥ Εὐαγρ., *Σύστημα Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Τύποις «Αὐγῆς Ἀθηνῶν» Θ. Ἀποστολοπούλου, ἐν Ἀθῆναις 1915.

ΧΡΗΣΤΟΥ Παν., *Ἑλληνική Πατρολογία*, τ. Β΄, ἐκδ. Πατριαρχικόν Ἰδρυμα Πατερικῶν Μελετῶν, Θεσσαλονίκη 1978.

- *Ἑλληνική Πατρολογία*, τ. Γ΄, Ἐκδ. Οἶκος «Τό Βυζάντιον» Ἐλευθ. Γ. Μερετάκη, Θεσσαλονίκη 1987.

- ΕΠΕ., *Εὐσέβιου Καισαρείας ἅπαντα τά ἔργα*, Π. Χρήστου, (επιμ.), *Εὐσεβίου Καισαρείας ἅπαντα τά ἔργα*, τ. 1, 3, Πατερικές εκδόσεις «Γρηγόριος ο Παλαμάς», Θεσσαλονίκη 1978.

- *Εκκλησιαστική Γραμματολογία Πατέρες και Θεολόγοι του Χριστιανισμού*, τ. Α΄, Εκδοτικός Οἶκος Κυρομάνος, Θεσσαλονίκη 2005.

ΧΡΙΣΤΙΝΑΚΗΣ Παν., *Θέματα Κανονικού και Εκκλησιαστικού Δικαίου*, τ. Α΄, εκδ. Συμμετρία, Αθήνα 1994.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ Ἀποστ. αρχ., *Δοκίμιον Ἐκκλησιαστικοῦ Δικαίου*, Πατριαρχικό Τυπογραφεῖο, ἐν Κωνσταντινούπολει 1896.

ΧΡΙΣΤΟΦΙΛΟΠΟΥΛΟΣ Ἀναστ., *Ἑλληνικόν Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον*, Ἀθῆναι 1965.

- *Ἑλληνικόν Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον*, τευχ. Α΄, Ἐκδ. Οἶκος Δ. Ν. Τζάκα, Σ. Δελαγραμμάτικα, Ἀθῆναι 1952.

- *Ἑλληνικόν Ἐκκλησιαστικόν Δίκαιον*, τευχ. Γ΄, Ἐκδ. Οἶκος Δ. Ν. Τζάκα, Σ. Δελαγραμμάτικα, Ἀθῆναι 1956.

- *Δίκαιον καί Ἱστορία Μικρά Μελετήματα*, Ἀθῆναι 1973.

- PG, *Patrologia Graeca*, τ. 6, 18, 25, 42, εκδ. J. P. Minge, Αθήνα 2003 (πανομοιότυπος ἀνατύπωσις ἀπό το Κέντρον Πατερικῶν Ἐκδόσεων (ΚΕ.Π.Ε.)), στ. 185-188, 356, 425, 468-481, 1364-1365.

- PL, *Patrologiae corsus completus*, τ. 31, εκδ. J. Minge, Parisiis 1885, στ. 485-489.

Walsh M., *Dictionary of Christian Biography*, United States of America and Canada 2001.